

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Martin Prokeš

Prevence v občanském zákoníku

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: doc. JUDr. Petr Šustek, Ph.D.

Katedra: Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu) : 14.2.2024

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 175 318 znaků včetně mezer.

.....

Martin Prokeš

V Praze dne 14.2.2024

Poděkování

Touto cestou bych rád poděkoval především vedoucímu mé diplomové práce doc. JUDr. Petrovi Šustkovi, Ph.D. za cenné rady a připomínky jak při sestavování osnovy mé práce, tak při samotném vypracování této práce. Největší díky směřuje mé rodině a přátelům za jejich neutuchající podporu během mého občas nekonečného studia.

Obsah

Úvod	3
1. Obecné představení pojmu prevence	5
1.1 Prevence ve společnosti a běžném životě	5
1.2 Prevence v právu	6
1.3 Právní prevence	7
1.4 Právní principy, ze kterých prevence vychází	9
1.4.1 Neminem laedere	9
1.4.2 Culpa in contrahendo	10
1.4.3 Casum sentit dominus	11
1.4.4 Diligens pater familias	12
1.5 Druhy právní prevence a jejich vymezení	13
1.5.1 Pozitivní a negativní prevence	13
1.5.2 Primární a sekundární prevence	14
1.5.3 Generální a speciální prevence	15
1.5.4 Prevence ex ante a ex post	16
2. Historický vývoj institutu prevence	17
2.1 Prevence v římském právu	17
2.2 Prevence ve středověku	19
2.3 Prevence v ABGB	21
2.4 Prevence v návrhu občanského zákoníku z roku 1937	23
2.5 Prevence v Občanském zákoníku 141/1950 Sb.	26
2.6 Prevence v Občanském zákoníku 40/1964 Sb.	30
3. Prevence v NOZ	32
3.1 Prevence v odpovědnosti za škodu	32
3.1.1 §2900 – Obecná prevenční povinnost	32

3.1.2	§2901 - Zvláštní prevenční povinnost a povinnost zakročit	37
3.1.3	§2902 – Oznamovací povinnost	41
3.1.4	§2903 – Vhodná a přiměřená opatření k odvrácení újmy	43
3.1.5	§2904 – Náhoda	44
3.1.6	Náhrada majetkové a nemajetkové újmy – prevence ex post	46
3.1.7	Shrnutí poznatků o prevenčních povinnostech v NOZ	48
3.2	Možnosti zproštění odpovědnosti za škodu	49
3.2.1	Krajní nouze	49
3.2.2	§ 2907 Omluvitelné vzrušení mysli	51
3.2.3	§ 2905 Nutná obrana	52
3.3	Srovnání preventivních ustanovení s minulou úpravou	54
3.3.1	§ 415	55
3.3.2	§417	57
4.	Komparace se zahraniční právní úpravou	58
4.1	Komparace s anglickou úpravou právní prevence	59
4.2	Komparace s německou úpravou právní prevence	60
4.2.1	Úprava právní prevence v BGB	61
4.2.2	Verkehrspflichten	62
4.2.3	Komparace prevenční povinnosti v BGB a NOZ	63
4.3	Komparace s rakouskou úpravou právní prevence	64
4.3.1	Prevence v ABGB	64
5.	Výběr judikatury	66
	Závěr	68
	Seznam použitých zdrojů	70

Úvod

Vymezení prevence v občanském zákoníku představuje důležité zakotvení obecných pravidel vzájemného soužití v právním kodexu. Nejedná se pouze o prevenci z hlediska zamezení protiprávnímu jednání, význam a rozsah prevence v tomto pojetí je podstatně širší. Pojem prevence je v právní koncepci vymezen rozsah jednání, které je z hlediska společenského soužití vyžadováno za účelem předcházení vzniku škody či újmy na zdraví a životě členů společnosti. Prevence může být interpretována z mnoha hledisek, a vztahuje se na činnost každého člena společnosti. Její podstata však přesahuje pojetí práva. Preventivní chování je vyžadováno nejen ve formě omezení potenciálně ohrožujícího jednání, ale též se očekává aktivní přístup v případě, že škodu působí druhá osoba.

Pojetím prevence v občanském zákoníku se zabývá také následující práce. Podobně jako se vyvíjelo pojetí pojmu prevence, vyvíjel se také samotný občanský zákoník. První kapitola následující práce obsahuje různá pojetí pojmu prevence v obecném smyslu. Prevence se objevuje v běžném denním životě v různých situacích, v nichž se od členů společnosti očekává zachování opatrnosti a respektu vůči druhým osobám, jejich zdraví a majetku. Preventivní opatření je možno nalézt v oblasti medicíny, sociální vědy, kriminologie a dalších odvětví lidské činnosti. V právních vědách lze nalézt určité principy, z nichž právní vymezení prevence vychází, přičemž nejstarší písemné zmínky je možno dohledat již ve starověkých kulturách, zejména v římském právu. Prevence však může být vymezena dalšími způsoby, například jako primární a sekundární či generální a specifická. Jejich obsah je též vymezen v první kapitole.

Následující, druhá kapitola je zaměřena na stručné shrnutí vývoje občanského zákoníku jakožto právního kodexu. Stručné shrnutí vývoje právní prevence v římské společnosti je následováno vývojem prevence v období středověku. V tomto období byl důraz kladen především na církevní pojetí prevence jakožto dodržování biblických přikázání a církevních doktrín, což se projevilo v kodexech kanonického i světského práva. Objev rukopisů římského práva umožnil navázat na předchozí právní kodex, což se projevuje například v Občanském zákoníku z roku 1811. Součástí kapitoly jsou též stručná představení zákoníku, vydaných ve 20. století. Jejich proměna byla podmíněna

zejména změnami v politickém vedení československého státu a zkušenostmi z obou světových válek.

Stěžejní část práce je zahrnuta do kapitol tři až pět. Ve třetí kapitole jsou shrnuty znaky prevence v aktuálně platné novele Nového občanského zákoníku (dále jen NOZ). Zatímco ve starších verzích občanského zákoníku se povětšinou pojem prevence ve smyslu ochrany před škodní událostí nevyskytoval, NOZ již prevenci výslovně uvádí, a to ve vztahu k odpovědnosti za škodu. Pozornost bude věnována ustanovením §2900 až §2904, v nichž jsou uvedeny povinnosti občanů, vedoucí k zamezení vzniku škody, a též možnosti náhrady majetkové škody, které jsou v aktuálním občanském zákoníku uvedeny. Součástí kapitoly jsou též možnosti, využívané v případě zproštění odpovědnosti za škodu, a krátké porovnání aktuálního pojetí preventivních ustanovení s minulou právní úpravou. Čtvrtá kapitola obsahuje porovnání aktuálního pojetí prevence v českém NOZ s anglickou, německou a rakouskou právní úpravou. V páté kapitole jsou uvedeny příklady judikatury z posledních let, jejímž předmětem bylo právní pojetí prevence.

Primární cíl této práce nespočívá v pouhém vymezení pojmu prevence z pohledu historického vývoje a současného právního pojetí v NOZ. Práce je rozdělena na tři dílčí celky, které jsem stanovil na základě studia odborné literatury i dříve zpracovaných odborných prací, a kterými bych rád poskytl ucelený náhled na danou problematiku a percepci prevence v právním prostředí v rovině teoretické i praktické a napříč judikaturami jiných evropských států. Prvním cílem je již zmíněné vymezení současného pojetí prevence v NOZ v závislosti na historickém pojetí pojmu prevence. Druhý cíl spočívá v porovnání českého pojetí prevence v NOZ s pojetím prevence v obdobných zákonících v anglickém, německém a rakouském právním prostředí. Třetím cílem práce je vymezení současného pojetí prevence v judikatuře právních rozhodnutí a na základě kterých lze exemplifikovat, jak je prevence z NOZ aplikovaná v praxi. Výstupem této práce je získání aktuálních poznatků o pojetí prevence v občanském zákoníku, především v oblasti prevence škodních událostí, a to nejen z hlediska teoretického českého práva, ale též z pohledu zahraniční právní úpravy a aktuální právní praxe.

1. Obecné představení pojmu prevence

Pojem prevence a preventivní chování představuje součást života každého občana. Vychází z principů společného soužití, v němž občané usilují o předcházení poškození vlastního či cizího majetku nebo zdraví formou dodržování určitých pravidel. Původ tohoto slova lze nalézt v latinském slovese *praevenire*, které je do českého jazyka možné nejlépe přeložit jako předejít, případně předcházení.¹ Účel prevence tedy spočívá v předcházení či v odvrácení určité skutečnosti či události, která by mohla v budoucnu nastat. Preventivní jednání je možné vztahovat na činnost vlastní, ale též na činnost třetích osob. Zásadní rozdíl mezi oběma typy prevence spočívá v jejich uskutečnění. Zatímco prevence vůči vlastní činnosti spočívá v jejím zanechání, jedná se tedy spíše o pasivní přístup, prevence vůči jednání třetích osob spočívá v aktivním zabránění jejich činnosti. Pojem prevence však nese neutrální význam, neboť je možné jej vztáhnout k zabránění velmi negativní i spíše pozitivní události.²

1.1 Prevence ve společnosti a běžném životě

Důraz na preventivní jednání v současné společnosti vychází především ze snahy zachovat dobrý stav v určité oblasti. S prevencí ve smyslu zamezení nežádoucímu stavu se lze setkat například ve zdravotnictví, kde je možné prevenci pojímat jako „soubor úkonů vedoucí k udržení dobrého zdravotního stavu, k zabránění vzniku nemocí či jejich komplikací a k prodloužení délky života.“³ Podobně jako ve školství či v dalších oblastech, i zde je možno rozdělit prevenci na primární, sekundární a terciární. Primární prevenci lze rozumět jako vlastnímu předcházení vzniku situace, mají potenciální negativní dopad na život či zdraví daného občana. Ve školství je pozornost zaměřena na prevenci nevhodného chování a dalších negativních jevů, například kriminality. Různé neziskové organizace se pomocí svých programů zaměřují na prevenci domácího násilí či prevenci vzniku finanční tísně v podobě exekucí. V tomto případě je nezbytné

¹ TICHÝ, Luboš a Jiří HRÁDEK, ed. *Prevention in law*. Praha: Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2013, s. 9

² TICHÝ, Luboš. O prevenci v soukromém právu a „preventivní odpovědnosti.“ Praha: Acta Universitatis Carolinae . Iuridica 3, 2015, s. 9-14. https://karolinum.cz/data/clanek/2201/lurid_3_2015_01_Tichy1.pdf, s. 10

³ MUKNŠNÁBLOVÁ, Martina. Prevence nemocí. Praha: Martina Muknšnáblová, 2015, s. 26

vyvinout určité úsilí, neboť zapojení se do preventivních programů zahrnuje především aktivní účast občana. Aktivní přístup je vyžadován také v případě péče o vlastní osobu za účelem zachování duševního zdraví a účasti na preventivních prohlídkách různého druhu.

Pojem prevence se vztahuje také na oblast hmotného majetku. V občanském zákoníku a dalších právních normách jsou vymezena práva i povinnost vlastníků hmotných statků, a taktéž způsoby jejich možného poškození.⁴ Cílem preventivního chování vlastníků i třetích osob je zabránit vzniku poškození například z důvodu požáru, povodně či vykradení. Prevence spočívá v omezení nebezpečného chování, které by mohlo vést k uvedeným situacím, ale též v aktivním přístupu vlastníka, který o svůj majetek pečuje a vyvíjí úsilí k jeho ochraně. Třetí osoby jsou povinny respektovat soukromý i veřejný majetek, zdržet se jednání, vedoucímu k jeho poškození, a vyvíjet součinnost s požadavky členů Integrovaného záchranného systému v případě nařízení učinit preventivní opatření. Jedná se například o preventivní pokácení stromů v blízkosti elektrického vedení či preventivní uvolnění výjezdových cest pro vozidla záchranné či požární služby.

1.2 Prevence v právu

Pojem prevence se odráží také v mnoha právních dokumentech, které jsou využívány napříč různými odvětvími lidské činnosti. V sociálním právu je prevence je prevence upravena zejména zákonnými normami, vyhláškami a dalšími závaznými dokumenty, které vydává ministerstvo práce a sociálních věcí či ministerstvo vnitra. Pracovníci ministerstva práce a sociálních věcí cílí právní úpravy pojmu prevence například na zajištění důstojné pozice klientů sociálních služeb formou prevence dehumanizace či prevence vzniku institucionalizace. Pracovníci v sociálních službách pak mají preventivně absolvovat supervizi, aby se zabránilo možnosti jejich profesního vyhoření.⁵ V oblasti péče o mládež a jiné ohrožené skupiny obyvatel je nezbytné

⁴ ŠČUREK, Radomír. Ochrana objektu Základní právní normy upravující ochranu objektů. Studijní opora. (online) Ostrava: VŠB-TU, 2007. Dostupné z: <https://www.fbi.vsb.cz/export/sites/fbi/060/.content/galerie-souboru/studijni-materialy/ochrana-objektu.pdf>, s. 25-27

⁵ HANZLÍKOVÁ, Jana a kol. Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany. (online) Praha: MPSV, 2014. Dostupné z:

věnovat se prevenci zneužití a týrání, kdy je pozornost zaměřena především na vyhledávání potenciálně ohrožených jedinců a poskytnutí vhodné formy pomoci. Právo v této oblasti umožňuje pověřeným pracovníkům například získat citlivá data o klientech, spolupracovat s policií a dalšími složkami státu, či podpořit klienty v rámci soudních řízení.⁶ Uvedené příklady využití právního zakotvení prevence reprezentují pouze malý výčet těchto preventivních opatření.

Důležitým aspektem, který právně upravuje Ministerstvo práce a sociálních věcí i Ministerstvo vnitra, je oblast prevence kriminality. Zatímco kriminalita samotná tvoří součást převážně trestního práva, prevence kriminality zasahuje do mnoha dalších oblastí. Z hlediska sociálního práva je pozornost zaměřena na sociální prevenci, kdy se pracovníci věnují klientům v nepříznivé sociální situaci či klientům vyžadujícím pomoc se sociální integrací. Důležitá je také situační prevence, jejímž obsahem je snaha o zamezení vzniku kriminogenních podmínek. Třetí oblast tvoří prevence viktimnosti a pomoc obětem trestných činů. Právo zde upravuje podmínky zdravotního, psychologického i právního poradenství či podporu v oblasti tréninku ve fyzických i mentálních formách obrany.⁷

Prevence se objevuje také v dalších oblastech práva, například ve zdravotním právu či v právních dokumentech zaměřených na vzdělávání. Její podstatou je zejména povinnost pracovníků v této oblasti zachovat práva druhých osob do té míry, aby nedocházelo k jejich porušování.

1.3 Právní prevence

Preventivní opatření v oblasti práva je zaměřeno především na dosažení žádoucího chování ve společenství lidí. Primární cíl spočívá v zamezení vzniku chaotických situací a ztrátě sociální kontroly, vedoucí k rozkladu společenských

https://www.mpsv.cz/documents/20142/953091/manual_OSPOD.pdf/71acde91-cbdd-36a4-7383-0a4c4552958a, s. 42-45

⁶ HANZLÍKOVÁ, Jana a kol. Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany. (online) Praha: MPSV, 2014. Dostupné z:

https://www.mpsv.cz/documents/20142/953091/manual_OSPOD.pdf/71acde91-cbdd-36a4-7383-0a4c4552958a, s. 90-94

⁷ Kolektiv autorů. Prevence kriminality. (online) Webové stránky ministerstva vnitra, 2023. Dostupné z: <https://www.mvcr.cz/clanek/web-o-nas-prevence-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09Mg%3D%3D>

pravidel a neschopnosti uplatnit právní normy. Právě tyto normy pomáhají společnosti jakožto celku vypořádat se s protichůdnými zájmy a rozdílnými přístupy jejích členů a slouží jako dynamický návod k řešení konfliktů.⁸ Podle mnohých odborníků představují instituty prevence, regulace a kontroly především doménu správního a trestního práva, neboť jejich podstata spočívá v zamezení projevů nežádoucího či zakázaného chování. Existují však pochybnosti, zda lze v rámci trestního práva a navazujících právních systémů dosáhnout cílů prevence prostřednictvím uplatnění generální prevence.⁹

Zásada prevence představuje důležitou zásadu, která má vliv na formulaci a výklad rozsáhlé oblasti občanskoprávních, a tím i soukromoprávních vztahů.¹⁰ Právní prevenci je možno rozumět jako předcházení škodlivým následkům, a to během jakékoliv fáze lidského chování. Může se jednat o seznámení se s veškerou platnou legislativou a také následné dodržení všech povinností a práv, které z ní vycházejí. Jejich nedodržení nelze omluvit pouhou neznalostí, neboť jedinec je odpovědný za své chování i v případě, kdy si není vědom porušení právních norem. Funkce objektivní odpovědnosti je založena na požadavku prevence. Již v socialistickém právu se prevence považovala ze běžné zdůvodnění objektivní odpovědnosti. Známa je Lubyho definice prevence jakožto takového vykonávání lidských činností, které se snaží zabránit tomu, aby daný výkon ohrozil nebo porušil právní vztahy. Uvedené vymezení prevence je důležité také z toho hlediska, že bylo představeno v období, které předcházelo vzniku občanského zákoníku v současné podobě.¹¹

Závěrem této podkapitoly je vhodné zdůraznit, že pojem prevence nemusí znamenat pouze regulaci chování směrem k ultimativní nebo maximální jistotě očekávání. Jako hlavní cíl je nutné si stanovit nalezení správné a vyvážené míry prevence.¹²

⁸ TICHÝ, Luboš a Jiří HRÁDEK, ed. *Prevention in law*. Praha: Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2013, strana 10

⁹ TICHÝ, Luboš a Jiří HRÁDEK, ed. *Prevention in law*. Praha: Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2013, strana 11

¹⁰ KNAPPOVÁ, Marta, Jiří ŠVESTKA a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné. 2, díl třetí, Závazkové právo. 4. aktualiz. a dopl. vyd.* Praha: ASPI Publishing, 2006, strana 401

¹¹ LUBY, Štefan. *Prevenia a zodpovednosť v občianskom práve. II.* Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1958. 507 s.

¹² GOTTWALD, P.: Vor § 339 in MüKo 5.vyd. svazek 2, marg. č. 6, 2123, 2124.

1.4 Právní principy, ze kterých prevence vychází

Institut prevence je postaven na několika principech římského práva a pro lepší pochopení samotné podstaty prevence, ale také aktuální úpravy prevence v občanském zákoníku je dobré si samotné principy představit a ve zkratce nastínit jejich podstatu. Konkrétně se jedná o principy *neminem laedere*, *culpa in contrahendo*, *casum sentit dominus* a *diligens pater familias*.

1.4.1 Neminem laedere

Základní a pravděpodobně nejdůležitější princip spojený se zásadou prevence je princip *neminem laedere* neboli nikomu neškodit či nikoho nepoškozovat. Tento neodmyslitelný princip soukromého práva vyplývá z elementární povinnosti účastníků soukromoprávních vztahů nezpůsobovat škodu. Svým významem může být považován za morální a zároveň právní příkaz, který je možné nalézt již v justiniánských Institucích, a který se prolíná celým závazkovým deliktním právem.¹³ Primární pravidla uvedeného principu lze najít také ve společnostech, zakládajících své právo na orální tradici. Povinnost neškodit či nepoškozovat sebe i druhé lze považovat za základní pilíř společenského soužití. *„Toto tvrzení je podpořeno i závěry recentní právní teorie. Zásady, které tvoří základ soukromého práva, se uplatňují bez ohledu na to, zda jsou v občanském zákoníku výslovně vyjádřeny či nikoliv.“*¹⁴

Princip nikoho nepoškozovat ukládá jedinci chovat se tak, aby nezpůsobil škodu, k jejímu vzniku nepřispíval a pokud z nějakého důvodu škoda vznikla, aby svým chováním nezpůsobil její zvětšení. Je možné usuzovat, že tento princip platí jak pro vyvolání vzniku škody, tak i pro vyvolání nebezpečí, že ke škodě dojde. Uvedený princip tedy nelze vztáhnout na každý typ jednání, které poškozuje druhé osoby. Jeho podstata je zohledněna pouze v případech, že to vyžadují okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života. Je tedy nezbytné především zvážit všechny okolnosti, které ke

¹³ WINTR, Jan. Říše principů: obecné a odpovědné principy současného českého práva. Praha: Karolinum, 2006. s. 159

¹⁴ ELIÁŠ, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Praha: Sagit, 2012, s. 65

vzniku škody či ohrožení vedly, přičemž náhradu škody je možné vyžadovat zejména v případě, že lze způsobení škody označit za protiprávní.¹⁵

Důležité je si ovšem uvědomit, že princip *neminem laedere* není totožný se zásadou prevence. Zatímco princip *neminem laedere*, nikomu neškodit, ukládá povinnost bránit škodám pouze osobám, které by ji vlastním přičiněním mohli způsobit, zásada prevence spočívá také v povinnosti zabránit škodě, kterou osoba sama nezpůsobila. Princip lze uplatnit v případě poškození osobnosti i majetku, povinností vyplývajících ze smluvních i mimosmluvních podmínek či porušení jiných obecních právních zásad.¹⁶

1.4.2 Culpa in contrahendo

Princip *culpa in contrahendo* lze považovat za relativně moderní právní institut, jehož základní stavební kámen položil až ve 2. polovině 19. století Rudolf von Jhering, německý právní vědec. Podstatu tohoto principu tvoří základ odpovědnosti za zavinění v před smluvním stadiu, z čehož také vyplývá nejčastěji používaný překlad principu *culpa in contrahendo*, tedy před smluvní odpovědnost.¹⁷

I přes nesporný a důležitý vliv Rudolfa von Jheringa na vývoj tohoto institutu je nutné podotknout, že určité aspekty mají pravděpodobně základ již v římském právu a také v pozdějším učení přirozenoprávní školy.¹⁸ V římském právu se jednalo především o žalobu *actio empti*, jež obsahovala pro kupujícího možnost domáhat se svých práv i když došlo ke zrušení kupní smlouvy. Další žalobou z římského práva, která se dotýká institutu *culpa in contrahendo*, je žaloba na vydání věci, tedy *rei-vindicatio*.¹⁹ V moderních právních systémech se, v porovnání s právními řády románských zemí, deliktní právo z velké části omezuje na porušování majetkových, životních, zdravotních a dalších práv *erga omnes*; obecně řečeno, nenabízí ochranu proti čistě ekonomickým ztrátám. Toto zásadní politické rozhodnutí je založeno na úctyhodném motivu, protože

¹⁵ MELZER, Filip. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2013, s. 87

¹⁶ KNAPPOVÁ, Marta. *Občanské právo hmotné. Druhá část*. Praha: ASPI, 2005, s. 53

¹⁷ SALAČ Jaroslav: *Culpa in contrahendo v českém právu*, [Právní rozhledy 9/2002, s. 413]

¹⁸ MATULA, Zbyněk. *Culpa in contrahendo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. Právní monografie.

¹⁹ HRÁDEK, Jirí. 2009. *Před smluvní odpovědnost: Culpa in contrahendo*. Vyd. 1. Praha: Auditorium, s.22

zajišťuje svobodu jednat, aniž by se konající osoba musela apriori obávat přílišné odpovědnosti. Zároveň však nelze v mezích tohoto principu chránit každý právní zájem, který je hodný ochrany.²⁰

V českém právu byl tento princip dříve pouze dovozován, teprve s přijetím nového občanského zákoníku bylo nabídnuto podrobnější řešení předmluvní odpovědnosti a případů, které ji v praxi zakládají a umožňují osobě požadovat náhradu škody, kterou v předmluvním stadiu způsobila druhá osoba. Vše výše zmíněné svým způsobem přispívá k ochraně osob a předcházení škodám, čímž je princip *culpa in contrahendo* propojen se zásadou prevence.

1.4.3 Casum sentit dominus

Princip *casum sentit dominus* lze podle Nového občanského zákoníku vztáhnout na takový typ škody, která vznikla náhodou. Na základě tohoto principu je za škodu způsobenou náhodou odpovědný vlastník věci. Občanský zákoník obecný v původním znění výslovně zakotvil větu, podle které náhodu pociťuje vlastník. Nový občanský zákoník se od této zásady poněkud odklonil, a to především ustanovením o náhodě. Pojem náhoda však není v tomto smyslu vykládán jako relativní či absolutní. Náhodou je myšlena nezaviněná okolnost či nezaviněný následek, za jehož vznik je však vždy někdo odpovědný.²¹

Princip *casum sentit dominus* je možno datovat již do období klasického římského práva. Jeho podstatou bylo převedení odpovědnosti za nebezpečí poškození dané věci na kupce ve chvíli, kdy je tato věc kupci předána. Nelze tedy činit odpovědným za poškození dané věci toho, kdo vlastnictví věci nenabyl.²² Vždy je však za poškození či újmu zodpovědná specifická osoba – buď původní vlastník, nebo kupec. Obsah pojmu náhoda se ve vztahu k principu *casum sentit dominus* v průběhu jeho aplikace měnil. V původním pojetí klasického římského práva byl za náhodu považován

²⁰ HEIN, Jan von. *Culpa in Contrahendo*. Max Planck Encyclopedia of European Private Law, 2012. Dostupné z: https://max-eup2012.mpipriv.de/index.php/Culpa_in_Contrahendo

²¹ MELZER, Filip. Náhrada újmy způsobené náhodou. *Bulletin advokacie*. 2018, č. 1-2, s. 22-30

²² VÁŽNÝ, Jan. *Římské právo obligační. Část I*. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislavě, 1924. s. 81

zásah vyšší moci neboli událost neodvratitelná lidskou činností (*vis maior*). V případě, že došlo k poškození prodávané věci jiným způsobem, odpovídal za tuto skutečnost původní vlastník věci z titulu jej tížící *custodie*.²³

1.4.4 Diligens pater familias

Také tento princip vychází z římského práva. Jeho podstatou je přesvědčení, ukládající dané osobě starat se o vlastnictví či zdraví druhých osob i sebe sama doslova jako starostlivý otec rodiny, přičemž do této péče je zahrnuta také povinnost předcházet škodám. Bonfante ve své knize pojem označuje jako označení člověka počestného a pečlivého ve svém zaměstnání či práci.²⁴ Na základě tohoto principu byla vymezena ideální podoba správného chování každého jedince, který by měl dodržovat především zásadu opatrnosti, rozvážnosti a dobrých úmyslů. Prvky tohoto principu se odrazily například v občanském zákoníku z roku 1964, který zavedl generální klauzuli odpovědnosti za škodu v § 415, který stanoví adresátům povinnost chovat se právě tak, jak stanoví princip *diligens pater familias*.

Princip *diligens pater familias* vychází též z předpísemných právních norem, v nichž se odrážel pozitivní dopad správného hospodaření na prosperitu určitého společenství či obce. Správný hospodář vždy dodržuje určité mravní normy, usiluje o obezřetnost, pečlivost a opatrnost, nestaví svá rozhodnutí na lehkomyšlných přístupech a nejedná se zlým úmyslem. Obsah uvedeného principu lze považovat spíše za žitou právní normu nežli za jasně definovanou zásadu.²⁵ Zatímco v současnosti používaný pojem předcházení škodám je poměrně jednotně uchopitelné, pojem zlý úmysl může pro jednotlivé členy společnosti představovat odlišné prvky.

²³ SOMMER, Otakar. Učebnice soukromého práva římského. II. Díl. Majetková práva. Praha 1933. s. 65

²⁴ BONFANTE, P.: Instituce římského práva. Brno. 1932. Přeložil. Vážný, J., str. 105–106 a pozn. pod čarou 116

²⁵ FRÝDEK, Miroslav. Principy ovládající obsah a rozsah náhrady škody podle římského práva a novověkých kodifikací občanského práva. 1. vyd. Praha: Leges, s.r.o., 2010. s. 122-125. ISBN 978-80-87212-59-2.

1.5 Druhy právní prevence a jejich vymezení

Právní prevence představuje složitý pojem, který je možno na základě jeho funkce rozdělit na více variant prevence. Dělení se provádí především v rámci právního řádu a mezi základní druhy prevence patří prevence *ex ante* a *ex post*, dále pozitivní a negativní prevence, prevence generální, speciální a v neposlední řadě také prevence primární a sekundární. V následujících podkapitolách budou jednotlivé druhy prevence vymezeny přesněji s důrazem na jejich základní rozdíly.

1.5.1 Pozitivní a negativní prevence

Preventivní opatření může být vymezeno z hlediska různých přístupů na negativní a pozitivní. Pozitivní forma právní prevence se zaměřuje na podporu žádoucího jednání osob i společnosti jako celku formou návodů a postupů, které k tomuto jednání vedou, bez důrazu na možné sankce za jejich nedodržení. Pozitivní aspekt je patrný již ve volbě jazykových prostředků, kterými jsou právní normy definovány. Z hlediska deliktního práva je nutno zdůraznit, že pozitivní prevence je založena na privilegování určité skutkové podstaty, která má vést k zabránění vzniku škody či situace, která by k takové škodě mohla vést.²⁶ V případě, že jsou uvedené právní normy dodrženy, nenásleduje již žádná akce. Dodržení norem pozitivní prevence se očekává od každého člena společnosti.

Vzhledem ke zkušenostem společného soužití se však pozitivní prevence ukázala jako nedostatečná. Proto je v právu zakotvena prevence negativní, která je založena na zpřísnění odpovědnosti jedince či vymezené skupiny osob v případě potvrzení výskytu určitých skutkových podstat. Prevence je zde dosaženo pomocí negativního vymezení uvedených skutečností, za něž vždy následují stanovené sankce. Sankcionování nežádoucího chování, vedoucího ke vzniku ohrožujících situací či přímo ke škodě na zdraví či majetku, zdůrazňuje odpovědnost jedince za vlastní chování a jeho povinnost zodpovídat se za své činy a rozhodnutí.²⁷ Vymezení sankcí poskytuje

²⁶ TICHÝ, Luboš. O prevenci v soukromém právu a „preventivní odpovědnosti.“ Praha: Acta Universitatis Carolinae . Iuridica 3, 2015, s. 15.

²⁷ TICHÝ, Luboš a Jiří HRÁDEK, ed. *Prevention in law*. Praha: Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2013, strana 15-16

jedinci volbu činit taková rozhodnutí a jednat takovým způsobem, které k těmto sankcím nepovedou.

Deliktní právo tedy již ze své podstaty nezahrnuje pozitivní prevenci. Pravidla pozitivní prevence jsou předávána formou socializace jedince, který si v průběhu vývoje osvojuje žádoucí společenská pravidla a normy. Ve správně fungující společnosti je pozitivní prevence odměněna pozitivními reakcemi ostatních členů společnosti. Deliktní právo se však zabývá především situacemi, které by mohly vést či které vedly ke vzniku škody na zdraví či na majetku. Negativní prevence je tedy chápána jako „*maximálně neatraktivní stanovení skutkové podstaty zakládající škodu.*“²⁸

1.5.2 Primární a sekundární prevence

V právní terminologii se používá také termín primární a sekundární prevence. Samotné právní normy jsou řazeny pod sekundární prevenci, neboť účel jejich využití spočívá spíše v povzbuzení motivace jedinců chovat se způsobem, který je společností vyžadován. Tyto zákonné normy mohou zasahovat do různých oblastí – například školské, zdravotnické, sociální či kulturní. V každé z nich existují právní normy jednání a chování, jejichž dodržením je možno zamezit vzniku újmy na zdraví či majetku. Za primární prevenci pak lze považovat širší skupinu faktorů, které byly vytvořeny s cílem působit přímo na konkrétní jedince ve specifických situacích a ovlivnit jejich chování a jednání. Mezi tyto faktory, utvářející a ovlivňující mysl jedince, je možno zahrnout například výchovu rodičů a dalších osob, které jsou danému jedinci blízké, vzory, které si daná osoba vytyčí, cíle, kterých si přeje dosáhnout a další.²⁹

Primární prevence představuje důležitý pojem, na jehož základě lze vymezit kauzalitu jednotlivých činů a jejich následků. Důraz může být kladen na zdržení se určitého jednání, na uplatnění opatrného chování, ale též na aktivní postup vedoucí například k ochraně druhého jedince. V rámci primární prevence se mohou jedinci zdržet užívání drog či aktivně zabránit druhým osobám, aby ke drogám získali přístup.

²⁸ TICHÝ, Luboš. O prevenci v soukromém právu a „preventivní odpovědnosti.“ Praha: Acta Universitatis Carolinae. Iuridica 3, 2015, s. 15.

²⁹ TICHÝ, Luboš a Jirí HRÁDEK, ed. *Prevention in law*. Praha: Centrum právní komparistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2013, strana 15-16

Preventivní opatření zahrnují eliminaci potenciálně ohrožujících prvků z veřejného prostranství či aktivní edukaci občanů vedoucí ke snížení kriminality v dané oblasti. V oblasti deliktního práva spočívá základní rozdíl mezi primární a sekundární prevencí v dosažení konkrétních výsledků. Zatímco výsledkem sekundární prevence je sestavení srozumitelných a efektivních právních norem, výsledky primární prevence by měly zahrnovat konkrétní preventivní opatření. Jejich efektivitu je možno následně ověřit a změřit. V případě, že je možné dosáhnout preventivních opatření formou normativního příkazu, pozbývá rozlišení na primární a sekundární prevenci smysl.³⁰

1.5.3 Generální a speciální prevence

Pojem prevence je možno rozdělit také na generální a speciální. Účelem generální prevence je zajistit snížení pozitivní motivace k páčání trestné činnosti pomocí stanovených sankcí. Sankce by měly mít takový charakter, aby působily jako odstrašující faktor. Speciální prevence je aplikována teprve „*po spáchání protiprávního jednání, přičemž jejím účelem je konkrétní subjekty odradit od spáchání protiprávního jednání do budoucna.*“³¹ Tento typ preventivních opatření spočívá v aplikaci příslušných sankcí, jejichž prožitím by měl být jedinec dostatečně odrazen od dalších forem protiprávního jednání. Speciální prevence by také měla mít výchovný efekt pro ostatní členy společnosti, kteří by tímto měli být odrazeni od páčání vlastní trestné činnosti. Speciální prevence by proto měla mít do jisté míry veřejný charakter, neboť společnost potřebuje vědět, že zákonné sankce jsou aplikovatelné a vymahatelné.³²

Za příklad generální prevence lze uvést vymezení délky, po kterou bude pachatel zbaven svobody, či výši finančního postihu, kterou bude muset pachatel zaplatit v případě, že daný trestný čin spáchá. Specifickou prevencí je uložení daného trestu či postihu konkrétnímu pachateli. Účelem trestu by mělo být výchovné působení na pachatele i na společnost jakožto celek. Společnost však musí být o uloženém trestu informována, stejně jako o následcích uložení trestu, které přesahují délku samotného trestu. Záznam o výkonu trestu tvoří součástí osobní historie daného pachatele, který má v dalším životním uplatnění ztíženou pozici. Lze tedy shrnout, že

³⁰ TICHÝ, Luboš. O prevenci v soukromém právu, s. 15-16.

³¹ Tichý, L., Hrádek, J. et al. Prevention in law. Prague: Charles University, 2013, s. 17.

³² BEDNÁŘ, Jiří. Základy trestního práva. Studijní opora. Pedagogická fakulta UJEP, 2019, s. 18

„generální prevence je tedy uskutečňována prevencí individuální.“³³ Pokud je společnost jakožto celek schopna použitím trestu zabránit danému jedinci v páchání trestné činnosti, podporuje tímto rozhodnutím pozitivní zaměření hodnotové orientace všech svých členů.

1.5.4 Prevence ex ante a ex post

V neposlední řadě je možno rozlišit mezi prevencí ex ante a ex post. Rozlišení obou pojmů je založeno na rozdílné době, v níž jsou principy těchto prevencí aplikovány. Prevence ex ante spočívá v důrazu na předcházení negativním dopadům chování členů společnosti, zatímco prevence ex post se uplatňuje jako následek spáchání protiprávního činu. V prvním případě je pozornost zaměřená na vymezení chování či jednání, kterému je nezbytné se v mezilidském i právním přístupu vyhnout. Jedná se o abstraktní přístup, kdy je nezbytné zhodnotit možné situace a pravděpodobná jednání osob v těchto situacích, a na tomto základě stanovit postihy za případné nežádoucí jednání.³⁴ V Novém občanském zákoníku se tento druh prevence odráží především v §2900.

Naopak prevence ex post operuje se zcela konkrétními případy jednání, kterého se dopustili konkrétní jedinci. Účelem tohoto typu prevence je zajistit, aby k podobnému nežádoucímu jednání či chování již v budoucnu nedocházelo. Jedná se o řešení minulých událostí, jejichž důsledkem vznikla určitá majetková či nemajetková újma konkrétním osobám, které mohou mít právo žádat odpovídající náhradu škody. V rámci prevence ex post je zhodnoceno konkrétní negativní jednání, které se již odehrálo a nelze na něm nic změnit, a je zapotřebí zhodnotit možnosti a právní nárok na jeho případnou kompenzaci, například formou finančního odškodnění. Následně je nezbytné zajistit, aby se v budoucnu podobné negativní jednání neopakovalo.³⁵ Zákodníci v Novém občanském zákoníku promítli prevenci ex ante do § 2901-2903, tedy paragrafů upravujících možnost odvrácení hrozících škod. Steven Shavell ve své knize shrnul celý proces do tří na sebe navazujících fází. Fáze jedna se nachází před

³³ VICHEREK, Roman. Účel trestu. 2013. <https://www.epravo.cz/top/clanky/ucel-trestu-89770.html>

³⁴ TICHÝ, Luboš. O prevenci v soukromém právu a „preventivní odpovědnosti.“ Praha: Acta Universitatis Carolinae . Iuridica 3, 2015, s. 17

³⁵ TICHÝ, Luboš. O prevenci v soukromém právu a „preventivní odpovědnosti.“ Praha: Acta Universitatis Carolinae . Iuridica 3, 2015, s. 17

samotným jednáním, fáze dva nastává v okamžiku, kdy již k jednání došlo, ale nedošlo k materializaci následků, a fáze tři se odehrává již po materializaci následků.³⁶

2. Historický vývoj institutu prevence

Institut prevence nebyl vždy pojímán stejným způsobem, jako je tomu v současném právním řádu. Následující kapitola obsahuje stručný nástin vývoje pojetí prevence od počátku, zakotvených v římském právu, až po současné vymezení. Ačkoliv je pravděpodobné, že před písemnou kodifikací pojmu prevence již existovaly její podoby ve zvykovém právu, zahrnuty budou pouze pojetí dochovaná v písemné formě.

2.1 Prevence v římském právu

Určité prvky prevence v římském právu již byly naznačeny výše. Za jedno z prvních náznaků prevence v právním systému lze označit kodifikaci římského práva v podobě Zákona dvanácti desek, zejména v oddíle zabývající se věcnými a sousedskými právy. Účelem tohoto zákonného ustanovení bylo zakotvit nejasné, sporné či nové aspekty římského obyčejového práva. Originální podoba tohoto právního kodexu se nedochovala, avšak jeho znění je známo z mnoha komentářů, odkazů a citací.³⁷ Obsah závazkové části byl zaměřen na výčet škod a ohrožení, kterým mohl být potenciální vlastník určité věci ohrožen. Za příklad lze uvést 9b. Pamp. Dig. XLIII 27.2: „*Pokud je strom ze susedova pozemku větrem nakloněn nad tvůj pozemek, za zákona XII desek na jeho odstranění můžeš přímo žalovat.*“³⁸ Za ohrožení byl dle zákona považován zásah vyšší moci, například deště či větru, stejně jako potenciálně ohrožující činnost souseda či jiných osob. Prevenční opatření spočívalo v poskytnutí možnosti bránit právo ohroženého vlastníka formou možné žaloby či požadování náhrady škody.

³⁶ Steven Shavell, Liability for Harm versus Regulation of Safety, 13 J. Legal Stud. 357 (1984), dealing with liability and regulation:

³⁷ SKŘEJPEK, M. Texty ke studiu římského práva. 1. vyd. Praha: Orac, 2001, s. 27-28

³⁸ Zákon XII desek, deska VII. bod 9b. Viz SKŘEJPEK, M. Texty ke studiu římského práva. 1. vyd. Praha: Orac, 2001. s. 41.

Rozvoj měst, zejména Říma, vyžadoval právní zakotvení dalších aspektů každodenního života. Preventivní charakter mělo mít ustanovení, nabízející poškozenému možnost domáhat se náhrady škody právní cestou v podobě soudního řízení. Postupným vývojem byla do zákona zahrnuta také možnost zajistit si ochranu před hrozící škodou. Tato ochrana byla nejprve ustanovena v legisakčním procesu ve formě náhrady škody, avšak později byla praetorským ediktem doplněna o možnost složení kauce při hrozící škodě – institut *cautio damni infecti*. Jeho podstatou bylo „*postihovat jevy, které doposud nenastaly*“³⁹, neboli preventivně odstranit možné nebezpečí. Složení kauce bylo povinné v případě, že osoba, jejíž konání mohlo být potenciálně ohrožující pro vlastnictví jiné osoby, nevyvinula dostatečnou snahu o odvrácení této hrozby. Pokud tento postup nabyl dostačující, měl praetor pravomoc ustanovit *missio in possessionem* neboli uvedení do držby. V první fázi se jednalo o „*detenci sousedova pozemku, která zabezpečovala ohroženému občanovi postarat se o nápravu*“,“⁴⁰ v druhé fázi mohl praetor vydat dekret vedoucí k držbě *ex secundo decreto*. Tento postup již vedl ke ztrátě vlastnických práv, a představovala účinný nástroj zajištění péče vlastníků o svůj majetek. V případě aplikace tohoto práva na nemovitost však nebylo nezbytné vždy přistoupit k takto razantnímu zásahu do vlastnických práv. Vlastník závadné nemovitosti, která by mohlo být zdrojem potencionálního nebezpečí pro ostatní občany, mohl složit tzv. stipulační slib, pomocí kterého se „*zavázal k tomu, že pokud by škoda skutečně nastala, uhradí ji z titulu stipulace*.“⁴¹ Specifickým aspektem tohoto postupu byla absence zkoumání příčiny zavinění, které bylo povinné v případě řízení o náhradě škody. Odpovědným za případnou škodu byl vždy považován vlastník dané nemovitosti, na něhož se též vztahovala případná povinnost složení stipulačního slibu. Ve své podstatě byl tedy tento postup považován za snadno vymahatelný a velmi efektivní.

V justiniánském právu se pojímá prevence nejen z pohledu vlastníka, ale také z pohledu toho, který s tímto majetkem disponuje. Škoda neboli *damnum* představovala rozsah újmy, vyjádřený určitou finanční sumou. Pro možnost poškozeného domáhat se náhrady škody musela existovat přímá příčinná souvislost mezi nastalou škodou a

³⁹ ŽIDLICKÁ, Michaela. Hrozící škoda v římském právu. Časopis pro právní vědu a praxi. 2002, roč. X, č. I, s. 60

⁴⁰ ŽIDLICKÁ, Michaela. Hrozící škoda v římském právu. Časopis pro právní vědu a praxi. 2002, roč. X, č. I, s. 61.

⁴¹ ŽIDLICKÁ, Michaela. Hrozící škoda v římském právu. Časopis pro právní vědu a praxi. 2002, roč. X, č. I, s. 61.

událostí která k této škodě vedla. Preventivní opatření se vztahuje k zavinění neboli culpa v širším i užším slova smyslu, kdy je zavinění přičítáno nedbalostnímu zacházení. Justiníánské právo (Justinianova právní kompilace Corpus iuris civilis, vznikající od roku 529 n.l.)⁴² rozlišuje zavinění úmyslné (dolus) a nedbalostní (culpa), dále zavinění z důvodu nižší, odvratitelné náhody (custodia) a z důvodu zásahu vyšší moci (via maior). Rozlišení těchto zavinění se odvíjí od vymezení odpovědnosti za škodu, kdy například při zásahu vyšší moci za škodu nikdy neodpovídá dlužník neboli osoba, která s danou věcí disponovala, avšak není jejím vlastníkem. Preventivní opatření v oblasti custodia se vztahovala například na situace, v níž si uživatel od vlastníka určitou věc půjčuje. V takovém případě má uživatel povinnost o tuto věc pečovat do té míry, aby nemohlo dojít k jejímu odcizení či poškození. Odpovědnost za takto vzniklou škodu je následně přičítána uživateli, a vlastník má právo od něj v případě poškození či odcizení věci požadovat náhradu škody.⁴³

2.2 Prevence ve středověku

Právní věda ve středověku nejprve na předchozí římské právo nenavazovala. Po zániku Říše Římské upadl její právní systém v zapomnění, neboť písemné záznamy byly ztraceny. Dochovalo se pouze zvykové právo, které však bylo výrazně pozměněno z důvodů intervence mnoha kultur. Jeden z rukopisů římského justiniánského práva, Digest, byl objeven teprve na konci 11.století. V té době však již právní vědu silně ovládala církev. Její vliv se projevoval ve světské i sakrální oblasti a zasahoval také do vzdělávacího systému, každý právník byl proto úzce spojen s církevním řádem. První komplexní právní dokument, zahrnující papežské příkazy, usnesení koncilů, výroky svatých Otců a veškeré další právní pravidla., byl v podobě kanonických předpisů sestaven vzdělaným mnichem Gratianem. Následující staletí byly vydávány další právní dokumenty, které byly označovány jako papežské.⁴⁴

⁴² KEJŘ, Jiří: Středověká právní věda. In: SPUNAR, Pavel a kol.: Kultura středověku, Academia, Praha 1995, s. 99-115.

⁴³ SKŘEJPEK, Michal. Římské soukromé právo. Systém a instituce, s. 141-143

⁴⁴ KEJŘ, Jiří: Středověká právní věda. In: SPUNAR, Pavel a kol.: Kultura středověku, Academia, Praha 1995, s. 99-115.

Za základní preventivní systém ve společnosti i právní vědě lze považovat výklady a komentáře k obsahům jednotlivých knih zejména Nového zákona. Pozornost byla zaměřena především na „*spásu nesmrtelných duší a věčnost celého společenství*“⁴⁵, čemuž podléhaly obsahy různých preventivních opatření ve společenských vztazích. Pozornost byla zaměřena především na vymezení negativních dopadů nežádoucího chování a jednání, neboť v církevních kruzích převládlo pesimistické pojetí lidské přirozenosti na základě Augustinova přístupu. Jedinec byl povinen zachovávat především lásku k Bohu a bližnímu, a ostříhat se jakýchkoliv činů, které by mohly vést ke škodě druhému. Sám Akvinský však připouští, že morální příkázání, vycházející z Bible, nekoresponduje zcela s právními výroky, které by měly zahrnovat obširný výčet všech možností, jak mohou být tato příkázání porušena, a následky jejich porušení. V oblasti práva bylo nezbytné zohlednit skutečnost, že „*mezi Bohem a člověkem se nejedná o právní vztah v pravém slova smyslu.*“⁴⁶ Z tohoto výroku je zřejmé, že ne všechny nároky, jež Bůh vznáší vůči člověku, je možno vyjádřit v podobě právně vymahatelných předpisů. Z hlediska práva tedy Bible nabízí poměrně vysokou míru volnosti výkladu. Předpisy církevního práva se proto začaly zabývat nejen pravidly specificky církevního života, například rituální praxe, ale také života světského. Preventivně měla působit představa věčného zatracení, a taktéž reálná hrozba fyzických trestů, vykonávaných inkvizicí.⁴⁷

S rozvojem měst a změny skladby společnosti i politických zřízení se však začala světská a církevní moc rozdělovat, a panovník potřeboval vymezit pravidla soužití různých společenských vrstev. Prevence ve smyslu ochrany byla poskytována nejen duchovenstvu⁴⁸, ale také zástupcům šlechty⁴⁹ a později měšťanstvu. Privilegia, která tímto císař či jiný panovník uděloval, nabízela například ochranu před příliš vysokými či zbytečně obsáhlými cly, ochranu prelátů před zásahy fojtů či ochranu šlechty před stále silnějším vlivem měst. Kromě všeobecných ustanovení zde byly

⁴⁵ PETRÁŠEK, Tomáš. Člověk, hodnoty a dynamika středověké společnosti: antropologické koncepty středověku v transkulturní perspektivě. Ostrava: Moravapress, 2014, s. 72.

⁴⁶ SöhnGen, op. cit., s. 60. In: PETRÁŠEK, Tomáš. Člověk, hodnoty a dynamika středověké společnosti: antropologické koncepty středověku v transkulturní perspektivě. Ostrava: Moravapress, 2014, s. 46

⁴⁷ PETRÁŠEK, Tomáš. Člověk, hodnoty a dynamika středověké společnosti: antropologické koncepty středověku v transkulturní perspektivě. Ostrava: Moravapress, 2014, s. 67-69.

⁴⁸ Například *Confoederatio com principibus ecclesiasticis* (1220), vydaný v římsko-německé říši císařem. KADLECOVÁ, Marta a kol., Právní dějiny. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 205.

⁴⁹ Viz Statutum in favorem principum z roku 1232, taktéž v římsko-německé říši. KADLECOVÁ, Marta a kol., Právní dějiny. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 205.

vymezeny také soukromoprávní a trestněprávní vztahy, v nichž se využívaly osvědčené zvyklosti z jiných měst. Je však nutno zdůraznit, že právní systémy jednotlivých zemí se začaly odvíjet odlišným způsobem, přičemž návaznost na římské právo byla více patrná v německém právním systému nežli například v anglosaském. V prostředí německé říše se římské právo začalo více uplatňovat od konce 15.století, v návaznosti na bolognskou právní školu. Zároveň však byl uplatňován „*usus modernus pandectarum*“ neboli domácí právo, a to v případě aplikace na situace lokálního charakteru, kdy bylo nezbytné zohlednit konkrétní neobvyklé okolnosti.⁵⁰ Vymezení prevence v právu tak stále více odráželo aktuální skutečnosti života.

S rozvojem jednotlivých států se zemské právo začalo utvářet v závislosti na konkrétní oblasti jeho aplikace. Přesto však podstatou preventivních právních ustanovení zůstala víra v Boha a z ní odvozený „*všudypřítomný pozitivní strach, označovaný jako Metus*.“⁵¹ Prevence byla upravena také z pohledu lenních závazků, v němž byla zohledněna moc a odpovědnost za určité druhy jednání. Například felonie představovala ztrátu možnosti zůstat v lenním vztahu poté, co lenní vazal hrubě urazil lenního pána. Určitou odpovědnost vůči svému vazalovi však měl též lenní pán, jehož povinností bylo mimo jiné nemařit možnost dobré péče o svěřené léno. Prevence byla uplatňována v celém spektru lenních vztahů, přičemž nad lenním pánem spočívala vrchnost, nad níž bděl panovník. Důraz byl kladen na vymezení akce a reakce, tedy pokud jeden z účastníků lenního vztahu učiní akt, jímž poruší své povinnosti vůči druhým účastníkům vztahu, následuje určitá reakce, spočívající v trestu, například v trestu odnětí léna.⁵² Soukromoprávní vztahy byly postupně převedeny do systému Občanského zákoníku.

2.3 Prevence v ABGB

Jedním z těchto Občanských zákoníků, který začal platit na území celého Rakouska-Uherska s výjimkou Koruny Uherské, se stal Obecný zákoník občanský (dále jen ABGB), platný od roku 1812. Publikován byl v německém jazyce, a německá forma

⁵⁰ KADLECOVÁ, Marta a kol., Právní dějiny. Praha: Eurolex Bohemia, 2005, s. 205-208.

⁵¹ ADAMOVÁ, Karolína. Světla a stíny středověkého práva. Avenira Stiftung, 2006, s. 51.

⁵² ADAMOVÁ, Karolína. Světla a stíny středověkého práva. Avenira Stiftung, 2006, s. 52-53.

se stala závaznou pro všechny formy překladu v jazycích jednotlivých zemí, patřících pod císařství. Skládal se z 1502 paragrafů, rozdělených do tří oddílů. První oddíl pojednával o právu osobním, druhý díl obsahoval vymezení práv k věcem, a třetí díl byl zaměřen na společné osobní a mocná práva. Důležitost tohoto zákoníku dokládá uchování jeho platnosti i po rozpadu Rakouska-Uherska, přes druhou světovou válku až do roku 1950.⁵³ Jeho platnost sice měla charakter dočasnosti, avšak od roku 1918 nedošlo k sestavení jiného občanského zákoníku.

Součástí uvedeného zákoníku se však vymezení prevence v pozitivním slova smyslu nestalo. Je však možné zaměřit se na prevenci negativní a ex post, spočívající v definici odpovědnosti škody a možnosti domáhat se nápravy. Důležitá právní ustanovení jsou uvedena ve druhém oddílu tohoto zákoníku. V § 353 a § 354 uvedeného zákoníku je pojem vlastnictví upraven na základě dvou aspektů. První aspekt spočívá v objektivním pohledu a vlastnictvím rozumí „*vše, co někomu náleží, všechny jeho hmotné nebo nehmotné věci, slují jeho vlastnictví.*“⁵⁴ Druhým aspektem je subjektivní vymezení vlastnictví, které, pokud je „*jako právo posuzováno, jest oprávněním, s podstatou a užitky věci podle své vůle nakládati a každého jiného z toho vyloučiti.*“⁵⁵ Vlastníkem se může stát každá osoba, která není zákonem určena jako nezpůsobilá. Dle § 362 má vlastník právo užívat věc jemu patřící rozličným způsobem, může ji i zničit nebo darovat. Nakládání s danou věcí je však omezeny právy druhých osob, které nesmí toto zacházení s věcí omezovat. Již v § 364 je výslovně uvedeno, že žádný vlastník „*vrchní, užitkový či neúplný nesmí podnikati něco, co by bylo v rozporu s právem druhého.*“⁵⁶ V rámci prevence je tedy povoleno zakázat druhému takový druh činnosti, který by mohl prvního vlastníka poškodit. Součástí uvedeného paragrafu je též taxativní výčet jednání, které je považováno za nepřijatelné.

Nedílnou součástí prevence je snaha předcházet vzniku škody, což je v tomto zákoníku uvedeno spíše implicitně. Pozornost je zaměřena zejména na vymezení odpovědnosti za škodu a náhrada škody, které jsou obsaženy v ustanoveních § 1293 až § 1341. Zákoník ABGB rozeznával škodu vzniklou na základě protiprávního činu,

⁵³ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. Občanské zákoníky. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 16.

⁵⁴ 946/1811 Sb. zák. soud. znění účinné od 1. 1. 1812 do 14. 6. 1846. (online) Nakladatelství Beck, 2023. <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjygeyv6ojugyvwt>

⁵⁵ 946/1811 Sb. zák. soud. znění účinné od 1. 1. 1812 do 14. 6. 1846. (online) Nakladatelství Beck, 2023. <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjygeyv6ojugyvwt>

⁵⁶ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN, Občanské zákoníky. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 239

opomenutím osoby či náhodou. Protiprávní čin byl hodnocen vždy jako úmyslný, může se jednat o porušení smlouvy či o poškození dobrých mravů. Pokud však, jak je uvedeno v § 1295, došlo k porušení mravů při výkonu práva, náhrady škody se nelze domáhat.

Dalším důvodem, který brání žádat náhradu škody, je podpora páchání škody u osoby šílené nebo blbě nebo nedospělé (§ 1306)⁵⁷, a to i přesto že podněcování k tomuto činu nemuselo být vědomé. Za podněcování bylo považováno i zajištění nedostatečného dohledu nad takovou osobu jejím opatrovníkem. Tato objektivní odpovědnost se vztahovala také na vlastníky nemovitostí, kterým vznikla povinnost nahradit škodu v případě vyhození, spadnutí či vylití určité věci z jeho domu (§ 1318), stejně jako na majitele zvířat, která způsobila škodu jiným osobám (§ 1320). Naopak povinnost odpovědnosti za třetí osobu byla zrušena pro hostinské, plavky a vozky, kteří již nadále neodpovídali za činy svých podřízených. Stávali se pouze jejich ručiteli.⁵⁸ Preventivní působení tedy měla právě tato zákonná vymezení odpovědnosti a povinnosti uhradit případnou škodu. Hrozba vymáhání náhrady škody od poškozených, spojená s poškozením dobrého jména a následným zhoršeným pracovním uplatněním, plnila účel dozoru nad dodržováním pravidel dobrého soužití.

2.4 Prevence v návrhu občanského zákoníku z roku 1937

Přesto že občanský zákoník, platný od doby Rakouska-Uherska, si doposud zachovával svou aktuálnost, jeho spojitost s předchozím státním zřízením byla považována za nežádoucí. Byrokratický aparát však jednotlivé aspekty soukromého práva diskutoval velmi zdlouhavě, a jednotlivá připomínková řízení celý proces schvalování znesnadňovala. Účelem schválení nového zákona se stala především snaha ministra spravedlnosti Ivana Dérera dokázat Německé říši, že Československo nelze řadit mezi bolševické či zbolševizované státy.⁵⁹ Návrh nového občanského zákoníku byl koncipován jako „*kodex soukromého práva, jehož úkolem je shrnout hlavní masu*

⁵⁷ 946/1811 Sb. zák. soud. znění účinné od 1. 1. 1812 do 14. 6. 1846. (online) Nakladatelství Beck, 2023. <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjygeyv6ojugyvwa>

⁵⁸ 946/1811 Sb. zák. soud. znění účinné od 1. 1. 1812 do 14. 6. 1846. (online) Nakladatelství Beck, 2023. <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjygeyv6ojugyvwa>

⁵⁹ KOBER, Jan. *Osnova československého občanského zákoníku*, s. 65-66.

*pravidel vztažených k soukromým právním záležitostem společným všem osobám a také k osobám vůbec, k právním jednáním vůbec a k věcem vůbec.*⁶⁰ Rychle se měnící politická situace však zabránila konečnému schválení zákona, a po skončení druhé světové války byly do nového občanského zákoníku v roce 1950 převzaty pouze dílčí části.

Prevence v pravém slova smyslu nebyla součástí ani tohoto občanského zákoníku. Vlastnická práva jsou upravena v Hlavě 6, od § 136. Již na počátku je vymezen obsah vlastnického práva v podobě práva nakládat se svým majetkem libovolně, *„neruší-li tím právního řádu a zejména nezkracuje-li práv osob jiných.*⁶¹ Vymezení vlastnictví jako takového zákoník neobsahuje. Následující oddíly pojednávaly především o odpovědnosti vlastníků z hlediska sousedských práv, přičemž vlastník měl například povinnost umožnit státem pověřeným výzkumníkům prostory svého pozemku, je-li to nařízeno z důvodu vědeckých průzkumů. V § 144 je uvedena možnost omezit vlastnická práva formou vyvlastnění, jehož hlavní koncept spočíval v úplném omezení vlastnického práva, přičemž v krajním případě bylo možno od vlastnictví odstoupit. V § 145 je dále obsažen výslovný zákaz zcizení a zavazení, s výjimkou úpravy práv mezi rodinnými příslušníky.⁶² Preventivní význam uvedených ustanovení opět spočívá především v taxativním výčtu všech typů jednání, kterých se má vlastník vyvarovat, aby nezpůsobil škodu na majetku druhé osobě.

V případě, že již byla škoda způsobena, má vlastník právo domáhat se náhrady škody. V § 146 a dále jsou upraveny formy žalob, které mohou sloužit jako způsob vedoucí k získání náhrady za zcizenou či poškozenou movitou či nemovitou věc. Samotná náhrada škody je pak upravena v Hlavě 42, od § 1120 dále. Za škodu je považována *„jednak všeliká újma, která někomu vznikne na osobě, na majetku nebo vůbec na právech (skutečná škoda), jednak to, co někdo ztratí na zisku, kterého by se mu dostalo podle pravidelného běhu věci (ušlý zisk).*⁶³ Návrh zákoníku tedy zahrnoval škodu nehmotnou, která by mohla vzniknout v budoucnu následkem nynějších činů a rozhodnutí. Mezi primární druh škody řadil návrh zákona újmu na osobě, přičemž újma

⁶⁰ ELIÁŠ, Karel a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Návrh občanského zákoníku. Část první až čtvrtá. Česká advokátní komora a Ministerstvo spravedlnosti, 2000, s. 1

⁶¹ ELIÁŠ, Karel a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Návrh občanského zákoníku. Část první až čtvrtá. Česká advokátní komora a Ministerstvo spravedlnosti, 2000, s. 39.

⁶² ELIÁŠ, Karel a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Návrh občanského zákoníku. Část první až čtvrtá. Česká advokátní komora a Ministerstvo spravedlnosti, 2000, s. 39-40.

⁶³ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. Občanské zákoníky. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 423

na zdraví či životě byla vymezena podrobněji nežli v rakouském Občanském zákoníku. V případě, že odpovědnost za újmu na zdraví osoby byla prokazatelně způsobena cizím zaviněním, má nárok žádat nejen újmu za samotnou škodu, ale také za následný průběh léčení, tzv. bolestné za duševní útrapy. Výpočet možného ušlého zisku byl počítán dle objektivních kritérií na základě pravidelného běhu věcí. Za vznik škody byl vždy odpovědný specifický jedinec, lze však poukázat na několik výjimek, kdy mohl být viník zproštěn povinnosti škodu nahradit. Kromě již uvedené nepřičetnosti či duševního postižení může být viník zproštěn náhrady škody v případě beztrestného úkonu obrany či škody způsobené v nouzi (§ 1133 a § 1134).⁶⁴ Uvedená ustanovení měla napomoci podpořit právo na sebeobranu v případě nevyhnutelného napadení, v případě náhrady škody způsobené v nouzi byla vždy zvážena výše škody vzhledem k nebezpečí, které škůdci hrozilo, a k jeho majetkovým poměrům.

Podobně jako v ABGB, i zde lze za preventivní opatření označit především § 1132, v němž je pojednáno o škodě způsobené náhodou. Ani zde není odpovědnost pojímána všeobecně, nýbrž vždy lze určit osobu škůdce. Náhradu škody bude povinen poskytnout ten, kdo svým jednáním „*porušil předpis nebo zařízení, které mají zabránit nahodilým škodám, nebo kdo dal k náhodě ze své viny podnět.*“⁶⁵ Zákon tedy výslovně stanoví nemožnost uplatnit při obhajobě vlastního zavinění příčinu náhody, pod níž by mohlo být zahrnuto mnoho nejasných okolností. Každý jedinec je povinen odpovídat za své jednání do té míry, aby dokázal předvídat i ty události, které by mohly vzniknout jako následek následků jeho jednání.

Dále je v návrhu občanského zákona výslovně zapovězeno využít osob duševně nezpůsobilých či nezletilých k takovému jednání, které by mohlo vést ke vzniku škody. Nad těmito jedinci musí být vykonáván nepřetržitý dohled, aby se svým jednáním nemohly dopustit nežádoucího chování ani ze své vlastní vůle. Prevence je zaměřena na opatrovníky těchto osob, kteří jsou odpovědní za chování svých svěřenců. Podobným způsobem jsou, dle § 1142 a dále, odpovědní podnikatelé za své zaměstnance či například movití občané využívající služeb poslíčků či jiných osob, které jsou potenciálně nebezpečné. V § 1152 a dále je dokonce upraven předmět nebezpečné podnikání. Zde je již uveden pojem vyšší moci, kdy podnikateli v pozici provozovatele

⁶⁴ ELIÁŠ, Karel a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Návrh občanského zákoníku. Část první až čtvrtá. Česká advokátní komora a Ministerstvo spravedlnosti, 2000, s. 197-198

⁶⁵ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. Občanské zákoníky. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 424

nebezpečného podnikání může být uloženo zproštění povinnosti nahradit škodu. Za zásah vyšší moci je považována „*neobyčejná příhoda, která nemá původ v podnikání a způsobem i silou přesahuje události, které lze očekávat podle pravidelného běhu.*“⁶⁶ V určitém případě může být podnikatel zproštěn povinnosti uhradit škodu, jestliže vznikla i přes veškerá pečlivá opatření, vedoucí k jejímu zabránění. Taxativní výčet okolností, podle kterých je posuzována odpovědnost jedince či podnikatele a jejich povinnost uhradit škodu, působila preventivně i informativně zároveň.

V neposlední řadě je nezbytné uvést též ustanovení § 1148 a § 1149, upravující škodu způsobenou v rámci stavebních úprav či stavby samotné. Stavitelům je uložena povinnost dbát na bezvadnost staveb zvláště pečlivě, neboť za stavby odpovídají až rok po jejich dokončení. Pozornost je zaměřena zejména na možnost zřícení či odloučení části stavby, případně na jejich nedostatečnou údržbu. Návrh zákona také upravoval odpovědnost za škodu způsobem zvířetem, přičemž odpovědnost za činy zvířete vždy přecházela na jeho vlastníka. Podobně jako u osob duševně zaostalých či nezletilých, i zde měl majitel zvířete povinnost neustálého dozoru, přičemž zásah vyšší moci zde nebyl uplatnitelný. Zároveň je však v § 1150 volán k odpovědnosti také jedinec, který zvíře k dané akci vydráždil či poštvál. V následujícím ustanovení je pak povoleno majitelům pozemku, na němž zvířata způsobila škodu, ponechat si několik kusů zvířat v případě, že škodu způsobil větší počet zvířat.⁶⁷ Možnost ztráty části majetku, za něž byla zvířata považována, působil též preventivně.

2.5 Prevence v Občanském zákoníku 141/1950 Sb.

Změna politického systému výrazně napomohla vzniku nového Občanského zákoníku. Za primární podnět k sestavení nového občanského zákoníku se stalo usnesení ÚV KSČ z června 1948, přičemž podkladem k sestavení byl určen nikoliv rakouský, nýbrž sovětský právní model. Sovětská právo posloužilo jako model pro vytvoření mnoha institutů a konkrétních právních ustanovení. Došlo k oddělení rodinného a obecně občanského práva v rámci zákona č. 265/1949 Sb., a následně byla zákonem č. 141/1950 Sb. rekonstruována také zbývající části občanského práva.

⁶⁶ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN, *Občanské zákoníky*. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 425

⁶⁷ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN, *Občanské zákoníky*. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 425.

Rodinné právo se stalo samostatným právním odvětvím na základě ideologické představy o zavržení buržoazního pojetí rodiny a soukromí jako takového. V občanském zákoníku z roku 1950 též nebyl zahrnut institut pracovního práva, které bylo kodifikováno v podobě samostatného právního odvětví.⁶⁸ Výrazným prvkem, přejatým ze sociálního práva, se stalo „*odmítnutí existence soukromého práva vůbec s argumentem, že uznat za socialismu existenci soukromého práva by znamenalo uznat také existenci soukromého zájmu jednotlivce hodného právní ochrany.*“⁶⁹ Soukromý zájem jednotlivce by totiž mohl být v rozporu se zájmy dělnické třídy, která byla považována za primární činitel ve společnosti. Soukromé právo bylo do značné míry považováno za nežádoucí pozůstatek kapitalismu, což se odráželo též ve znění nového občanského zákoníku v podobě zákona č. 141/1950 Sb.

Také v tomto zákoníku se oblast prevence zaměřila na oblast prevence zejména formou negativního přístupu k právu vlastnickému. Jeho obsah byl vymezen v Hlavě sedmé pod § 100 a následující. Vlastnictví mohlo být trojího druhu – socialistické, osobní a soukromé. Socialistické vlastnictví bylo považováno za nadřazené všem ostatním typům vlastnictví, a dle § 101 může mít buď formu vlastnictví státního, nebo družstevního.⁷⁰ Význam prevence se vztahoval především k ochraně státní podoby socialistického vlastnictví. V přeneseném významu lze však za preventivní považovat veškerá ustanovení, obsažena v části pojednávající o vlastnickém právu. Cílem ustanovení bylo zejména zabránit vzniku a projevům soukromého vlastnictví, které dle § 106 zcela podléhalo socialistickému pojetí vlastnictví, a nemělo žádná další samostatná ustanovení. Právo osobní pak bylo, dle § 105, omezeno pouze na „*předměty domácí a osobní spotřeby, rodinné domky a úspory nabyté prací.*“⁷¹ Právo vztahující se k širšímu soukromému majetku osob nebylo vymezeno, neboť dle aktuálního pojetí práva v době vzniku tohoto zákoníku již jeho definice pozbyla potřeby.

Zájmy celku, v tomto případě společnosti a státu bez bližší specifikace, byly postaveny nad zájem jednotlivce, a tato skutečnost se projevovala též v sousedských a vlastnických vztazích. V § 107 bylo zdůrazněno, že vlastník věcí smí s nimi nakládat

⁶⁸ ELIÁŠ, Karel a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Návrh občanského zákoníku. Část první až čtvrtá. Česká advokátní komora a Ministerstvo spravedlnosti, 2000, s. 1-2.

⁶⁹ ELIÁŠ, Karel a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Návrh občanského zákoníku. Část první až čtvrtá. Česká advokátní komora a Ministerstvo spravedlnosti, 2000, s. 1.

⁷⁰ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. Občanské zákoníky. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 451.

⁷¹ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. Občanské zákoníky. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 451

pouze v mezích právního řádu, zatímco § 107 uvádí, že „*vlastník věci se musí zdržet všeho, čím by své sousedy obtěžoval nad míru přiměřenou poměrům.*“⁷² Taxativní výčet okolností, které jsou pod pojem obtěžování zahrnuty, byl velmi omezen, v praktickém výkladu tak mohl být pojem specifikován dle potřeby žalobce. Vymezení vlastnických práv též bylo úzce propojeno s Ústavou z roku 1948, zejména s § 9 a § 164, v nichž byla ustanovena možnost vyvlastnění majetku jednotlivce, vyžaduje-li to zájem celku. V celkovém pojetí byla možnost využívání jakéhokoliv vlastnictví velmi omezena, přičemž i samotné nakládání s majetkem bylo podřízeno aktuálnímu hospodářskému plánu. Preventivní opatření se vztahovala především na povinnost dostatečně zajistit stavební prvky, aby nedošlo k ohrožení druhých osob, což je provázáno s možností vlastnit nemovitost v podobě rodinného domu. Zajištění bezpečného provozu nemovitostí též podporovalo dobré sousedské vztahy. V občanském zákoníku se však vyskytoval také pojem obecný zájem, který byl nadřazen zájmům vlastnickým.⁷³ Pokud by jednání vlastníka odporovalo obecnému zájmu, mohla být jeho vlastnická práva výrazně omezena. Preventivní opatření tak byla vymezena velmi široce.

Za prevenci lze považovat také vymezení odpovědnosti za škodu, které je v tomto zákoníku uvedeno v Hlavě šestnácté, v § 337 až § 359. Zákon rozeznával škodu způsobenou vlastním zaviněním, buď úmyslně, nebo z nedbalosti (§ 337 až § 340), přičemž, podobně jako v předchozí právní úpravě, ani snaha o vznik duševní poruchy nezprošťuje viníka odpovědnosti za škodu. Škoda však může být způsobena také náhodou, v nutné sebeobraně či v krajní nouzi, a taktéž se posuzuje míra zavinění v případě, že škodu spáchalo více osob současně. Osoby mají povinnost škodám nahodilým předcházet, avšak není již vymezeno, jaké události mohou být označeny za nahodilé. Možnost způsobení škody zvířetem byla zařazena pod § 350, škoda způsobená věcí. Dle zákona nově za škodu odpovídá pouze chovatel, bez ohledu na působení třetí osoby, a za škodu způsobenou jinou věcí uživatel stavby či vlastník bytu. Odpovědnosti nebyly tyto osoby zproštěny ani v případě, že škoda byla způsobena přírodní silou.⁷⁴

⁷² Občanský zákoník 141/1950 Sb. znění účinné od 1. 1. 1951 do 31. 3. 1964. (online) Nakladatelství Beck, 2023. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzguvf6mjugexhazrtgm4c2ma>

⁷³ SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. Občanské zákoníky. Ostrava: Key Publishing, 2012, s. 452

⁷⁴ Občanský zákoník 141/1950 Sb. znění účinné od 1. 1. 1951 do 31. 3. 1964. (online) Nakladatelství Beck, 2023. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzguvf6mjugexhazrtgm4c2ma>

Obě ustanoveny lze tedy považovat za preventivní, neboť jejich účelem bylo zdůraznit povinnost zajištění správné péče a dohledu.

Z důvodu nemožnosti provozovat soukromé podnikání se § 1152 původního návrhu občanského zákoníku z roku 1937 do znění ustanovení § 321 odst. 1 o zvláště nebezpečném provozu. Za škody způsobené zde odpovídá pozorovatel, nikoliv vlastník, kterým byl stát. Výjimku z odpovědnosti nabízí situace, kdy škody „byla způsobena neodvratitelnou náhodou, nemající původ v provozu, nebo vlastním jednáním poškozeného anebo neodvratitelným jednáním osoby třetí.“⁷⁵ Vymezení takové odpovědnosti podporuje u provozovatele snahu vzniku škody předcházet, čímž získalo preventivní charakter. Taktéž skutečnost, že za vzniklou škodu nelze automaticky vinit zaměstnance či provozní osobu, může zvyšovat prevenci v podobě řádného proškolení zaměstnanců a dohledu nad jejich činností. Uvedené ustanovení však obsahuje určité nedostatky, například příliš obecné vymezení pravidel nebezpečného provozu nebo pojem neodvratitelné nehody.

Možnost vzniku škody však zahrnuje také nové okolnosti. Zákon zavádí nový pojem nekalá soutěž v hospodářském styku, které se může dopustit osoba jednající v rámci soutěže v rozporu s dobrými mravy. V případě, že tato osoba se nekalé soutěže dopustila nevědomě, může poškozený žádat nápravu stavu. Pokud se však osoba dopustila nekalé soutěže záměrně, má poškozený právo domáhat se náhrady škody. V praxi se však toto ustanovení příliš nevyužívalo, neboť pravidla hospodářské soutěže byla upravována jinými předpisy dle potřeb socialistického hospodářství.

Z hlediska prevence je však důležité uvést ustanovení §353 až §359, v nichž je vymezena ochrana před hrozící škodou a též rozsah a obsah náhrady škody, kterou je možno získat. V ustanovení §353 je uvedeno následující: „*V případech vážného ohrožení může se ohrožený domáhat, aby soud ohrožovateli zakázal jednání, které by mohlo vést ke škodě, nebo aby mu uložil provést opatření k odvrácení hrozící škody. Této ochrany nelze se domáhat, jde-li o činnost úředně schválenou.*“⁷⁶ Uvedené

⁷⁵ Občanský zákoník 141/1950 Sb. znění účinné od 1. 1. 1951 do 31. 3. 1964. (online) Nakladatelství Beck, 2023. Dostupné z: <https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzguyf6mjugexhazrtgm4c2ma>

⁷⁶ Občanský zákoník 141/1950 Sb. znění účinné od 1. 1. 1951 do 31. 3. 1964. (online) Nakladatelství Beck, 2023. Dostupné z:

ustanovení lze považovat za první formu prevence, vedoucí k zabránění škodě budoucí ve formě určité hrozby.

2.6 Prevence v Občanském zákoníku 40/1964 Sb.

Občanský zákoník z roku 1950 neměl, v porovnání s rakouským Občanským zákoníkem, dlouhého trvání. Nezbytnost nového zákonného vymezení občanských práv je možno přičítat přijetí nového ústavního zákona č. 100/1960 Sb., Ústavy Československé socialistické republiky. Dle nového pojetí bylo již budování socialismu dovršeno, a tato skutečnost se odrážela také v novém ekonomickém a hospodářském uspořádání. Soukromé vlastnictví již bylo ze zákona zcela odstraněno, a nový zákoník již rozlišoval pouze mezi socialistickým vlastnictvím společným a osobním.

Pojem prevence nabývá v tomto zákoníku zcela nového pojetí, a je mu věnována větší pozornost, nežli je tomu občanském zákoníku předcházejícím. Preventivní opatření byla nazvána Předcházení hrozícím škodám a neoprávněnému majetkovému prospěchu, a její úpravu bylo možno nalézt v § 415 a dále. Premisou daného ustanovení je předpoklad, že *„každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí.“*⁷⁷ Prevence je tedy dána za povinnost každému členu socialistické společnosti, který měl za povinnost počínat si tak, aby jeho přičiněním nedocházelo ke společensky nežádoucí újmě na zdraví a majetku. Jedinci však byla dána povinnost nejen nečinit kroky, vedoucí ke vzniku škody, ale též sledovat, zdali vzniku škody nenapomáhá jiný člen socialistické společnosti. V případě, že si dotyčný byl vědom počínání druhé osoby, které by mohl vést k újmě na zdraví či na majetku, mohl postupovat dvěma způsoby. Buď mohl sám zakročit, aby hrozící újmu odvrátil, nebo musel upozornit příslušné orgány na hrozící závažnou škodu.⁷⁸ Preventivní opatření bylo tedy zaměřeno nejen na zajištění řádné

<https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzguyf6mjugexhazrtgm4c2ma>

⁷⁷ Občanský zákoník 141/1950 Sb. znění účinné od 1. 1. 1951 do 31. 3. 1964. (online) Nakladatelství Beck, 2023. Dostupné z:

<https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzguyf6mjugexhazrtgu3c2ma>

⁷⁸ Zákon č. 1964 Sb. Občanský zákoník. (online) Sbírka zákonů online, 2023. Dostupné z:

<https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=1964s040>

péče a dohledu nad pracovníky, ale též na neustálý dozor a hlášení jakéhokoliv možného ohrožení.

Nutnost ohlásit možnost vzniku škody byla umocněna nutností sdílet odpovědnost za škodu v případě, že k požadovaného ohlášení nedošlo. Osoby pověřené dohledem jsou preventivně odpovědny za případnou škodu, přičemž této odpovědnosti mohou být zproštěny pouze v případě, že je možno vznik škody i přes zabezpečení řádného dohledu. Nově byly též za škodu dle § 423 odpovědny nejen osoby, které se vlastním přičiněním uvedly do stavu, kdy nebyly schopny ovládat své jednání, ale též osoby, které jej do daného stavu uvedly.⁷⁹ Pomocí tohoto preventivního opatření kolektivní viny bylo možno snížit výskyt nežádoucího společenského chování v podobě opilectví či výtržnictví pod vlivem omamných látek. I zde platila nutnost ohlásit potenciálně nebezpečné osoby příslušnému orgánu, prevence tedy byla uplatněna jak vůči potenciálnímu pachateli, tak vůči jeho doprovodu i vůči širší veřejnosti, která by mohla být nežádoucím jednáním přítomna. Ohlašovací povinnosti byl jedinec zproštěn pouze v případě, bránila-li mu v tom důležitá okolnost nebo by svým jednáním vystavil vážnému ohrožení sebe nebo osoby sobě blízké. Za důležitou okolnost bylo dle důvodové zprávy možno považovat i rozpor s pravidly socialistického soužití.⁸⁰

Snaha o přesnější vymezení prevence a odpovědnosti za škodu byla však do určité míry omezena. Občanské právo je ze své podstaty právem jednotlivců, jejichž nároky a povinnosti jsou vymezeny zákonnými normami. Do československého právního řádu byl přejat model sovětského pojetí práva, prosazující „*koncepti skutečného kolektivního vlastnictví všeho pracujícího lidu, kde lid právně vystupuje také jako subjekt tohoto vlastnictví.*“⁸¹ Zájmy lidu, včetně preventivních opatření na ochranu zdraví a majetku, stojí nad zájmy jednotlivce. Zájmy lidu však nemají dostatečné právní vymezení, nýbrž jsou definovány značně ideologicky. Práva jednotlivce jsou vymezena především v oblasti užívání bytu či domu, neboť toto právo bylo zákonem ustanoveno jako nezcizitelné právo na bydlení. Ostatních oblastí občanských práv se uvedený zákoník v naprosté většině nedotýká, z čehož vyplývá „*zřetelná snaha státu o regulaci*

⁷⁹ Zákon č. 40/1964 Sb. Občanský zákoník. (online) Sbírka zákonů online, 2023. Dostupné z: <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=1964s040>

⁸⁰ Důvodová zpráva k zákonu č. 40/1964 Sb., občanský zákoník [online]. Webové stránky Poslanecké sněmovny, 2015. Dostupné z: http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_13.htm

⁸¹ BĚLOVSKÝ, Petr. Občanské právo. In: BOBEK, M. a kol. Komunistické právo v Československu. 2009, s. 445.

*soukromého života občanů.*⁸² Rozsah preventivních opatření je tudíž taktéž značně omezen.

3. Prevence v Novém občanském zákoníku

Následující kapitola je zaměřena na stěžejní aspekt této práce, kterým je vymezení pojmu prevence v aktuálním znění Nového občanského zákoníku (NOZ). Při jejím zpracování byly využity především dostupné komentáře k aktuálnímu znění NOZ, stejně jako další odborná literatura, pojednávající o tomto tématu.

3.1 Prevence v odpovědnosti za škodu

Primárním aspektem prevence je zabránění vzniku škody. Prevenční přístup se projevuje nejen ve vymezení toho, kdo za vznik škody odpovídá (nelze tedy vztahovat prevenci „na neznámého pachatele“), tak seznamu sankcí, které těmto odpovědným osobám hrozí v případě, že dojde k porušení odpovědnosti a ke vzniku škody. Tato kapitola je zaměřena na jednotlivá ustanovení, která jsou této problematice v NOZ věnována.

3.1.1 §2900 – Obecná prevenční povinnost

Zákonné ustanovení vymezuje následující: *„Vyžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, je každý povinen počínat si při svém konání tak, aby nedošlo k nedůvodné újmě na svobodě, životě, zdraví nebo na vlastnictví jiného.*⁸³

Povinnost předcházet vlastním jednáním vzniku škody je založena na zásadě římského práva *neminem laedere* (nikomu neškodit). Tato povinnost je založena na dříve existující povinnosti, zahrnutou do § 415 občanského zákoníku z roku 1964. V předchozím znění však bylo zaměřeno nikoliv na prevenci práv jednotlivce, nýbrž na upevnění socialistických vztahů a fungování společnosti jako celku. Většina zákonných vymezení byla pojata velmi široce, což nabízelo možnost aplikovat je na mnoho společenských situací, avšak do soukromého práva (které bylo v podstatě potlačeno)

⁸² BĚLOVSKÝ, Petr. Občanské právo. In: BOBEK, M. a kol. Komunistické právo v Československu. 2009, s. 448

⁸³ § 2900 Nového občanského zákoníku. 2023.

vnášelo prvek nejistoty Podstatou náhrady vzniklé škody mělo být vypořádání, určené na základě posouzení osoby nesoucí škodu v majetkové sféře, a skutečnosti, vedoucí k náhradě škody a následným preventivním opatřením.⁸⁴ Prevence spočívala především v zakotvení obecných ustanoveních, ukládajících všem členům společnosti „*povinnosti jednat v souladu s dobrými mravy nebo v tzv. objektivní dobré víře (good faith, Treu und Glauben) a úprava svépomoci, dále úprava jednání v krajní nouzi nebo v nutné obraně, jakož i zvláštními úpravami povinnosti k náhradě škod způsobených bez zavinění (typicky v dopravě nebo provozem zvláště nebezpečným)*“.⁸⁵ Uvedené pojetí je blízké pojetí prevence v § 823 německého BGB.

Podobně jako na základě předchozí verze občanského zákoníku, také v současnosti se posouzení odehrává především prostřednictvím orgánů veřejné moci. Potřeba předcházet vzniku škody je založena na právu každého jedince na ochranu svého soukromého práva na život, zdraví a majetek. Ochrana soukromých statků se stala předmětem procesního práva, jedná-li se o ochranu spadající do civilního procesu, v němž ono posouzení výše škody či výše její náhrady probíhá. Právo na ochranu vyplývá též z Listiny základních práv a svobod, přičemž každý jedinec má právo nejen na vlastnictví, ale také na ochranu tohoto vlastnictví, včetně ochrany soudní, vyžaduje-li to situace a okolnosti.⁸⁶

V současném pojetí je rozsah osob, na něž se povinnost předcházet újmě vztahuje, rozšířen na každého člena společnosti bez výjimky. Její naplnění spočívá v takovém jednání, která zabraňuje „*neodůvodněné újmě na specifických právních statcích: na svobodě, životě, zdraví nebo vlastnictví (jak je vymezeno v § 1011)*“.⁸⁷ Toto jednání je závazné nejen pro jednotlivce, ale též pro stát či obec jakožto právnickou osobu. Nelze vždy zaručit, že jednání jedné osoby nezpůsobí újmu jiné osobě, avšak, jak zdůrazňuje zákon, porušení se vztahuje pouze na takový typ újmy, která vznikla bez zjevného důvodu. Újma vzniklá z ospravedlnitelného důvodu nezakládá možnost porušení prevenční povinnosti, a nelze tudíž z důvodu jejího porušení požadovat náhradu vzniklé újmy. Za porušení prevenční povinnosti nelze taktéž považovat situaci,

⁸⁴ ELIÁŠ, Karel a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Praha: Sagit, 2012, s. 1023-1024.

⁸⁵ ELIÁŠ, Karel a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Praha: Sagit, 2012, s. 1023.

⁸⁶ LAVICKÝ, Petr a kol. Občanský zákoník I. Obecná část. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 73-75.

⁸⁷ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3012

v níž si osoba svým vlastním neobezřetným konáním způsobí újmu sama sobě. V praxi je však velmi využívaná skutečnost krácení náhrady újmy dle následujícího ustanovení: „*Nastanou-li však takovéto okolnosti na straně poškozeného, který má vůči jinému škůdci právo na náhradu újmy, může to podle § 2918 vést k poměrnému snížení povinnosti škůdce nahradit mu újmu.*“⁸⁸

Slovní spojení „při svém konání“ vyjadřuje specifický případ vzniku možné újmy. Jak již bylo uvedeno, prevenční povinnost může mít několik podob. Pozitivní prevence vyžaduje aktivní přístup k jejímu plnění, tedy volbu takového jednání, které povede k zajištění eliminace vzniku možné újmy jakéhokoliv typu. Tento postup je uplatňován v rámci komisivního i mimosmluvního jednání.⁸⁹ V mnoha situacích se jednání určité osoby pojí s potenciální újmou na zdraví či majetku druhých (například při řízení motorových vozidel), přičemž vzniku újmy na základě jednání daných osob může předcházet prevence v pozitivním slova smyslu (věnování pozornosti řízení) i v negativním slova smyslu (vynechání nebezpečných manévru s vozidlem).

Výše uvedené ustanovení souvisí s dalším vymezením „*prevenční povinnosti v souvislosti s nebezpečím vzniku újmy aktivním postupem jednající osoby, která má obecně nastoupit jako bezvýjimečná, proti čemuž stojí případy zvláštní, kdy nebezpečí újmy má svůj základ ve zvlášť upravených situacích.*“⁹⁰ Případy, kdy lze porušit prevenční povinnost opomenutím, považovaným za omisivní jednání, jsou upraveny v ustanovení § 2901 až § 2903. Osoba může sdílet několik typů prevenční povinnosti, například z hlediska soukromého práva či z hlediska pracovního práva. Zatímco v rámci soukromého práva lze prevenční povinnost považovat za bezvýjimečnou, z hlediska pracovního práva mohou nastat situace, kdy dojde k porušení prevenční povinnosti bez možnosti tomuto zabránit. Proto musí být každé porušení prevenční povinnosti důkladně zváženo, do jaké míry byla daná osoba schopna prevenční povinnost dodržet, zdali mohla dodržet povinnost zajištění řádné péče, či zdali bylo v jejích silách přistupovat aktivněji k dodržení prevenční povinnosti. Každý jedinec disponuje odlišnými schopnostmi, které může v rámci plnění prevenční povinnosti využít. Je však

⁸⁸ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3012.

⁸⁹ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3012.

⁹⁰ ELIÁŠ, Karel a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Praha: Sagit, 2012, s. 1024.

nezbytné zdůraznit, že „§ 2900 neukládá žádné osobě povinnost předvídat v budoucnu možný vznik škody.“⁹¹

Z povahy výkladu zákona tedy vyplývá, že nelze znevažovat nutnost obeznámit se se všemi okolnostmi případu, ať již je to samotný důsledek porušení prevenční povinnosti, nebo okolnosti, které k tomuto porušení vedly. Zvážena musí být očekávání, která jsou na osobu porušující tuto povinnost kladena, dále „*jaká míra předvídatelného nebezpečí pro jiné se pojí s určitým chováním, jaký je význam zájmu, který sleduje konající osoba, a zájmu další osoby a jaký je mezi těmito záměry hodnotový poměr či zda je mezi dotčenými osobami nějaký vztah apod.*“⁹² Za měřítko, vůči kterému se toto porovnání či zvážení vztahuje, lze považovat průměrně rozumného jedince, který se nachází v situaci velmi podobné situaci konající osobě, a která reaguje způsobem obvyklým v rámci předcházení vzniku újmy. Za porušení prevenční povinnosti pak lze považovat porušení obecně uznávaných pravidel, která mohou být součástí požární směrnice či jiných nařízení.⁹³

Aplikaci ustanovení § 2900 je nezbytné chápat v kontextu prohloubení pochopení již existujících právních norem, které by měla být ve společnosti dodržována. Aby mohla společnost navzájem kooperovat, potřebují jednotliví členové respektovat práva ostatních a vyvíjet aktivní i omisivní činnost, vedoucí k předcházení vzniku újmy.⁹⁴ Pokud nejsou členové společnosti schopni povinnost prevence dodržovat na základě ústních dohod, musí být tato povinnost zakotvena písemně. Tomu, kdo poruší obecnou prevenční povinnost dle § 2900, vznikne povinnost újmu tímto porušením jinému způsobenou nahradit přesto, že přitom neporušil ani dobré mravy, ani žádnou jinou povinnost stanovenou zákonem nebo převzatou smluvně, ledaže prokáže, že škodu nezavinil. Melzer toto pojetí kritizuje, neboť dle jeho názoru leží význam tohoto ustanovení v doplnění „*kritérií přičitatelnosti újmy při zásahu do absolutního práva, která se posuzují v rámci § 2910 věty první, o kritérium zvyklostí soukromého života, a dále v tom, že se jedná o tzv. ochrannou normu (§ 2910).*“⁹⁵ Na základě uvedené normy

⁹¹ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3013.

⁹² ELIÁŠ, Karel a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Praha: Sagit, 2012, s. 1024.

⁹³ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3013-3014.

⁹⁴ HRÁDEK; In: ŠVESTKA, Jiří a kol. Občanský zákoník komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluvert, 2019, s. 851-852.

⁹⁵ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3013.

pak může vzniknout nárok na náhradu čistě ekonomické újmy (§ 2952), která byla způsobena zásahem do relativních práv poškozeného, či na náhradu újmy jiného charakteru.

Vzhledem k možnému zneužití je ustanovení § 2900 aplikována pouze v případě, že v daném případě nelze na posuzované protiprávní ustanovení využít jinou, vhodnější právní úpravu. Taktéž nelze využít zákon o prevenční povinnosti na každý typ jednání, který daná osoba označí za způsob ochrany. Prevenční povinnost se vztahuje pouze k jednání chránící explicitně vyjmenované statky. Každý z těchto statků je pak nezbytné blíže vymezit. Vznikem škody na zdraví a životě je narušena integrita jedince, což má vliv na porušení jeho dalších osobních práv. Vznik škody na svobodě je nezbytné pojímat „*ve smyslu fyzické aktivity, nikoliv v jejím nejširším pojetí jako svobodu vůle a projevu.*“⁹⁶ Taktéž pojem vlastnictví musí být blíže specifikován. Jedná se nejen o aktuálně vlastnění majetek ve smyslu ustanovení § 1011, ale také o možnou škodu v ekonomické oblasti, nazývanou ušlý zisk. Aby mohla být nárokována náhrada škody, musí být splněny „*podmínky jedné ze skutkových podstat pro založení nároku na náhradu škody, ať již v §2909 nebo §2910, či některé ze speciálních skutkových podstat.*“⁹⁷ Důraz je tedy kladen na dokládání protiprávnosti činu, který zakládal vznik škody, která má být nahrazena.

Zákon v současné době vyžaduje, aby byl každý případ posuzován individuálně. Při posuzování jednotlivých případů je zohledněna především pravděpodobnost vzniku újmy, rozpoznatelnost vzniku újmy, možnost odvrácení újmy, časové a místní souvislosti, poměr mezi důležitostmi zájmu škůdce a hodnotou statku poškozeného či rozpoznatelnost a rozsah rizika pro osobu, která bude podléhat prevenční povinnosti⁹⁸ V průběhu posuzování mohou být odhaleny okolnosti, které mohou nárok na náhradu škody ospravedlnit, ale mohou též být prokázány skutečnosti, které tento nárok sníží či povedou k jeho úplnému zamítnutí.

Též je důležité vymezit rozsah prevenční povinnosti vůči třetím osobám. Zákonný výklad rozeznává nižší rozsah povinnosti vůči neurčitým subjektům, zatímco vyšší rozsah povinnosti je nutno uplatnit vůči osobám blízkým či vůči osobám, k nimž

⁹⁶ ŠVESTKA, Jiří a kol. Občanský zákoník komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluvert, 2019, s. 852

⁹⁷ ŠVESTKA, Jiří a kol. Občanský zákoník komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluvert, 2019, s. 852.

⁹⁸ HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 1514-1515.

má jedinec osobní vztah. Tento osobní vztah může být založen na smluvním závazkovém vztahu, z něhož odpovědné osobě vyplývají určité povinnosti v ochraně svěřeného subjektu. Obsah smlouvy zahrnuje povinnost ochrany spočívající v prevenci vzniku potenciálně ohrožujících situací, které by mohly vést ke vzniku škody ať již z důvodu aktivního konání jedince, nebo z důvodu opomenutí dodržení požadovaných postupů. Je nezbytné uplatnit předpoklad, že „vzhledem k neurčitému počtu subjektů bude míra prevence a bedlivosti na zcela jiném stupni než ve vztahu ke konkrétnímu subjektu, ke kterému je daná osoba vázána smluvním vztahem a zná nebo by měla znát poměry, očekávání a znalosti druhého účastníka právních vztahů.“⁹⁹

3.1.2 §2901 - Zvláštní prevenční povinnost a povinnost zakročit

Zákonné ustanovení vymezuje následující: „Výžadují-li to okolnosti případu nebo zvyklosti soukromého života, má povinnost zakročit na ochranu jiného každý, kdo vytvořil nebezpečnou situaci nebo kdo nad ní má kontrolu, anebo odůvodňuje-li to povaha poměru mezi osobami. Stejnou povinnost má ten, kdo může podle svých možností a schopností snadno odvrátit újmu, o níž ví nebo musí vědět, že hrozící závažností zjevně převyšuje, co je třeba k zákroku vynaložit.“¹⁰⁰

Výše uvedené ustanovení zdůrazňuje zásadu, která se prolíná celým českým právním řádem. Každému jedinci, který je členem společnosti, je dána povinnost držet se takového jednání, které eliminuje vznik škody. Z povahy určitého zaměstnání či postavení ve společnosti je však dále dána určitým jedincům specifická zakročovací povinnost, která jim ukládá větší míru odpovědnosti za zachování prevenční povinnosti. Tato nařízení lze nalézt nejen v oblasti pracovního práva, ale též v dalších právních předpisech.¹⁰¹ Větší míra odpovědnosti se pojí s povinností zakročit v případě vzniku nebezpečné situace či v případě, že daná osoba má nad nebezpečnou situací větší míru kontroly. Osoba kontrolující situaci má povinnost provést taková opatření, aby nejen

⁹⁹ ŠVESTKA, Jiří a kol. Občanský zákoník komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluvert, 2019, s. 853.

¹⁰⁰ § 2901 Nového občanského zákoníku. 2023.

¹⁰¹ ŠVESTKA, Jiří a kol. Občanský zákoník komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluvert, 2019, s. 851.

byla schopna zasáhnout v případě potřeby, ale též aby nebezpečná situace nenastala. Jedná se například o posyp kluzkého povrchu odpovědnou osobou apod.¹⁰²

Specifickou povinností, vyplývající z tohoto ustanovení, je povinnost zakročit na obranu vzniku újmy jiné osobě. Zákon tedy nepřikazuje, aby odpovědná osoba zakročila proti újmě, která hrozí jí samotné. Následně se však musí vyrovnat s důsledky tohoto rozhodnutí, neboť *„nezakročí-li však někdo proti újmě, která mu hrozí v důsledku jednání nebo opomenutí jiného, může to podle § 2918 vést k poměrnému snížení povinností takového škůdce nahradit mu újmu.“*¹⁰³ Tento postup je aplikován nejčastěji tehdy, pokud z povahy nebezpečné situace vyplývá, že vzniku újmy mohla daná osoba, již újma hrozila, snadno předejít či zabránit. V případě, že daná osoba nedisponuje dostatečnými zkušenostmi, případně jí nepřísluší z titulu jejího pracovního zařazení povinnost zakročit k odvrácení újmy, očekává se od ní zakročení pouze v případě, že *„hrozící újmu lze snadno odvrátit a následky hrozící újmy zjevně převyšují námahu a úsilí, které je třeba k zákroku vynaložit.“*¹⁰⁴

Výše uvedené ustanovení zakládá povinnost aktivního jednání, které se v dané situaci, v níž hrozí vznik potenciálně ohrožující situace či možného vzniku újmy, musí odehrát, jinak dojde k porušení daného ustanovení. Zatímco prevenční povinnost se vztahuje na každého jedince, povinnost zabránit vzniku škody je určena jednotlivým členům společnosti na základě jejich pozice a povinností vyplývajících z jejich postavení. Jedná se tedy o porušení povinnosti každého individuálního subjektu.¹⁰⁵ Mezi osoby, povinné zabránit vzniku škody, lze zařadit *„toho, kdo vytvořil nebezpečnou situaci, toho, kdo má nad nebezpečnou situací kontrolu, toho, u něhož to odůvodňuje povaha poměru mezi osobami, a případně jiné osoby, pokud je v jejich schopnostech a možnostech újmu snadno odvrátit.“*¹⁰⁶ Z titulu své pracovní pozice má tak například plavčík povinnost zabránit tonoucímu, aby u něho došlo k újmě na zdraví či na životě, a řidič, který se dostal do smyku, se musí zachovat tak, aby co nejméně ohrozil ostatní účastníky silničního provozu. V obou případech osoby, které jsou účastny nebezpečné

¹⁰² PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3014-3015.

¹⁰³ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3014.

¹⁰⁴ ELIÁŠ, Karel a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Praha: Sagit, 2012, s. 1024-1025.

¹⁰⁵ ŠVESTKA, Jiří a kol. Občanský zákoník komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluvert, 2019, s. 851.

¹⁰⁶ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3014.

situace, o možné hrozbě újmy vědí, a proto myjí povinnost tuto hrozbu zmírnit či odvrátit.

Povědomí o dané situaci, vedoucí ke vzniku újmy, představuje další důležitý aspekt předcházení škodám. Mezi povinnosti plavčíka lze zařadit povinnost mít přehled o dění v celé oblasti, která mu byla přiřazena. Existují však případy, kdy o vzniku ohrožující situace objektivně nemohl vědět, například pokud řešil jinou život či majetek ohrožující situaci. I toto objektivní hledisko je možno považovat za relativní. V plaveckém bazénu vytvářejí nebezpečnou situaci nejčastěji návštěvníci svým nebezpečným chováním, přičemž povinnost zakročit má nejen plavčík z titulu svých pracovních povinností, ale též jiní návštěvníci, kteří mají například dobré plavecké schopnosti či znalost pravidel první pomoci či zdravotnických postupů, vedoucích k záchraně života či zdraví ohroženého. Dle uvedeného ustanovení má však povinnost zakročit „*i ten, kdo nebezpečnou situaci vytvořil nezávisle*“,¹⁰⁷ tedy například osoba, která tonoucího nechtěně srazila do vody.

I přes výše uvedenou distribuci povinnosti zasáhnout v případě možného vzniku nebezpečné situace či v případě již nastalé hrozby se vždy pozornost zaměří především na osobu, u níž se předpokládá, že by měla mít nad nebezpečnou situací kontrolu. U plavčíka se předpokládá, že „*disponuje schopnostmi nebo nástroji, které jsou způsobilé nebezpečí vzniku újmy odvrátit, a má tudíž povinnost zakročit, i když sám nebezpečnou situaci nevytvořil*“.¹⁰⁸ Rozsah odpovědnosti může být vyšší v případě, že je daná osoba opatrovatelem či pečovatelem osoby, které byla způsobena škoda či která se dostala do nebezpečné situace. Odpovědnost za osobu, vyžadující péči, zahrnuje i předpoklad vlastnictví dostatečných prostředků a schopností zakročit v případě nebezpečné situace. Argument nevědomosti může být v dané situaci irelevantní, neboť například rodič je povinen mít povědomí o tom, kde se jeho potomek nachází a co činí.

Povaha poměru mezi osobami se však zkoumá zejména v případě, že se jedná o vznik nebezpečné situace u osob, u nichž se předpokládá odborný výkon dané činnosti. Tato odbornost může být zakotvena v ústní či písemné smlouvě, v soudním rozhodnutí či v listině mající jinou právní skutečnost. I v tomto případě je však nezbytné, v případě vzniku újmy na některém ze statků, posuzovat míru schopností, kterou daná osoba

¹⁰⁷ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3014.

¹⁰⁸ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3014.

skutečně disponovala. Například osoba hlídající dítě třetí osobě má mít dostatek schopností a odborných dovedností k zajištění bezpečnosti dítěte, avšak nelze od ní očekávat způsobilost k hašení požáru v domě, který již přesáhl určitou míru a je zřejmé, že není v silách jedné osoby daný požár uhasit. Zde nastupuje nutnost zvážit skutečnost, že dané nebezpečí nebylo možno snadno odvrátit. „*Míru požadované snadnosti je třeba posuzovat ve vztahu k újmě, která hrozí.*“¹⁰⁹ Daná osoba však i nadále disponuje určitými povinnostmi, například povinností zavolat pomoc či odnést dítě do bezpečí.

Velmi důležitým prvkem je vyjádření obsahující povinnost zvážit rozsah újmy, která hrozí, a rozsah úkonů, které je nezbytné k odvrácení újmy vynaložit. Žádný jedinec není povinen vynaložit na odvrácení újmy takové úsilí, kterým by způsobil ohrožení vlastního zdraví či života, například snahou zachránit zvíře z hořícího domu (za předpokladu klasického právního pojetí, kdy hodnota života člověka převyšuje hodnotu života zvířete). V praktickém pojetí lze též uvést příklad umístění výstražných tabulí k místům, na nichž by mohla vzniknout ohrožující situace. Každý jedinec, který si informaci z výstražné tabule přečte, získá povědomí o hrozícím nebezpečí. Tím je například vlastník nemovitosti, jejíž část je potenciálně ohrožující, zbaven odpovědnosti uhradit újmu osobě, která neuposlechla informací a vystavila se hrozícímu nebezpečí. Stejně tak nemůže osoba, která se dobrovolně vystavila nebezpečí z důvodu záchrany zvířete z hořícího domu, a následně utrpěla újmu na zdraví, domáhat náhrady škody takto vzniklé. Taktéž pokud se tato osoba nepokusí zachránit člověka z hořícího domu, aniž by jí tuto povinnost ukládalo pracovní právo (například pokud se jedná o člena integrovaných záchranných složek), nedochází k porušení ustanovení § 2901.¹¹⁰

Neposkytnutí ochrany toho, kdo se nachází v nebezpečné situaci, se řadí k omisivním deliktům. Osoba, která se s plným vědomím nebezpečné situace rozhodla nezakročit a neposkytnout ochranu zranitelné osobě, se dopustila porušení zákona na základě nesplnění povinnosti dle § 2901. Tímto mu může vzniknout povinnost nahradit poškozenému vzešlou újmu, a to i přesto, že se na vzniku nebezpečné situace nikterak nepodílel. Uvedené pojetí prevenční povinnosti vychází z již dříve známých právních postupů, kdy svědek nebezpečné situace, mající schopnosti a dovednosti zakročit, nedostál své povinnosti, čímž se dopustil spolupachatelství. Zákon stanoví, že „*tomu,*

¹⁰⁹ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3015.

¹¹⁰ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3015.

*kdo porušil povinnost zakročit, vznikne povinnost újmu tímto porušením jinému způsobenou nahradit, ač přitom neporušil ani dobré mravy, ani žádnou jinou povinnost stanovenou zákonem nebo převzatou smluvně, ledaže prokáže, že škodu nezavinil.*¹¹¹ Obsahem pojmu zavinění však může být také čin z nedbalosti, přičemž omisivní přístup může být považován za nedbalost.

3.1.3 §2902 – Oznamovací povinnost

*Zákonné ustanovení vymezuje následující: „Kdo porušil právní povinnost, nebo kdo může a má vědět, že ji poruší, oznámí to bez zbytečného odkladu osobě, které z toho může újma vzniknout, a upozorní ji na možné následky. Splní-li oznamovací povinnost, nemá poškozený právo na náhradu té újmy, které mohl po oznámení zabránit.*¹¹²

Povinnost oznámit porušení právní povinnosti představuje povinnost, kterou je pro mnoho členů společnosti neskutečně těžké naplnit. Pokud se dotčený musí zachovat takovým způsobem, z něhož může druhým plynout újma (případně již takové jednání učinil), je povinen toto jednání (potenciálnímu) poškozenému oznámit. Z oznámení, majícího zpravidla podobu varování, musí jasně a zřetelně vyplývat způsob porušení povinnosti, možnost vzniku újmy (případně charakteristika již vzniklé újmy), *„jaké může mít porušení povinnosti následky i jaké opatření může tato osoba přijmout k odvrácení nebo snížení hrozící újmy.*¹¹³ Pokud je tedy potenciální poškozený seznámen například s nutností odstavit své auto z důvodu čištění ulice, neboť v případě ponechání automobilu na obvyklém místě by mohlo dojít k jeho poškození, není mu povoleno v případě neuposlechnutí daného varování žádat o náhradu škody. Cílem uvedeného ustanovení je *„umožnit poškozenému, aby sám mohl učinit opatření minimalizující dopad škodné události do jeho majetkové sféry.“*¹¹⁴

K porušení právní povinnosti může dojít na základě jednání založeného na určitém právním předpisu nebo na jednání založeném na smluvním ujednání. Pokud si je potenciální škůdce vědom, že k porušení této povinnosti může dojít, měl by tuto skutečnost oznámit bez zbytečného odkladu. *„Pouze včasná informace o hrozící škodě*

¹¹¹ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3015.

¹¹² § 2902 Nového občanského zákoníku. 2023.

¹¹³ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3015.

¹¹⁴ ELIÁŠ, Karel a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Praha: Sagit, 2012, s. 1024-1025.

*může umožnit ohroženému škodu odvrátit nebo zmírnit (viz § 2903).*¹¹⁵ V případě, že si potenciální škůdce není jist, zdali z jeho budoucího konání může potenciálnímu poškozenému plynout újma, měl by se přiklonit k preventivnímu informování dotyčného. Pouze pokud si je jist, že z jeho jednání nemůže nikomu vzniknout újma, nedopouští se absencí informování porušení oznamovací povinnosti podle komentovaného ustanovení.

Oznamovací povinnost je ustanovena za tím účelem, aby mohla ohrožená osoba zajistit dostatečná opatření, která minimalizují dopady hrozící újmy, případně aby se dokázala vyrovnat s následky již vzniklé újmy. Pokud však již došlo „*k dopadu protiprávního činu oznamovatele do jeho majetkové nebo osobnostní sféry,*“¹¹⁶ přičemž k tomuto činu nejsou k dispozici žádní svědci, mnoho pachatelů těchto činů se zvláště k méně závažným majetkovým deliktům nepřiznává. Příkladem mohou být poškozená zrcátka či oděrky na karoseriích, způsobená neznámým pachatelem. Dle uvedeného ustanovení má škůdce povinnost zanechat poškozenému informaci o poškození takového charakteru, aby mohla být situace vyřešena. Forma notifikace přitom není ustanovena. Pokud však tuto povinnost nesplní, dopouští se škůdce porušení tohoto zákonného ustanovení.

Včasné oznámení možnosti způsobit újmu vede k důležitým důsledkům. Především umožňuje „*zproštění povinnosti k náhradě újmy ve vymezeném rozsahu.*“¹¹⁷ Ve výše uvedeném příkladu o čištění ulice je potenciální škůdce zproštěn povinností uhradit újmu způsobenou na vozidlech, pokud však čisticí automobil srazí člověka, ani oznámení o čištění dané ulice ho nezprošťuje povinnosti přijmout odpovědnost za spáchaný čin a případnou náhradu újmy. Zároveň je nezbytné zdůraznit, že informováním o možném způsobení újmy nevzniká potenciálnímu poškozenému povinnost učinit opatření, vedoucí k odvrácení újmy. V daném ustanovení se počítá se zachováním autonomie vůle, která se projeví v různé reakci na provedenou notifikaci. Z případné nečinnosti však vyplývají specifické důsledky, zejména nemožnost žádat náhradu škody v případě, že k dané škodě skutečně došlo.

¹¹⁵ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3016.

¹¹⁶ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3016.

¹¹⁷ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3016.

I přesto, že pro formu oznámení není stanoven jednotný úzus, musí dané oznámení splňovat určitá kritéria. Aby mohlo oznámení zakládat možnost zbavit škůdce povinnosti nahradit újmu, musí být kvalifikováno jako včasné a dostatečně konkrétní. Dále musí být svým obsahem schopno vyvolat v potenciálním poškozeném adekvátní reakci. Jeho obsah i forma musí být přizpůsobena adresátovi. Je zřejmé, že oznamovatel musí zvolit jiný způsob oznámení, je-li adresátem dospělý svéprávný jedinec. Naopak pokud je příjemcem sdělení nezletilé dítě, musí být způsob notifikace přizpůsoben jeho rozumovým schopnostem.¹¹⁸ V případě, že ohrožený reaguje na doručené oznámení konáním za účelem odvrácení hrozící újmy, získá právo na náhradu nákladů, které musel na toto odvrácení vynaložit. (Potenciální) škůdce má povinnost tyto náklady uhradit, a to i v případě, že musel sám vynaložit úsilí k účelnému předcházení vzniku možné újmy.¹¹⁹

3.1.4 §2903 – Vhodná a přiměřená opatření k odvrácení újmy

Zákonné ustanovení vymezuje následující:

- (1) *Nezakročí-li ten, komu újma, hrozí, k jejímu odvrácení způsobem přiměřeným okolnostem, nese ze svého, čemu mohl zabránit.*
- (2) *Při vážném ohrožení může ohrožený požadovat, aby soud uložil vhodné a přiměřené opatření k odvrácení hrozící újmy.¹²⁰*

Také toto ustanovení má svůj původ v předchozím občanském zákoníku. Ustanovení § 417 vymezuje povinnost zakročit proti hrozící újmě nejenom tomu, kdo tuto újmu způsobuje či kdo má k tomuto zakročení dostatečné schopnosti, ale také tomu, kdo vystupuje v roli poškozeného. Poškozený nemusí pouze přihlížet zvětšujícímu se rozsahu vznikající újmy. Zároveň však z předchozího ustanovení z roku 1964 nevyplývala pro poškozeného povinnost bránit zvětšujícímu se rozsahu škody. Způsob nakládání s vlastním majetkem byl považován za soukromou záležitost každé osoby. Byl však navržen „*právní následek takové nečinnosti: újma vzniká ve vlastní*

¹¹⁸ HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník VI. – Závazkové právo. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 1520-1521.

¹¹⁹ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3016.

¹²⁰ § 2903 Nového občanského zákoníku. 2023.

*sfěře jednající osoby v důsledku její pasivity, a proto nemá právo na její náhradu vůči jinému v tom rozsahu, v jaké škodě mohla zabránit.*¹²¹

Ohroženým je v daném případě myšlena ta osoba, která je vystavena riziku vzniku újmy či kterou je možno považovat za potenciálního poškozeného. Smysl uvedeného pravidla je založen na klasické právní zásadě *„vést ohroženého k zákroku proti újmě, která mu hrozí, tak, aby jen trpně nepřihlížel, jak mu újma vzniká a zhoršuje se. Zaručuje ve vymezených případech ohroženému soudní ochranu proti hrozící újmě.*¹²² Ohrožený má možnost buď zakročit proti hrozící újmě, nebo se obrátit se žalobou na soud, případně nést zákonem stanovené následky své nečinnosti. *„Uvedené neplatí, pokud povinnost zakročit proti hrozící újmě vyplývá ze zvláštního právního předpisu (například § 9 StPamP) nebo pokud se k takovému zákroku ohrožený zavázal smluvně.*¹²³ Je tedy zřejmé, že povinnost poškozeného přispět ke zmírnění dopadů vznikající újmy vyplývá z nového pojetí tohoto ustanovení. Pokud tedy ohrožený nezakročí přiměřeným způsobem proti hrozící újmě, vzdává se práva na její náhradu vůči škůdci v rozsahu, v jakém mohl újmě zabránit. Dle Melzera je rozsah, *„ve kterém poškozený nese škodu sám, určen podle pravidel o spoluúčasti poškozeného stanovených v § 2918 (Leges IX 2903 7-20). Zakročí-li ohrožený, řídí se náhrada nákladů zákroku § 2908.*¹²⁴

Každý poškozený má právo bránit se proti vzniku újmy právní cestou formou žaloby u soudu. Dochází k věcné legitimaci, přičemž aktivně legitimován je v soudním řízení ohrožený, pasivně je legitimován ohrožovatel, tedy potenciální škůdce. K vážnému ohrožení dochází v případě, že panuje podezření na vznik závažné újmy na zdraví či majetku. Nemusí být však bezprostřední. Dále musí být provedení žalobcem navrhovaných opatření vhodným a přiměřeným k odvrácení hrozící újmy. Jeho existence je podmínkou úspěchu žaloby.¹²⁵

¹²¹ ELIÁŠ, Karel a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Praha: Sagit, 2012, s. 1025.

¹²² PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3017.

¹²³ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3017.

¹²⁴ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3017.

¹²⁵ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3017-3018.

3.1.5 §2904 – Náhoda

Zákonné ustanovení vymezuje následující: „*Újmu způsobenou náhodou nahradí ten, kdo dal ze své viny k náhodě podnět, zejména tím, že poruší příkaz nebo poškodí zařízení, které má nahodilé újmě zabránit.*“¹²⁶

Pojem náhoda reprezentuje v právním smyslu specifický obsah. V systému příčiny a následku lze říci, že pojem náhoda není možný, neboť vždy je možno dopátrat se zdroje určité situace či původce činu, jsou-li k dispozici potřebné prostředky. V mnoha případech však nelze potřebné prostředky využít, a proto se využívá pojmu náhody ve smyslu „*příčiny, kterou si neumíme vysvětlit nebo kterou nelze nikomu přičítat.*“¹²⁷ ZA náhodu lze v oblasti práva požadovat také „*nevypočitatelnou, neodvratitelnou a nezaviněnou okolnost, která vylučuje povinnost k náhradě újmy a jde k tíži poškozeného.*“¹²⁸ Do jisté míry je podobná zásadě, vycházející z římského práva, kdy škoda z náhodné příčiny postihuje nikoliv toho, kdo se o vznik nahodilých okolností přičinil, nýbrž toho, jehož majetek či zdraví byly poškozeny. Současné pojetí však zahrnuje také situace, kdy v daném časovém období či za daných okolností nelze škůdce jednoznačně určit.

Pojem náhody byl již znám v předchozích verzích občanského zákoníku. Náhodou byla myšlena nepředvídaná událost, u níž je jisté, že se nestala s přičiněním jakékoliv účelnosti. Byla považována za opak nutnosti, neboť události, označené jako náhodné, se stát nemusely. Pojem povinnosti určitého jednání zodpovědné osoby zde však nebyla uvedena, naopak bylo zdůrazněno, že „*událost se týká právních statků nebo poměrů, a nastala buď nezávisle na činnosti přičetného člověka, anebo ji přičetný člověk způsobil, ale nelze ji přičíst na vrub úmyslu nebo opomenutí člověka.*“¹²⁹ Společným prvkem se současným pojetím pojmu náhoda je přičetnost jedince, kdy možné prokázání nepřičetnosti škůdce může vést ke zproštění viny za vznik škody v důsledku nahodilých okolností.

¹²⁶ § 2904 Nového občanského zákoníku. 2023.

¹²⁷ ROZEHNAL, Aleš. Závazkové právo. Obecná část – Deliktní právo. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, s. 129.

¹²⁸ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3018.

¹²⁹ ŠMÍD, Jan. Komentář zákona 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 2904 – Náhoda. (online) Verlag Dashofer, 2014. Dostupné z: <https://www.du.cz/33/komentar-zakona-89-2012-sb-obcansky-zakonik-2904-nahoda-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4EtvCojfP1Dmj0u75Df7EEeU5vUX9lnlwQ/>

V současném pojetí je z právního pohledu nezbytné při posuzování vymežit okruh osob, které mohly zavdat podnět ke vzniku náhodných okolností vedoucích ke škodní skutečnosti, a následně určit osobu odpovědnou za zajištění předcházení vzniku těchto okolností. Její konání bude hodnoceno z hlediska presumpce spáchání trestného činu na základě nedbalosti podle § 2911. Nedbalost může být „*hrubá (culpa lata), lehká (culpa levis), popřípadě vědomá, která zhruba odpovídá nedbalosti hrubé, a nevědomá, která zhruba odpovídá nedbalosti lehké.*“¹³⁰ Tato nedbalost musí vést ke vzniku protiprávního jednání škůdce, přičemž pro možnost potvrzení viny škůdce musí existovat, a následně být prokázána, příčinná souvislost mezi uvedeným protiprávním jednáním z nedbalosti a následnému vzniku škody.¹³¹

Odpovědnost jedince ve smyslu neplnění povinnosti zabránit vzniku nahodilých skutečností se posuzuje i v případě, že mezi nahodilé skutečnosti patří například přírodní živly (blesk, déšť apod.). Povinnost daného jedince, vyplývající například z titulu jeho pracovního zařazení (ochrana objektu apod.), leží v povinnosti konat ve smyslu aktivního zabránění vzniku nahodilých skutečností, a pokud tuto povinnost poruší, je možno posuzovat absenci takového konání jako protiprávní jednání. Obvykle se jedná o porušení určitého právního předpisu či určitého rozhodnutí, vydaného orgánem státní moci. Obsahem předpisu či jednání je obvykle postup, který je nezbytné dodržet, aby byla zajištěna všechna preventivní opatření, bránící vzniku nahodilým okolnostem. Příkladem může být povinnost zajistit budovy před zásahem blesku. Prevenční povinnosti mohou mít obecný či specifický charakter, za jejich dodržování je vždy odpovědná určitá osoba. V případě vzniku škody je tato osoba označena za škůdce.¹³²

3.1.6 Náhrada majetkové a nemajetkové újmy – prevence ex post

Zákonné ustanovení vymezuje následující: „*Kdo odvracel hrozící újmu, má právo na náhradu účelně vynaložených nákladů a na náhradu újmy, kterou přitom*

¹³⁰ KNAPP, Viktor. Teorie práva. Praha: C. H. Beck, 1995, s. 201-202.

¹³¹ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3018-3019.

¹³² PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3018-3019

*utrpěl, i proti tomu, v jehož zájmu jednal, nanejvýš však v rozsahu přiměřeném tomu, co odvrátil.*¹³³

Také v tomto ustanovení je patrná návaznost na předchozí verzi občanského zákoníku, konkrétně na § 419 OZ z roku 1964. Jeho účelem je zajistit právo poškozené osoby na získání náhrady účelně vynaloženého úsilí v procesu odvracení újmy i na náhradu újmy samotné od toho, kdo svým jednáním tuto újmu způsobil. Primárním zdrojem odškodnění by tedy měl být sám pachatel, který vznik škody a následné újmy způsobil. V určitých případech má poškozený též právo vyžadovat náhradu škody od osoby, v jejímž zájmu jednal. Zde však musí prokázat výši vynaložených nákladů, neboť rozsah náhrady škody musí být úměrný výši, která byla při odvracení újmy vynaložena.¹³⁴

Uvedené ustanovení lze vztáhnout také na oblast občanského práva hmotného, v němž je zakotveno právo na ochranu osobnostních práv. V § 3 Hlavy XIII. Obecného práva hmotného je ustanovena možnost žádat náhradu majetkové i nemajetkové újmy formou satisfakce neboli zadostiučinění, V oblasti nemajetkové újmy se může jednat například o veřejnou omluvu. Pokud by se však uvedená forma satisfakce jevila nedostatečná, může soud nařídit, aby škůdce nahradil nemajetkovou újmu formou materiální satisfakce, nejčastěji prostřednictvím finanční náhrady. Tu je možno požadovat tehdy, pokud „byla ve značné míře snížena důstojnost fyzické osoby či její vážnost ve společnosti.“¹³⁵ Míra způsobené škody do značné míry závisí na postavení poškozené osoby ve společnosti. Pokud má poškozená osoba ve společnosti významné místo, a případné poškození pověsti jí způsobí újmu vysoké míry, může požadovat vysokou míru náhrady újmy.

Při stanovení výše rozsahu škody se vychází „z její obvyklé ceny v době poškození a zohlední se, co poškozený musí k obnovení nebo nahrazení funkce věci účelně vynaložit.“¹³⁶ Uvedené ustanovení je zakotveno v § 2969 NOZ, Obvyklá cena se může lišit v různých oblastech, proto se vychází z ceny prodeje stejné nebo obdobné

¹³³ § 2908 Nového občanského zákoníku. 2023.

¹³⁴ HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník VI. – Závazkové právo. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 1532-1533.

¹³⁵ KNAPPOVÁ, Marta a kol. Občanské právo hmotné. Druhá část. Praha: ASPI, 2005, s. 240.

¹³⁶ ROZEHNAL, Aleš. Závazkové právo. Obecná část – Deliktní právo. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, s. 135.

věci v době ocenění, tedy v době, kdy se škoda udála. Mimořádné okolnosti trhu, například velmi vysoká inflace či dočasná zvýšená obliba dané věci, neúměrně zvyšující její hodnotu, se do rozhodné ceny věci nepromítají. V případě, že byla škoda způsobena úmyslně, zvažuje se při stanovení výše náhrady škody také okolnosti zvláštního zřetele, především „způsobení újmy s použitím lsti, pohrůžky, zneužitím závislosti poškozeného na škůdcích a další okolnosti, uvedené v § 2957 NOZ.“¹³⁷

V případě, že právo na náhradu škody uplatňuje třetí osoba, která potenciálně poškozenému pomáhá odvrátit újmu, ačkoliv této třetí osobě žádná újma nehrozí, má nárok pouze na takovou výši náhrady, která odpovídá účelně vynaloženým nákladům na odvrácení újmu. Výklad zákona navíc připomíná, že „náhrada újmy zjevně náleží této osobě pouze tehdy, bylo-li odvrácení újmy úspěšné.“¹³⁸

3.1.7 Shrnutí poznatků o prevenčních povinnostech v NOZ

Současné pojetí prevenční povinnosti zahrnuje vymezení obecné i specifické prevence. Obecná prevenční povinnost je rozšířena na všechny členy společnosti, jejichž aktivní konání má vylučovat možnost vzniku škody na svobodě, životě, zdraví nebo vlastnictví druhé osoby. Zdůrazňuje autonomii vlastní vůle jedince, proto není vznik škody na vlastním zdraví, svobodě či majetku považován za porušení uvedeného zákonného ustanovení, způsobil-li si tuto škodu sám poškozený. Specifická prevenční povinnost spočívá v nutnosti zakročit na ochranu uvedených statků jiné osoby, vyžadují-li to okolnosti případu či zvyklosti soukromého života. Zejména je tato povinnost vztažena na jedince, který svým konáním či opomenutím žádoucího konání způsobil, že škoda hrozí. Na ochranu statků druhého je taktéž povinna zakročit ta osoba, která má vůči potenciálně ohroženému specifické osobní vazby, například je opatrovníkem potenciálně ohrožené osoby. Třetí osoby, jichž se vznik škody přímo nedotýká, jsou povinny zakročit pouze v tom případě, že toto zakročení je natolik snadné, že je neohrozí na zdraví, na životě ani na majetku. Výše a rozsah zákroku je tudíž zjevně nižší nežli výše potenciálně způsobené škody.

¹³⁷ ROZEHNAL, Aleš. Závazkové právo. Obecná část – Deliktní právo. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014. s. 136

¹³⁸ HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník VI. – Závazkové právo. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 1533.e

Kromě zakročení zákon vymezuje taktéž povinnost oznámit potenciální hrozbu škody či vznik škody tomu, komu tato škoda může vzniknout. Mnoho typů jednání může vést ke vzniku škody různého rozsahu. Skutečnost oznámení především může potenciálního škůdce zbavit povinnost nahradit případnou škodu, neboť potenciálně ohrožený o hrozbě škody věděl a mohl tak podniknout kroky k jejímu odvrácení. Forma oznámení není právně stanovena, musí však být jasná a srozumitelná, a též přizpůsobena mentálním schopnostem adresáta. V případě, že potenciálně ohrožená osoba nezakročí k odvrácení dané škody z důvodu vážného ohrožení, může o odvrácení hrozby požádat soud. Ohrožený však musí prokázat, že uvedená hrozba reálná a velmi pravděpodobná.

V NOZ je též upravena možnost způsobení škody náhodou. Náhodný vznik škody nezakládá důvodu k nemožnosti určit původce škody. Vyjadřuje spíše způsobení škody opomenutím či nedodrženým předepsaného postupu. Za způsobenou škodu nese odpovědnost ten, kdo dal podnět k jejímu vzniku z důvodu porušení příkazu či poškození zařízení, které má nahodilý újmě zabránit. Dodržena musí být též příčinná souvislost mezi podnětem ke vzniku nahodilé újmy a bezprostředním následkem v podobě vzniku škodní události. Protože tato souvislost může být obtížně prokazatelná, musí být každý případ porušení prevenční povinnosti posuzován individuálně.

3.2 Možnosti zproštění odpovědnosti za škodu

Jak již bylo naznačeno, existují určité okolnosti, vedoucí k možnosti zprostit škůdce odpovědnosti za škodu, a tudíž i zprostit jej povinnosti tuto škodu nahradit. Jedná se o případy jednání v krajní nouzi, omluvitelné vzrušení mysli či nutná obrana. Následující kapitoly pojednávají o těchto možnostech podrobněji.

3.2.1 Krajiní nouze

Zákonné ustanovení vymezuje následující: *Kdo odvrací od sebe nebo od jiného přímo hrozící nebezpečí újmy, není povinen k náhradě újmy tím způsobené, nebylo-li za daných okolností možné odvrátit nebezpečí jinak nebo nezpůsobí-li následek zjevně stejně závažný nebo ještě závažnější než újma, která hrozila, ledaže by majetek i bez*

jednání v nouzi podlehl zkáze. To neplatí, vyvolal-li nebezpečí vlastní vinou sám jednající.

Pojem krajní nouze je pojat z pohledu potenciálně ohroženého jedince, který usiluje o odvrácení hrozící újmy či o snížení dopadů této újmy. Jedná se o případ „*psychické kauzality – čin původce nebezpečí je kauzální pro rozhodnutí obránce jednat v krajní nouzi.*“¹³⁹ Krajní nouze je situace, v níž jedinec nedokáže jednat zcela racionálním způsobem. Aby však mohla být tato okolnost zohledněna, aniž by byl jedinec obviněn z protiprávního jednání, musí jednající vyvíjet aktivitu směřující k odvrácení hrozby, jejíž příčina nevychází z jednání ohroženého, a tuto hrozbu nelze odvrátit žádným jiným způsobem. Zde je uplatněna zásada „*subsidiarity, kdy jednání v krajní nouzi musí být jediným dobře možným řešením. Při zvažování jiných možností je nutno zohlednit konkrétní okolnosti případu,*“¹⁴⁰ avšak vždy by mělo být upřednostněno takové jednání, při němž újma nevznikne.

V krajní nouzi může osoba jednat v případě vzniku nebezpečí. Stav nebezpečí sám vyjadřuje určitý stav, v němž hrozí vznik určitého typu újmy. Za původce může být označen jiný člověk, zvíře, přírodní jev, věc či prvky nacházející se mimo kontrolu člověka, například epidemie nakažlivé choroby. Nejedná se však o záměrný útok. Situace záměrného útoku jsou řešeny v ustanovení § 2905 o nutné obraně. Hrozba újmy též nemůže představovat trvalý stav, musí se jednat o akutní situaci. Zákon rozlišuje jednání v krajní nouzi vedoucí k ochraně vlastních statků (sebeobrana v krajní nouzi), nebo k ochraně statků třetí osoby (pomoc v krajní nouzi).¹⁴¹

Uvedené ustanovení se setkává s určitou kritikou, a to zejména ve vztahu ke způsobené škodě třetím osobám z důvodu odvrácení hrozící škody. Zatímco v okolních zemích je ohrožený povinen uhradit škodu na cizí věci, kterou k odvrácení škody využil, české právo tuto možnost neupravuje. Jednání v krajní nouzi může vést například k poškození nemovitosti osoby, která s příčinou újmy není spojena, avšak vzhledem ke skutečnosti, že tato nemovitost byla ohrožena z důvodu jednání v krajní nouzi, nemá možnost požadovat náhradu pouze na základě uvedeného ustanovení. Při posuzování nároku na škodu je proto v tomto případě nezbytné zohlednit také další

¹³⁹ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3021.

¹⁴⁰ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3021.

¹⁴¹ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3021-3022.

právní ustanovení, například ustanovení o právech a povinnostech mezi zúčastněnými subjekty.¹⁴²

Důležitým prvkem, který se při zhodnocení rozsahu jednání v krajní nouzi posuzuje, je zásada proporcionality. Je stanoveno, že „*újma, jejíž vznik hrozí při odvracení nebezpečí, musí být menší než újma, která je odvracena. To se posoudí podle poměru hodnot, jejichž ztráta hrozí, a hodnot, které mají být obětovány.*“¹⁴³ Neleze tedy požadovat, aby byl v krajní nouzi obětován jeden lidský život za jiný, či v krajní nouzi tak nelze obětovat záchraně vlastního života život cizí. Dále nelze za jednání v krajní nouzi považovat případ, kdy poškozený sám vyvolal vznik určité škody a následně je začal odvracet. Takové jednání bude považováno za záměrnou škodu, přičemž poškozený sám bude povolán k převzetí odpovědnosti za vzniklou škodu. Taktéž je zřejmé, že poškozený, který si sám způsobil škodu, nemůže za tuto škodu požadovat náhradu od dalšího subjektu, například od pojišťovny.

Specifický případ nastává, posuzuje-li se jednání v krajní nouzi u osob, které jsou povinny snášet zvýšenou míru nebezpečí z důvodu své pracovní profese. Například hasiči, lékaři či jiní členové Integrovaného systému mohou být z titulu své funkce vystaveni často a dobrovolně, a toto jednání se od nich očekává. Případné jednání v krajní nouzi proto musí zohlednit skutečnost, že tyto osoby měly a musely vědět, jaké následky může odvracení hrozící nebezpečí mít. Ani „*tuto podmínku však nelze chápat absolutně, ale je třeba ji vykládat s ohledem na konkrétní okolnosti případu s přihlédnutím k zásadě proporcionality.*“¹⁴⁴ Může se tedy stát, že i tyto osoby mohou jednat v krajní nouzi.

3.2.2 § 2907 Omluvitelné vzrušení mysli

Zákonné ustanovení vymezuje následující: *Při posouzení, zda někdo jednal v nutné obraně, anebo v krajní nouzi, se přihlédne i k omluvitelnému vzrušení mysli toho, kdo odvracel útok nebo jiné nebezpečí.*

Omluvitelné vzrušení mysli se v tomto právním kontextu vždy posuzuje ve vztahu ke konkrétní ohrožující situaci. Jedinec, který je do této situace postaven a musí

¹⁴² HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník VI. – Závazkové právo. Praha: C.H. Beck, 2014, s. 1528-1529.

¹⁴³ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3021.

¹⁴⁴ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3022.

jednat rychle bez možnosti důkladného posouzení situace, například z důvodu požáru či záplavy ve vlastním bytě, může zvolit k řešení situace prostředky, které se mohou nezúčastněnému pozorovateli jevit jako nepřiměřené. Zákon však pamatuje na skutečnost, „že jinak se určitá situace může jevit tomu, kdo ji následně v klidu zhodnotí, a jinak osobě, která se ocitne v bezprostředním ohrožení.“¹⁴⁵ Proto je nezbytné pro rozhodnutí, zdali a do jaké míry jedinec jednal z důvodu nutné obrany či krajní nouze, zhodnotit jeho omluvitelné vzrušení myslí.

Pojem omluvitelné vzrušení myslí zahrnuje „duševní stav, při němž jednajících vykazuje značné emoční vzrušení či neklid a který ovlivňuje jeho úsudek a tím i další jednání. Může je vyvolat nervová labilita jednajících, stejně jako stres, zmatek, rozčilení, hrůza, úlek nebo strach.“¹⁴⁶ Tento stav musí vždy nastat v důsledku vážné ohrožující události, která ovlivnila úsudek jednajících. Výsledek jednání, nastalého v důsledku tohoto vzrušení myslí, nemusí být vždy objektivně odůvodnitelné, při zpětném zhodnocení však musí být potvrzeno, že daný způsob obrany či zásahu lze považovat za reakci na aktuální nebezpečí, které je adekvátní pro osobu s rozumem průměrného člověka. Taktéž nemůže být osoba v ohrožující situaci obviněna z neschopnosti jednat v dané situaci s chladnou hlavou. Jak zdůrazňují někteří odborníci, toto ustanovení je možno vztáhnout také na „případy obrany proti napadení žertem, které se napadenému, který o žertu neví, jeví jako skutečné nebezpečné.“¹⁴⁷ Osoba, která se stala objektem žertu, může taktéž reagovat v rámci omluvitelného vzrušení myslí, a nelze tudíž výsledky jeho jednání posuzovat stejně jako úmyslné jednání jiného škůdce.

3.2.3 § 2905 Nutná obrana

Zákonné ustanovení vymezuje následující: *Kdo odvrací od sebe nebo od jiného bezprostředně hrozící nebo trvající protiprávní útok a způsobí přitom útočníkovi újmu, není povinen k její náhradě. To neplatí, je-li zjevné, že napadenému hrozí vzhledem k jeho poměrům újma jen nepatrná nebo obrana je zcela zjevně nepřiměřená, zejména vzhledem k závažnosti újmy útočníka způsobené odvracením útoku.*

¹⁴⁵ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3022.

¹⁴⁶ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3022.

¹⁴⁷ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3022.

Možnost či povolení se bránit v případě hrozícího útoku či újmy na majetku či na zdraví lze zařadit mezi základní lidská práva. Tato obrana však nemůže nést prvky nepřiměřenosti vůči danému útoku či hrozící újmě. V případě, že se oběť rozhodne bránit se útočnickovi, je následně povinna prokázat, že míra obrany, která byla použita, je adekvátní míře útoku. Na základě zhodnocení předložených dokladů pak může být bránící se osoba zproštěna povinnosti uhradit újmu, kterou případně způsobila „útočnickovi nebo tomu, kdo žádný útok nečinil, ale byl odpovědný za bezprostředně hrozící nebo trvající protiprávní útok například na základě odpovědnosti stanovené na objektivním principu.“¹⁴⁸ Tento aspekt výrazně usnadňuje možnost využití obranné strategie případné oběti.

Za útok je dle současného výkladu zákona možno považovat nejen akt samotného útočnicka, ale i jednání třetí osoby, za které nese útočnick odpovědnost, například nezletilého dítěte. Aby mohla být obrana kvalifikovaná jako nutná, musí být tento útok bezprostředně hrozící či probíhající. Zároveň však musí být přítomny „okolnosti vylučující protiprávnost jednání toho, kdo sebe nebo jiného brání.“¹⁴⁹ Na obranu protiprávního činu tedy nelze využít jiný typ protiprávního činu. Kvalifikaci nutné obrany též nelze využít v případě ohrožení přírodní silou nebo při útoku zvířetem. Ze své podstaty je možno za útok považovat pouze určité konání, avšak dle typu konání může být útokem nazváno také opomenutí, které lze označit za přímé pokračování aktivního útoku (například ponechání svázané oběti svému osudu).¹⁵⁰

Mezi druhy nutné obrany se, dle současného pojetí právní normy, řadí nejen nutná obrana určena k odvrácení útoku na „vlastní majetek, život, zdraví nebo jiný právem chráněný zájem toho, kdo se brání (sebeobrana), stejně jako na uvedené statky patřící třetí osobě (pomoc v nutné obraně).“¹⁵¹ Každý jedinec má tedy právo bránit také statky či život třetí osoby, přičemž vůči této osobě nemusí být v příbuzenském vztahu. Za specifický prvek lze označit také možnost opomenutí dobrých mravů či standardů chování vůči útočnickovi v případě, že oběť použije prvky nutné obrany. Tento typ

¹⁴⁸ KINDL, Milan a kol. Občanský zákoník. Praktický komentář. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. 778

¹⁴⁹ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3019.

¹⁵⁰ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3019-3020.

¹⁵¹ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3019.

obranu též nelze využít pro útok, u něhož nelze prokázat, že skutečně bezprostředně hrozí, či který hrozil v minulosti.

Pokud již byly prvky nutné obrany využity, přičemž útočníkovi nebo jiné osobě byla způsobena újma, posuzuje se při řešení výše odškodnění protiprávnost či přiměřenost této nutné obrany. Oběť se protiprávního způsobu nutné obrany může dopustit v případě, že útočící subjekt se nachází ve věku nezletilého dítěte či pokud je prokazatelně nepřičetný (v takovém případě postrádají delikttní způsobilost). Specifickým případem je útočník, který se z vlastní viny uvedl do stavu nepřičetnosti. U něj se předpokládá, že je za své chování i ve stavu nepřičetnosti plně odpovědný, a útok spáchal vlastním zaviněným jednáním.¹⁵² Dále lze za protiprávní považovat snahu bránit svůj majetek před jednáním takové osoby, která vůči majetku či svobodě osoby jedná v souladu s právem (například exekutoři). Za protiprávní nelze považovat ani takové jednání, které se odehrává se souhlasem poškozeného, a to i přesto, že by takové jednání bylo v jiné situaci mohlo být hodnoceno jako protiprávní. Výjimku zde tvoří *„útok zasahující do přirozených práv člověka (na život, zdraví nebo čest člověka, jak je uvedeno v § 2898).“*¹⁵³

Druhým aspektem, který se při posuzování míry nutné obrany zohlední, je přiměřenost či nepřiměřenost újmy. V právní praxi se uplatňuje objektivní hledisko přiměřenosti i subjektivní hledisko, založené na vyhodnocení především majetkových poměrů poškozeného. Obvykle se *„hrozící újma posuzuje vzhledem k poměrům napadeného, a to i v případech, kdy napadený jedná v hrůze nebo ve strachu, které nejsou objektivně odůvodněny, ale napadenému se obrana jeví jako nutná.“*¹⁵⁴ Jak již bylo uvedeno, nezáleží na tom, zdali daný čin útok byl myšlen skutečně, či v žertu. Pokud poškozenému vznikla újma většího rozsahu, přičemž jeho poměry mu neumožnily využít jiné obrany nežli obrany nutné, útočníkovi vzniká povinnost škodu nahradit.

Z hlediska přiměřenosti je též posuzována intenzita obrany. Vzhledem k nutnosti zabránit útoku logicky vyplývá, že intenzita nutné obrany musí být vyšší nežli intenzita

¹⁵² ROZEHNAL, Aleš. Závazkové právo. Obecná část – Delikttní právo. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014, s. 146-147.

¹⁵³ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3019.

¹⁵⁴ ELIÁŠ, Karel a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Praha: Sagit, 2012, s. 1026.

útoku. Pokud není možno zabránit útoku nenásilnou formou, užití síly přiměřeného rozsahu (které nevyústí v protiprávní čin) se považuje za součást nutné obrany. V případě nutné obrany se nevyžaduje ani dodržování principu subsidiarity, při níž by měl bránící jedinec usilovat „o vyhnutí se hrozícímu nebo již probíhajícímu útoku nebo použití nejdříve mírnějších způsobů obrany a postupného stupňování jejich intenzity.“¹⁵⁵ Existují však případy, v nichž je zohlednění nutné obrany vyloučeno. Jedná se zejména o případy

„tzv. intenzivního excesu, při nichž čin obránce zcela jasně, očividně a nepochybně neodpovídá všem rozhodným okolnostem, charakterizujícím způsob útoku.“¹⁵⁶

3.3 Srovnání preventivních ustanovení s minulou úpravou

Změna ve vymezení prevenční povinnosti znamenal značný vývoj v pojetí této problematiky. Je však nezbytné zdůraznit, že původní zákonná úprava z roku 1964 prošla novelizací, přičemž v novele č. 509/1991 byl vynechán § 416. Vymezení prevenční povinnosti se proto stalo natolik širokým, že jeho účinná aplikace vyžadovala přesnější zákonnou definici. V následující kapitole je porovnáno vymezení prevenční povinnosti v podobě po novelizaci z roku 1991 se zákonným pojetím prevence před touto novelizací i se současným pojetím prevenční povinnosti.

3.3.1 § 415

Novela občanského zákoníku z roku 1991 vymezuje prevenční odpovědnost následujícím způsobem: „Každý je povinen počínat si tak, aby nedocházelo ke škodám na zdraví, na majetku, na přírodě a životním prostředí.“¹⁵⁷ Uvedené ustanovení přinášelo do pojetí prevence výraznou změnu v podobě zaměření nejen na život a majetek jedince, ale také na ochranu přírody a životního prostředí. Změny souvisely s odlišným pojetím postavení člověka ve společnosti, kdy zejména v roce 1991 přestalo mít toto vymezení ideologický podtext. V zákonu z roku 1964 byla zahrnuta také

¹⁵⁵ PAŠEK; In: PETROV, Jan a kol. Občanský zákoník. Komentář. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 3020.

¹⁵⁶ KINDL, Milan a kol. Občanský zákoník. Praktický komentář. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. 778.

¹⁵⁷ Zákon č. 40/1964 Sb. Občanský zákoník. (online) Sbirka zákonů online, 2023. Dostupné z: <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=1964s040> .

povinnost počínat si tak, aby nedošlo „*k bezdůvodnému obohacení na úkor společnosti nebo jednotlivce.*“¹⁵⁸ Pozornost byla zaměřena spíše na ochranu jednotlivce nežli společnosti.

Pojetí prevenční povinnosti v NOZ se od vymezení v § 415 ObčZ odlišuje v několika aspektech. Především je tato povinnost vyžadována pouze v případech, kdy jedinec provádí aktivní činnost. Dále je prevenční povinnost aplikována pouze v případě, že „*to vyžadují okolnosti případu či zvyklosti soukromého života.*“¹⁵⁹ V předchozí právní úpravě nebyl na soukromou sféru brán takto výrazný zřetel. Dále se prevenční povinnost dle současného pojetí vztahuje pouze na ochranu jmenovaný statků, tedy svobody, života, zdraví a vlastnictví, přičemž ochrana přírody a životního prostředí je vymezena v jiném zákonném ustanovení. Taktéž statky, na které se prevenční povinnost vztahuje, musí být ve vlastnictví jiné osoby než té, která škodu způsobila. Tento aspekt nebyl v původním vymezení z roku 1964 dostatečně zdůrazněn.

Z hlediska povinnost zakročit proti hrozící újmě či tuto újmu oznámit příslušnému orgánu disponovalo původní vymezení z roku 1964 odlišným pojetím. Zakročovací povinnost byla vyžadována pouze v případě odvrácení závažné hrozící škody a pouze v případě, že „*tomuto odvrácení nebránily důležité okolnosti či vážné ohrožení zakročujícího nebo osob mu blízkých.*“¹⁶⁰ Z výše uvedeného zákonného vymezení z roku 1991 je zřejmé, že zde byla zákonná povinnost zakročit či oznámit vznik škody zcela vynechána. Naopak NOZ se těmito aspekty zabývá ve dvou samostatných ustanoveních – v § 2901 a v § 2902. Povinnost zakročit je dána nejen tomu, kdo škodu způsobil či kdo se na jejím vzniku podílel, ale také tomu, kdo vznikající škodu může na základě svých schopností či znalostí snadno odvrátit.¹⁶¹ Povinnost zakročit tedy byla znovu rozšířena, a to nejen na původce škody, ale též na všechny osoby, které jsou u vzniku škody přítomny a které by mohly být schopny vzniku škody zabránit.

¹⁵⁸ ELIÁŠ, Karel a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha: Linde, 2008, s. 775.

¹⁵⁹ HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1512.

¹⁶⁰ ELIÁŠ, Karel a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha: Linde, 2008, s. 776.

¹⁶¹ HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1512-1513

Mezi uvedenými pojetími prevenční povinnosti panuje též rozdíl v pojetí autonomie vůle. Původní pojetí prevence z roku 1964 s možností volby zničit svůj vlastní majetek či své zdraví nepočítá, a ukládá povinnost vlastníkovu chránit svůj vlastní majetek i před vlastním zničením. Naopak aktuální pojetí NOZ předpokládá, že za porušení prevenční povinnosti nemůže být považován případ, kdy vlastník poničí svůj vlastní majetek. Nelze též vymezit „*povinnost k náhradě škody tomu, kdo sám nevníkl do právem chráněné sféry cizích soukromých záležitostí, a ani se k povinnosti hradit škodu smluvně nezavázal.*“¹⁶² Takto je to pojato například v rakouském právním přístupu.

Již v ustanovení § 415 je však možno pozorovat důraz na zajištění příčinné souvislosti mezi určitým jednáním a jeho důsledky, mezi které lze zařadit vznik škody. Náhradu škody lze požadovat pouze v případě, že se tato příčinná souvislost prokáže, a škůdce nese celý či částečný podíl na porušení prevenční souvislosti, která ke vzniku škody vedla.¹⁶³ Protože je však prevenční povinnost pojata velmi široce, mohlo k ní dojít i v oblastech které by současná právní úprava za porušení prevenční povinnosti nepovažovala. Naopak současný NOZ navázal na pojetí prevenční povinnosti jako přístupu jedince, který musí jednat takovým způsobem, aby předcházel vzniku škody, o jejíž hrozbě má anebo by měl mít z důvodu svého postavení povědomí. Nelze však „*po nikom požadovat, aby vykazoval přehnanou úzkostlivost, či ho vybízet k zásahům do cizí soukromé sféry bez zjevně odůvodněné příčiny.*“¹⁶⁴

3.3.2 §417

Povinnost zakročit je specifikována v ustanovení § 417 Obč.Z. z roku 1991. Zde je uvedeno následující: „*Komu škoda hrozí, je povinen k jejímu odvrácení zakročit způsobem přiměřeným okolnostem ohrožení. Jde-li o vážné ohrožení, má ohrožený právo se domáhat, aby soud uložil vhodné a přiměřené opatření k odvrácení hrozící škody.*“¹⁶⁵ Pozornost je zaměřena především na uložení povinnosti zasáhnout osobě, která je vznikem škody ohrožena. Ustanovení zdůrazňuje odpovědnost každého jedince

¹⁶² ELIÁŠ, Karel a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha: Linde, 2008, s. 777.

¹⁶³ ELIÁŠ, Karel a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha: Linde, 2008, s. 777-778.

¹⁶⁴ ELIÁŠ, Karel a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha: Linde, 2008, s. 778.

¹⁶⁵ Zákoník z roku 1964.

za vlastní zdraví a majetek, zároveň však bylo vykládáno jako součást ochrany společnosti.¹⁶⁶ Pojetí práva zdůrazňovalo, že „v souladu se zájmy společnosti je, aby ohrožený zakročil a zabránil tak vzniku hrozící škody.“¹⁶⁷

Na uvedené ustanovení navazoval § 441 Obč.Z., vztahující se k situaci, kdy se poškozený na vzniku škody svým jednáním podílel. V tomto ustanovení bylo určeno, že poškozený je povinen nést následky škody úměrně tomu, do jaké míry se na vzniku škody podílel. „Byla-li škoda způsobena výlučně jeho zaviněním, nese si ji sám.“¹⁶⁸ Uvedené ustanovení bylo v NOZ do jisté míry zakotveno v odstavci 1 § 2903, v němž je poškozenému dána povinnost nést ze svého výši škody, které mohl svým jednáním zabránit. Společné je též ustanovení odst. 1 § 2903 s ustanovením § 417 o možnosti soudní ochrany v případě, že dotyčnému hrozí zvláště závažná újma. V novém pojetí je dále požadováno, aby hrozící škoda byla nejen závažná, ale též reálná a velmi pravděpodobná.¹⁶⁹

V obou zákonných ustanoveních je vyžadováno, aby dotyčný zakročil k odvrácení škody pouze způsobem, který je přiměřený situaci a okolnostem, které ke vzniku škody vedly. V rámci NOZ se však posuzuje také zdroj ohrožení a jeho intenzita, stejně jako možnosti a schopnosti, kterými disponuje ohrožená osoba. Na rozdíl od vymezení v Obč.Z. z roku 1991 je v NOZ výrazněji rozlišen případy, kdy se zdroj ohrožení nachází ve sféře ohrožovatele, a kdy vychází pouze z okolí ohroženého. Výklad původního zákona z roku 1964 však zdůrazňuje, že „půjde-li o stav nouze, lze použít ke splnění zakročovací povinnosti i cizí věc a její vlastník to musí strpět.“¹⁷⁰ Naopak v současném pojetí NOZ se uplatňuje požadavek proporcionality, kdy musí být chráněn ten statek, který je hodnotnější. Pokud je tedy k odvrácení újmy využita věc, která má větší hodnotu než výše hrozící újmy, poškozený bude vyzván k náhradě poškozené věci.

¹⁶⁶ ELIÁŠ, Karel a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha: Linde, 2008, s. 780-781.

¹⁶⁷ KRATOCHVÍL, Z. a kol. Nové občanské právo. Praha: Orbis 1964, s. 558.

¹⁶⁸ ELIÁŠ, Karel a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha: Linde, 2008, s. 959.

¹⁶⁹ HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 1528

¹⁷⁰ ELIÁŠ, Karel a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha: Linde, 2008, s. 781.

Dříve platné vymezené vymezení zahrnuje v § 418 a § 419 možnost vzniku krajní nouze či nutnost využít nutné obrany. Naopak pojem „omluvitelné vzrušení myslí“ nebyl do Obč.Z. z roku 1964 ani do jeho novelizace v roce 1991 zahrnut. Celkově lze shrnout, že ustanovení 417 se výrazně liší od § 2903 NOZ, neboť více upřednostňovalo zájmy společnosti před autonomií vůle jednotlivce. V NOZ již není „*pravidlo konstruováno jako povinnost zakročit, ale pouze se konstatuje následek toho, když někdo nezakročí vůči hrozící újmě v jeho sfěře; újmu nese ze svého a jiné osobě nevzniká povinnost ji nahradit.*“¹⁷¹ Předpokládá se tedy, že znalost následků neodvracení újmy poskytne každému jedinci dostatek znalostí k učinění rozhodnutí, zdali v uvedeném jednání pokračovat a přijmout jeho následky, nebo zda tohoto jednání raději zanechat.

4. Komparace se zahraniční právní úpravou

Pojem prevence se objevuje též v zahraniční právní úpravě. Na Evropské úrovni byla přijata v roce 1985 Směrnice harmonizující zákony a jiné právní předpisy jednotlivých členských států na úrovni Evropské unie. V oblasti deliktního práva se vymezují preventivní opatření v oblasti objektivní odpovědnosti. Jedná se o „odpovědnost za jednání v souladu s právem, které je však svými následky jednáním ohrožovacím.“¹⁷² Aby však mohla být na základě ohrožujícího jednání požadována náhrada škody, musí být prokázán příčinný vztah například mezi výrobcem, výrobkem, škodou a vadou. Uvedená směrnice navazuje na potřebu úpravy vnitřního trhu, kde je odpovědnost vztažena především vůči právům spotřebitele. Z hlediska volného pohybu pracovníků pak byla pozornost zaměřena na zdůraznění preventivních opatření ve vztahu „k zajištění požadavků na bezpečnost, zdraví a ochranu životního prostředí“¹⁷³ při výkonu práce. Jednotný evropský akt z roku 1987 obsahuje směrnice i nařízení, jejichž obsah musí do svých právních systémů jednotlivé členské země Evropské unie zakomponovat.

¹⁷¹ HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014., s. 1521.

¹⁷² TICHÝ, Luboš a kol. Evropské právo. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 489.

¹⁷³ TICHÝ, Luboš a kol. Evropské právo. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 489.

Následující kapitola stručně shrnuje právní pojetí prevence v oblasti anglického, německého a rakouského systému práva.

4.1 Komparace s anglickou úpravou právní prevence

Problematika prevence je v anglické právní úpravě zahrnuta především do přestupkového práva, které se orientuje primárně na vymezení podmínky pro vznik nároku na náhradu škody, a prevenční povinnost je spíše druhořadá. Podobně jako v trestním právu, prevence je zaměřena na odrazení jedince od jednání, které by mohlo způsobit újmu, přičemž důraz je kladen nejen na zachování zájmů jedince, ale také na podporu ekonomické prosperity celé společnosti. Pozitivního dopadu preventivních opatření v oblasti přestupkového práva může být dosaženo pouze v případě, že škůdce převezme odpovědnost za všechnu způsobenou škodu. Preventivně působí již samotná hrozba nutnosti uhradit celou škodu v případě, že daný jedinec tuto škodu způsobí.¹⁷⁴

V přestupkovém právu anglické právní koncepce se preventivní opatření vztahují zejména k povinnosti zajištění řádné péče. Prevence se vztahuje na ty osoby, kterým povinnost řádné péče vzniká například na základě vlastnění nemovitosti, zvířat či jiných potenciálně ohrožujících věcí, případně osob, o které potenciální škůdce pečuje. Újma či škoda může vzniknout na základě nevědomého porušení (nedbalosti) či záměrného porušení pravidel řádné péče, což má za následek vznik újmy či ztráty poškozené osobě. Otázka, zda došlo k porušení povinnosti péče, zahrnuje dva aspekty: zjištění, jak velkou péči je nezbytné dané věci či osobě věnovat (standardní péče) a zda byla tato péče danou osobou (potenciálním škůdcem) skutečně poskytnuta. Za běžný standard péče je považována „přiměřená péče“; přičemž v případě vzniku škody je zkoumáno, zda tato norma byla či nebyla splněna. To, co v každém konkrétním případě představuje přiměřenou péči, se bude lišit podle okolností.¹⁷⁵

Důležitým prevenčním institutem, který odpovídá naší péči řádného hospodáře a který identifikuje povinnosti péče uložené reprezentantům kapitálových společností se v Anglii nazývá „Duty of care, skill and dilligence“. Zde britský zákon o obchodních společnostech určuje poměrně jednoznačně standard povinné péče, schopností a

¹⁷⁴ TICHÝ, Luboš, HRÁDEK, Jiří. (eds). Prevention in Law. Praha: Právnická fakulta UK 2014, s. 20-21.

¹⁷⁵ Viz. Compensation Act 2006. UK Public General Acts, 2006 c. 29. Negligence and Breach of statutory Duty. (online) Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/29/notes/division/3/1>

pečlivosti (duty of care, skill and diligence), avšak na straně druhé obsah těchto obecných pojmů zůstává nejasný až do jejich aplikace soudem na konkrétní případy.

Prevence v přestupkovém právu zahrnuje také podporu dodržování určitých norem a hodnot, které jsou danou společností uznávány. Na podobném přístupu jsou zahrnuty také preventivní ustanovení v oblasti občanského práva. V soukromém právu se preventivní opatření vyjadřují pomocí možnosti žádat náhradu za vzniklou škodu, naopak v rámci veřejného práva se uplatňují spíše sankce.¹⁷⁶ Náhrada vzniklé újmy může být požadována, i když se škůdce o vznik újmy osobně nepříčinil. Jedná se zejména o případ porušení smluvní povinnosti, a osoba, porušující danou smlouvu je povinna škodu vždy nahradit, pokud splňuje vymezená kritéria.¹⁷⁷

V obecném slova smyslu lze za preventivní vymezení v oblasti soukromého práva považovat také Oddíl 8 britské Úmluvy o lidských právech, v němž je uvedeno, že každý jedinec má právo na zachování respektu vůči jeho rodině a soukromému životu.¹⁷⁸ Tento princip je uplatňován zejména vůči státním institucím, je však zakotven také v pracovním právu či v dokumentech ustanovujících povinnost zajistit odpovídající kvalitu péče v nemocnicích a zařízeních sociální péče. Škoda může vzniknout například neoprávněným vniknutím veřejné osoby do soukromého prostoru jedince či nerespektováním specifických podmínek rodinného života (například pokud zaměstnanec potřebuje přizpůsobit pracovní dobu péči o závislého rodinného příslušníka).

Je samozřejmostí, že i s přihlédnutím k velké rozdílnosti angloamerického a kontinentálního práva můžeme i v úpravě prevence najít mnoho rozdílů. Jedním z rozdílů, které mi přijdou důležité je skutečnost, že jsme se v ust. § 2901 rozhodli spojit s opomenutím jedince konat na ochranu jiného povinnost k náhradě újmy, která z takového opomenutí vznikla. Pro anglické právo je naopak až na výjimky typické, že jedinec, který nevytvořil riziko, nemá ani povinnost zakročit na ochranu jiného.

¹⁷⁶ TICHÝ, Luboš, HRÁDEK, Jiří. (eds). Prevention in Law. Praha: Právnická fakulta UK 2014, s. 34

¹⁷⁷ Britský právní systém ve velké míře vychází z právních precedentů, kdy rozhodnutí v určitých soudních případech ustanovuje pojetí práva pro řešení budoucích podobných případů. V tomto případě je rozhodující případ Hadley v. Baxendale z roku 1864: viz. EISENBERG, M. A. The Principle of Hadley v. Baxendale. University of Berkley, 1992. Dostupné z: <https://lawcat.berkeley.edu/record/1114269/files/fulltext.pdf>

¹⁷⁸ Human Rights Act 1998. UK Public General Acts, 1998 c. 42. Article 8. (online) Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/42/schedule/1/part/I/chapter/7>

V našem případě zakročovací povinnosti bude dle mého názoru často složité určit, zda v daném konkrétním případě již poměr vztahu mezi osobami vyvolává povinnost, či nikoliv.

4.2 Komparace s německou úpravou právní prevence

Následující kapitola je zaměřena na stručné vymezení konceptu prevence v německém občanském zákoníku (BGB) a jeho porovnání s českou právní úpravou.

4.2.1 Úprava právní prevence v BGB

Do německého právního řádu není vymezení prevenční povinnosti výslovně zařazeno. V určitých právních vymezeních, například „v konceptu povinnosti zajistit bezpečný kontakt (tzv. *Verkehrssicherungspflicht* neboli povinnost přijmout opatření pro to, aby při kontaktu s jinými nedocházelo ke vzniku újmy)¹⁷⁹“, jsou uvedeny prvky preventivních opatření, známé z českého právního systému. Jejich využitelnost se však omezuje na situace, v nichž jsou splněny stanovené podmínky.

Dále se mohou určitá preventivní opatření odrážet v systému deliktních skutkových podstat (Tatbestand), které musí naplněny, aby mohla být určena odpovědnost za konkrétní škodní událost. Každá skutková podstata zahrnuje soubor zvláštních podmínek jednání, které musí škůdce naplnit, aby mohl být označen odpovědným za konkrétní škodu.¹⁸⁰ Tyto zvláštní podmínky nemusí v každém ohledu naplňovat stanovené prvky odpovědnosti. Každá ze skutkových podstat umožňuje typizovat jednotlivé případy odpovědnosti,¹⁸¹ a jejich součástí jsou tři základní prvky: určité jednání, následek tohoto jednání a příčinná souvislost mezi oběma aspekty. Dále musí být přítomny další znaky, které zakládají případný nárok na náhradu škody: znak

¹⁷⁹ JANOUŠKOVÁ, Anežka. Generální prevenční povinnost v systému deliktního práva. Acta Universitatis Carolinae – Iuridica 2. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/10215/Iurid_68_2_0163.pdf, s. 165

¹⁸⁰ DEUTSCH, Erwin. Allgemeines Haftungsrecht. 2., völlig neugestaltete und erw. Aufl. Köln, Berlin, Bonn, München : Heymann, 1996. ISBN 3-452-22692-1. s. 31

¹⁸¹ DEUTSCH, Erwin. Allgemeines Haftungsrecht. 2., völlig neugestaltete und erw. Aufl. Köln, Berlin, Bonn, München : Heymann, 1996. ISBN 3-452-22692-1. s. 33

protiprávnosti a zavinění¹⁸². Škoda tedy může vzniknout pouze tehdy, pokud je spáchána protiprávním jednáním a je zřejmé zavinění škůdce.

Za příklad může sloužit ustanovení § 823 BGB, do značné míry podobné preventivnímu ustanovení v českém NOZ:

*(1) Kdo úmyslně nebo z nedbalosti poškodí život, tělo, zdraví, svobodu, majetek nebo naruší jakékoli jiné právo druhého, získá druhý právo na náhradu vzniklé škody od toho, který škodu způsobil. (2) Stejnou povinnost má každý, kdo poruší zákon určený k ochraně jiného. Je-li podle obsahu zákona porušení tohoto zákona možné i bez zavinění, vzniká povinnost k náhradě škody pouze v případě zavinění.*¹⁸³

I zde je tedy patrné úsilí o zachování práva jednotlivce na ochranu vlastního života, zdraví a majetku. Nejedná se však o obecnou úpravu prevenční povinnosti.

Ustanovení § 823 BGB posloužilo jako inspirace pro § 2900 NOZ, především pokud jde o výčet chráněných právních statků.

Přesné pochopení dané problematiky se ustanovilo v návaznosti na konkrétní příklady z právní praxe. Za protiprávní se vždy považuje zásah do absolutního práva, tudíž každý jedinec má povinnost zajistit bezpečný kontakt s druhou osobou takovým způsobem, aby nedošlo k narušení absolutních práv druhé osoby. I v německém právu však existují případy, v nichž se „protiprávnost v účinku nepoužije – v případě újmy způsobené nekonáním (škůdce založil zdroj nebezpečí, avšak nepodnikl potřebné kroky k tomu, aby případná rizika zmírnil) a u nepřímého zásahu do absolutního práva.”¹⁸⁴ Teoreticky lze tedy za škůdce označit také tu osobu, která se sice přímo na vzniku škody nepodílela, avšak vytvořila podmínky k tomu, aby mohla škody vzniknout.

¹⁸² RAAB, Thomas. Die Bedeutung der Verkehrspflichten und ihre systematische Stellung im Deliktsrecht. Juristische Schulung. 2002, č. 11, s. 1041-1049. s. 1041.

¹⁸³ [BGB.pdf \(gesetze-im-internet.de\)](#). (překlad autora).

¹⁸⁴ JANOŠKOVÁ, Anežka. Generální prevenční povinnost v systému deliktního práva. Acta Universitatis Carolinae – Iuridica 2. Dostupné z: https://karolinum.cz/data/clanek/10215/Iurid_68_2_0163.pdf, s. 165

Podobně jako v českém právním řádu, i zde se objevuje možnost využít cizí věci k odvrácení hrozící škody. Německý právní řád však vymezuje specifické okolnosti tohoto využití. Pokud je pravděpodobné, že se daná věc při použití poškodí či zničí, je možné využít danou věc „*k odvrácení hrozícího nebezpečí tehdy, pokud je tato věc zdrojem škody (§ 228 BGB)*“.¹⁸⁵ Jedinec, který poškozenou či zničenou věc vlastnil, může tedy požadovat její náhradu nikoliv od škůdce, ale od osoby, která tuto věc k odvrácení škody využila.

Důležitou roli podobně jako v rakouském právním řádu, hrají dobré mravy. V Německu je s tímto neurčitým právním pojmem spojena i zásada dobré víry – *Treu und Glauben*. Tento institut je německými soudy využíván hlavně v případě vzniku škody, které nelze postihnout podle speciálního ustanovení.

4.2.2 Verkehrspflichten

„*Verkehrspflichten*“ neboli koncept dobré či náležité péče, může být taktéž považován za formu prevenčního ustanovení. Ve výše uvedeném ustanovení je vymezena povinnost každého jedince počínat si takovým způsobem, aby nezpůsobil škody na zdraví, na majetku, či na svobodě druhého člověka. V přeneseném slova smyslu má tedy každý jedinec povinnost poskytovat náležitou péči právům druhých osob. Uvedená náležitá péče se však nevztahuje pouze na interpersonální rovinu. Náležitou péčí je nezbytné věnovat také životnímu prostředí či kvalitě výrobků, které se dostávají na trh.¹⁸⁶

Současný výklad teorie německého práva však dostatečně nezohledňuje všechny aspekty poskytování náležité péče. Někteří odborníci se domnívají, že lze pojem náležité péče zahrnout pod § 823 odst. 1, neboť již samotná hrozba povinnosti uhradit vzniklou škodu poškozenému zakládá potřebu poskytnutí náležité péče statkům, které patří druhým osobám. Jiní odborníci naopak zastávají názor, že povinnost náležité péče je propojena s předpokladem protiprávnosti. Ze zákonného vymezení není dostatečně patrné, jakým způsobem se § 823 vztahuje ke kritériu nedbalosti, který je dále

¹⁸⁵ HULMÁK, Milan a kol. *Občanský zákoník VI. Závazkové právo*. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014, s. 152

¹⁸⁶ KÖTZ, Hein; WAGNER, Gerhard. *Deliktsrecht*. 11. vydání. München : Verlag Franz Vahlen, 2010, s. 58-59.

definované v § 276 BGB. Zde je pojem náležitá péče uvedena do vztahu k jednání z nedbalosti, přičemž nedbalostně může jednat ta osoba, která nezohlední náležitou péči v soukromém styku.¹⁸⁷ Kritéria náležité péče jsou využívána zejména v případech, kdy je nezbytné zabývat se vznikem škody na statku určité osoby či k porušení jejích práv, či pokud je nezbytné blíže upřesnit důvody vedoucí k zanedbání řádného jednání.

Určité ochranné povinnosti, spojené s poskytnutím náležité péče, se vztahují také na oblast smluvních závazků. V ustanovení § 241 je deklarován vznik předsmuvního vztahu mezi stranami, které se účastní smluvního vztahu, přičemž porušení smluvních ustanovení je nutno posuzovat již v období tohoto předsmuvního vztahu. Tento prvek je výrazně odlišný od českého pojetí závazkového práva, kdy jsou strany smluvně zavázány teprve po uzavření sjednané smlouvy.¹⁸⁸

4.2.3 Komparace prevenční povinnosti v BGB a NOZ

Společným prvkem je znak protiprávnosti – v současném českém i německém právním systému může vzniknout škoda, zakládající důvod k žádosti o kompenzaci jejích následků, pouze z důvodu protiprávního jednání. V případě, že jedinec způsobil škodu na zdraví či majetku sám sobě z vlastní vůle, nezakládá jeho čin důvod k žádání náhrady. Oba právní systémy v tomto ohledu uplatňují zásadu zachování autonomie jedince, který může svému majetku uškodit, přeje-li si tak učinit.

Oba přístupy k pojetí škodní události taktéž zohledňují tři základní znaky – příčinu škody, následek škody a vztah mezi nimi. Jedinec se může dopustit škodního jednání buď aktivně, nebo opomenutím, kdy naopak neučiní kroky potřebné k předcházení vzniku újmy. Zatímco v českém právním řádu je však možné žádat o náhradu škody i v případě, že není zcela jasné, kdo škodu zavinil, a za škůdce je označen jedinec, který škodu spáchal bez vlastního přičinění, v německém pojetí práva toto možné není.

Další rozdíl panuje v oblasti důrazu na zajištění dobré péče, na níž klade důraz německý právní řád. V českém právním řádu se pojem dobrá či náležitá péče téměř

¹⁸⁷ KÖTZ, Hein; WAGNER, Gerhard. Deliktsrecht. 11. vydání. München : Verlag Franz Vahlen, 2010, s. 58-59

¹⁸⁸ ŠVESTKA, Jiří a kol. Občanský zákoník komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluvert, 2019, s. 853.

nevyskytuje, zatímco v německém právním řádu lze nalézt několik odkazů k potřebě zajistit náležitou péči. V současné době potřeba zajistit náležitou péči překračuje hranice osobního práva, a prolíná se též právem korporátním, smluvním či pracovním. Náležitou péči poskytuje ten, kdo zachovává dobrý stav věci ve vztahu k majetku, zdraví, životě či svobodě druhé osoby. Co mají naopak oba řády společné je vývoj institutu culpa in contrahendo, který německá úprava vnímá jako silně preventivní institut, jehož cílem je předcházet případným sporům a škodám. Pokud bych měl zmínit ještě jeden rozdíl, který spatřuji, v německé právní vědě se setkáváme s názorem, že pro prevenci je silnější koncept subjektivní odpovědnosti, zatímco v českém právním prostředí se čím dál více přikláníme k názoru, že zásadu prevence více ztělesňuje objektivní odpovědnost.

4.3 Komparace s rakouskou úpravou právní prevence

Následující kapitola je zaměřena na stručné vymezení pojetí prevence v rakouské právní úpravě.

4.3.1 Prevence v ABGB

Pro začátek je vhodné zmínit, že ABGB, který je hlavním právním kodexem rakouské právní úpravy, nemá přímou úpravu prevence jako jsme na ni zvyklí z našeho nového občanského zákoníku. Vyskytují se v něm ale taková zákonná ustanovení, která preventivně působí a jejichž působení a význam se v následujících řádcích pokusím přiblížit.

Do této kapitoly jsou proto zahrnut tři zákonná ustanovení, vztahující se k nutnosti nahradit škody v případě vzniku určitého typu škody. Prvním ustanovením je § 1295 ABGB, v němž je stanoveno následující:

„Každý je oprávněn požadovat od toho, kdo škodu způsobil, náhradu škody, která byla touto osobou způsobena. Za škodu může být považováno porušení smluvní povinnosti, škoda však nemusí být spojena s jakoukoliv smlouvou. Také ten, kdo způsobí úmyslně škodu způsobem přičítícím se dobrým mravům, je za ni odpovědný, ale stalo-li se tak při výkonu práva, jen tehdy, měl-li výkon práva zřejmě účel poškodit jiného.“¹⁸⁹

¹⁸⁹ § 1295 ABGB. (online) Rakouský občanský zákoník, 2023. Dostupné z: <https://www.jusline.at/gesetz/abgb/paragraf/1295>, (překlad autora).

Určitá míra zavinění je pro určení míry škody vyžadována také v rakouském pojetí práva. V oblasti prevence se vznik škody posuzuje také vzhledem ke smluvním závazkům či k dobrým mravům. Skutečnost nutnosti nahradit škodu zde má působit jako prevenční povinnost, přičemž dobrými mravy je myšleno též způsobení újmy na statcích, vymezených v českém ustanovení o prevenční povinnosti. Dobré mravy je možno též považovat za určitý typ smluvního vztahu, neboť jedinec, vstupující do společnosti druhých lidí, s nimi uzavírá určitou smlouvu o vzájemné koexistenci, založené na společenských pravidlech. I přesto, že se tato pravidla mohou měnit, nelze je zcela ze společnosti vymazat. V opačném případě by nebylo možno ve společnosti dodržet zachování práv jejích členů. Dobré mravy ve zmíněném ustanovení a obecně v rakouském občanském právu působí jako korektiv, který je schopen vnést do právního jednání a do posouzení jeho souladnosti se zákonem aktuální morální normy. Toto působení dobrých mravů můžeme vnímat i v našem právním řádu, kde se dobré mravy považují také za určitý morální korektiv doplňující soukromoprávní regulaci, resp. ekvitní nástroj ke spravedlivému posouzení případu tam, kde by aplikace právních norem mohla vést ke zjevně nespravedlivému řešení.

Druhým zákonným ustanovením je § 1296 ABGB, v němž se praví, že v případě pochybností se má za to, že škoda vznikla bez cizího zavinění.¹⁹⁰ V případě, že u určité osoby nelze prokázat, že danou škodu zapříčinila, je nezbytné uplatnit presumpci nevinu a předpokládat dle práva, že daná osoba škodu nezapříčinila.

Třetím vybraným ustanovením je § 1297 ABGB. V něm je zakotveno následující:

Předpokládá se, že každý, kdo je schopen užívat rozumu, je schopen takové pečlivosti a pozornosti, jakou lze nalézt u obyčejných lidí. Každý, kdo neuplatní tuto úroveň pečlivosti nebo pozornosti, když se zapojí do jednání, které má za následek omezení práv druhého, je vinen nedopatřením.¹⁹¹

Dle výše uvedené definice lze za nedbalost považovat případy, kdy jedinec nejedná s maximální pečlivostí či pozorností, přičemž se předpokládá, že úroveň

¹⁹⁰ § 1296 ABGB. (online) Rakouský občanský zákoník, 2023. Dostupné z: <https://www.jusline.at/gesetz/abgb/paragraf/1296>

¹⁹¹ § 1297 ABGB. (online) Rakouský občanský zákoník, 2023. Dostupné z: <https://www.jusline.at/gesetz/abgb/paragraf/1297>, (překlad autora).

pečlivosti je spojena s úrovní rozumových schopností. Nepředpokládá se, že například jedinec s průměrnými rozumovými schopnostmi může být natolik nepozorný, že například způsobí dopravní nehodu. Nedbalost tedy není opomenutí zachovat rádný postup či neschopnost dostát svým povinnostem, nýbrž zdržení se jednání s maximální pečlivostí a pozorností.

Preventivně můžeme vnímat také omezení vlastnického práva v ustanovení § 364 ABGB, který je poměrně široce vymezen a omezuje výkon vlastnického práva do té míry, do jaké nezasahuje do práv třetích osob.

Pokud mám úpravu prevence shrnout a komparovat s naším právním řádem, rakouské právo zastává rozdílné vyjádření i zakotvení prevence, kde se prevence projevuje zejména v odpovědnosti za škodu. V občanském zákoníku Rakouska nenajdeme žádné obecné ustanovení, které by se zabývalo povinností aktivně předcházet škodě hrozící jiným osobám. Pro určení odpovědnosti za škodu jsou zde důležité dva body: zavinění a protiprávnost. Důležitou výjimkou z teorie spojující protiprávní jednání se subjektivní složkou – zavinění, je odpovědnost za riziko. Pochopení odpovědnosti za riziko je podle našeho názoru výrazně preventivním opatřením a v konečném důsledku by mělo vést k tak opatrnému jednání, aby nedošlo k škodě.

5. Výběr judikatury

V poslední kapitole jsem k ustanovením § 2900 - § 2906 vybral jednotlivá soudní rozhodnutí, která dle mého názoru ukazují, jakým směrem se v posledních letech ubírá rozhodovací praxe soudů.

Generální prevenční ustanovení § 2900 bylo zohledněno v rozsudku č. 3997/2013, kdy se rozhodovalo o míře povinnosti obce pečovat o stav porostů ve veřejně přístupném parku. Z rozhodnutí soudu vyplývá, že povinnost obce nelze ztotožnit s činností provozovatele, který o tuto zeleň pečuje na základě smluvního

ujednání a za úplatu. Vznik škodní události, kterou zapříčinil pád stromu, tak nelze přičítat objektivní odpovědnosti obce na základě provozní činnosti.¹⁹²

Další rozsudek, který jsem vybral je rozsudek Vrchního soudu v Praze č.j. 1 Cmo 303/2013-166¹⁹³. V této mediálně známé kauze se řešil požár Průmyslového paláce na Výstavišti v Praze v roce 2008. Soudy, nejprve prvního a následně druhého stupně se zde zabývaly otázkou, zda nepojištění věcí, které sloužily k realizaci výstavy, před zničením požárem, lze považovat za porušení generální prevenční povinnosti. Soudy nakonec v konsenzu dospěly k názoru, že nelze a není možné odpovědnost zařadit pod generální prevenční povinnost.

Obě tyto soudní rozhodnutí lze považovat za rozhodnutí vydané na pomezí účinnosti Občanského zákoníku 89/2012 Sb. a je nutné dívat se na ně v kontextu staré i nové úpravy generální prevenční povinnosti. Vzhledem ke skutečnosti, že v obou případech soudy rozhodly tak, že není možné aplikovat § 415 ObčZ, je pravděpodobné, že stejně by soudy posoudily oba případy i dle § 2900 NOZ, zvláště pokud přihlédneme k faktu, že ustanovení § 2900 má obecnou prevenční povinnost pojmout v užším a speciálnějším pohledu než rozhodování dle § 415 ObčZ.

Jako další příklad judikatury spojené s generální prevenční povinností je možno uvést rozsudek ve věci usmrcení svěřené osoby duševně nemocným jedince. V rozsudku je zdůrazněno, že matka, již bylo svěřeno dítě třetí osoby k dočasné péči, „*nedostála povinnosti obecné prevence ve smyslu ustanovení a odpovídá podle § 420 OZ rodičům za újmu způsobenou usmrcením dítěte, které převzala k hlídání a vystavila je kontaktu se svým duševně nemocným synem.*“¹⁹⁴ I když nemohla plně předvídat agresivní chování svého syna, její povinností bylo učinit taková opatření, aby dané dítě nemohlo s jejím duševně nemocným synem přijít do kontaktu, případně učinit jiná preventivní opatření.

Dalším rozhodnutím, které bych podřadil pod generální prevenční povinnost je Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2016, sp. zn. 8 Tdo 1623/2015¹⁹⁵. V tomto

¹⁹² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 4. 2014 sp.zn. 25 Cdo 3997/2013. In: KINDL, Milan a kol. Občanský zákoník, s. 773.

¹⁹³ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 4. února 2014, č.j. 1 Cmo 303/2013-166.

¹⁹⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2017 sp. Zn. 25 Cdo 755/2015. In: KINDL, Milan a kol. Občanský zákoník, s. 774.

¹⁹⁵ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2016, sp. zn. 8 Tdo 1623/2015.

konkrétním případě se řešilo propadnutí poškozené poklopem na terase v objektu, který měl obviněný v pronájmu. Nejvyšší soud zde dovedl, že „Každý provozovatel restauračního zařízení by měl předvídat, že v prostorách jeho podniku může dojít ke škodě na životě, zdraví nebo majetku a měl by neustále a průběžně plnit svoji zákonnou povinnost uloženou mu ustanovením § 415 Obč.Z k zabezpečení svých prostor, jež využívá k podnikání, tak, aby bylo minimalizováno riziko vzniku škody na majetku, ale především životě a zdraví osob.“ Tento případ nám mohl trochu napovědět, jakým směrem se bude rozhodovací praxe soudů ubírat do budoucna, tedy, že se bude při každém rozhodování co nejvíce přihlížet ke konkrétním okolnostem daného případu.

Jako poslední rozhodnutí ke generální prevenční povinnosti jsem vybral rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 9. 2023, čj. 2 As 275/2020-35¹⁹⁶. Na tomto konkrétním rozsudku, který se zabýval závazností pravidel chování pro lyžaře vydaných Mezinárodní lyžařskou federací lze demonstrovat vztah mezi sportovními předpisy a § 2900 NOZ. Nejvyšší správní soud dovedl, že lyžaři či snowboardisté mají obecnou prevenční povinnost dle § 2900. Pravidla FIS, které vydala Mezinárodní lyžařská federace nejsou v prostředí České republiky právně závazným předpisem. Jak uvádí Nejvyšší správní soud ve výše uvedeném rozsudku *„jejich dodržování však obvykle směřuje k zajištění rozumné míry bezpečí na sjezdových tratích, neboť jde o pravidla racionální, opírající se o širokou zobecněnou zkušenost s danou činností.“* Pravidla FIS tak za běžných okolností lze považovat za měřítko pro posouzení, zda lyžař (snowboardista) na sjezdovce dbá obecné prevence (§ 2900 občanského zákoníku), a zároveň za jakýsi návod, jak se v tomto ohledu má na sjezdovce chovat.

Ke speciálnímu prevenčnímu ustanovení § 2901 se vztahuje rozsudek vypořádávající se s problematikou odpovědnosti při jednání pod vlivem návykové látky. Bylo rozhodnuto, že součástí většiny společenských aktivit je přítomnost osob pod vlivem alkoholu, a tato skutečnost je potenciálním návštěvníkům známá. Tito návštěvníci tedy přijímají rizika, která sebou účast na těchto aktivitách přináší, a též jsou si vědomi skutečnosti, že tyto akce jsou z pohledu pohybu zákazníků podniky rizikovějšími. *„Samotná skutečnost, že handicapované osoby podnik navštěvují, jeho*

¹⁹⁶ Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 9. 2023, čj. 2 As 275/2020-35.

*provozovateli automaticky nezakládají další povinnosti, neboť je svobodným rozhodnutím těchto hostů, že podnik navštíví.*¹⁹⁷

U § 2901 se očekávalo a dosavadní judikatura tento předpoklad potvrzuje, že se pod ustanovení budou řadit takové případy, které za dřívější úpravy spadaly právě pod § 415 ObčZ.

Opačným příkladem, který nám ukazuje, že ani § 2901 není možné vykládat příliš extenzivně je Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 11. 2019, sp. zn. 25 Cdo 478/2019¹⁹⁸. Žalobce zde navrhoval, aby soud uložil žalované zákaz k poskytování služby vlastníkovu domény ru-486.eu, konkrétně aby se prostřednictvím této internetové stránky nebylo možné dostat ani žádné jiné internetové stránky, které nabízí potratové pilulky. Žalobce se domníval, že žalovaná, která výše uvedenou doménu zaregistrovala, je povinna, obsahuje-li internetová stránka závadný obsah, přestat takovou doménu registrovat, a to právě na základě § 2901 OZ. Nejvyšší soud však konstatoval, že odvolací soud v této záležitosti rozhodl správně, a to ohledně otázky, zda může být žalovaná osobou ve smyslu ust. § 2901, tzn. zda se jedná o osobu, která nebezpečnou situaci vyvolala nebo nad ní má kontrolu, tedy zda žalovaná může odvrátit hrozící nebezpečí újmy, když dospěl k závěru, že žalovaná takovou osobou není, jelikož žalovaná nemůže zajistit blokaci domény.

Další ustanovení, § 2902, které často označujeme jako ustanovení oznamovací nebo notifikační se v dosavadních rozhodnutích soudů příliš neobjevuje. Ve většině případů se jedna ze stran dovolává jeho použití, k čemuž se soudy staví vesměs zamítavě. Důvodem je dle mého názoru především to, že § 2902 již není sestaven jako skutková podstata, která samostatně zakládá právo poškozeného na náhradu další újmy jako tomu bylo v § 377 Obchodního zákoníku 513/1991 Sb., který zakotvení oznamovací povinnosti inspiroval.

Přejdu tedy k ustanovení § 2903, kde jsem vybral dvě soudní rozhodnutí, která se vážou k druhému odstavci ustanovení, které ohroženému poskytuje možnost domáhat se, aby bylo soudem uloženo vhodné a přiměřené opatření, které by hrozící újmu odvrátilo. Nejvyšší soud ve svém usnesení ze dne 22. 2. 2017, sp. zn. 25 Cdo 1743/2016

¹⁹⁷ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2016 sp.zn. 25 Cdo 5366/2014: KINDL, Milan a kol. Občanský zákoník, s. 775.

¹⁹⁸ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 11. 2019, sp. zn. 25 Cdo 478/2019.

¹⁹⁹ zabýval otázkou jaké náležitosti musí být naplněny, aby bylo možné uložit přiměřené opatření k odvrácení hrozící újmy ve smyslu § 2903 odst. 2.. Žalobce se domníval, že žalovaní nedostatečně udržují opěrné zdi mezi vodním korytem řeky a pozemkem žalobce, na základě čehož dochází k vážnému ohrožení jeho nemovitostí. Soud v daném případě neshledal, že by žalobci hrozila vážná újma, která je aktuální a dospěl k závěru, že v dané věci není možné aplikovat § 2903 odst. 2. Naopak Nejvyšší soud se svým usnesením ze dne 26.1.2023, sp.zn. 25 Cdo 2695/2022 ²⁰⁰ ztotožnil se závěry odvolacího soudu, kdy uzavřel, „že žalovaná je vlastnící dřevin, že žalobci nemohou sami zabránit přiměřeným způsobem hrozící škodě, zhodnotil rizika působení kořenového systému a mohutnění kmenů jasanu ztepilého na destrukci hraniční zdi i živelný růst břečťanu, který způsobuje poškozování hraniční zdi a na základě těchto úvah správně uložil žalované povinnost odstranit skupinu jasanů ztepilých do 31. 12. 2022 a část porostu břečťanu popínavého převislou z pozemku žalované na pozemek žalobců.“ V tomto konkrétním případě tedy byly splněny všechny vymezené podmínkami pro užití § 2903 odst. 2.

K ustanovení § 2904, vztahujícího se ke způsobení škody z důvodu náhody, je možno uvést rozhodnutí soudu, v němž je zdůrazněno, že v rámci povinnosti eliminovat vznik škody nelze od dané osoby požadovat, aby předvíдалa každou okolnost, která by mohla ke vzniku škody vést. V rozsudku je uvedeno, že „náhoda postihuje toho, komu se přihodila; nahodilá škoda nepostihuje toho, v jehož majetku vznikla nezaviněná příčina poškození, nýbrž toho, jehož majetek byl poškozen.“²⁰¹ V Rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2018, sp. zn. 25 Cdo 535/2018²⁰² Nejvyšší soud řešil spor kvůli odstupnému, které musela žalobkyně vyplatit svému zaměstnanci kvůli Žalované, která způsobila dne 21. 7. 2015 nehodu, při které se zaměstnanec žalobkyně zranil. Nejvyšší soud zde dovolání zamítl, jelikož „skutečnost, že žalobkyně byla povinna zaplatit zaměstnanci odstupné nebylo způsobeno náhodou, nýbrž z důvodu, že došlo k naplnění zákonem stanovených podmínek“. Právě z toho důvodu není možné na tento případ aplikovat § 2904 o náhodě.

¹⁹⁹ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2017, sp. zn. 25 Cdo 1743/2016.

²⁰⁰ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2023, sp. zn. 25 Cdo 2695/2022.

²⁰¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2017, sp.zn. 25 Cdo 450/2016. In: KINDL, Milan a kol. Občanský zákoník, s. 777.

²⁰² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2018, sp. zn. 25 Cdo 535/2018.

K ustanovení § 2905 o nutné obraně bylo rozhodnuto, že skutečnost zpeněžení určité věci insolvenčním správcem nelze považovat za protiprávní jednání, a to i přesto, že daná věc byla „sepsána do jiné konkursní podstaty jako první v pořadí, odvracející tím hrozící škodu.“²⁰³ V dalším rozhodnutí, Rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 25 Cdo 3470/2019-II., ze dne 9. 6. 2021 ²⁰⁴, se Žalobce se žalobou domáhal uložení povinnosti žalovanému zaplatit žalobci náhradu za ztrátu výdělků a náhradu za ztížení společenského uplatnění. Nejvyšší soud se zabýval řešením otázky, která dosud nebyla za účinnosti nové úpravy řešena, zda v případě, že byl žalovaný trestně stíhán za skutek, kterým byla žalobci způsobena újma, a trestní stíhání skončilo podmíněným zastavením, může být žalobci odepřena náhrada vzniklé újmy. Nakonec dospěl k závěru, že způsobil-li žalovaný žalobci újmu na zdraví jednáním, které je nutnou obranou ve smyslu § 2905, není povinen k náhradě újmy, přestože proti němu bylo pro totožný skutek vedeno trestní stíhání, jež skončilo podmíněným zastavením a dovolání zamítl. U institutu nutné obrany bude při rozhodování soudu vždy záležet na tom, zda napadený prokáže, že byly dodrženy podmínky a že je tedy možné kvalifikovat jednání jako nutnou obranu.

U dalšího ustanovení § 2906, které se týká jednání v krajní nouzi se prozatím potýkáme s nedostatkem judikatury a podpůrnou funkcí při výkladu často zastává trestní úprava tohoto institutu. I přes to jsem vybral alespoň jedno soudní rozhodnutí, konkrétně Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. 1. 2018, sp. zn. 21 Co 225/2017²⁰⁵, ve kterém byla Žalovaná obžalována z toho, že zabránila žalobci ve výjezdu jeho automobilu z parkovacího místa ve dnech, kdy byl žalobce oprávněn na tomto parkovacím místě parkovat a tím úmyslně porušila dobré mravy. Žalovaná zde argumentovala tím, že její vozidlo stálo na uvedeném místě proto, aby bylo v popřípadě potřeby k dispozici její matce s přihlédnutím k jejímu věku a zdravotnímu stavu. Krajský soud však neshledal naplnění podmínek pro uplatnění jednání v krajní nouzi, tedy odvracení přímo hrozícího nebezpečí újmy.

²⁰³ Rozsudek NS ze dne 29. 6. 2017, sp. Zn. 29 Cdo 1598/2015. In: KINDL, Milan a kol. Občanský zákoník, s. 778

²⁰⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 25 Cdo 3470/2019-II. ze dne 9. 6. 2021.

²⁰⁵ Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. 1. 2018, sp. zn. 21 Co 225/2017.

Závěr

Preventivní opatření představují důležitou součást českého právního řádu. Nejsou již primárně předmětem práva trestního, objevují se též v systému práva soukromého a závazkového. Je zřejmé, že vývoj pojetí prevenční povinnosti prošel historicky určitou transformací. Jasně vymezení prevence nejprve v občanském zákoníku zcela absentovalo. Prevence se vymezovala pouze ve vztahu k zachování zájmu společnosti, a teprve koncem minulého století byl důraz položen na zachování prevenční povinnosti jednotlivce. Stanovení prevenční povinnosti jakožto závazné právní normy, kterou je možno vztáhnout na každého člena společnosti, však přinesl teprve Nový občanský zákoník z roku 2012. I přes stanovení určitých podmínek zde bylo v § 2900 zakotveno, že prevenční povinnost se vztahuje na všechny osoby, jejichž chování musí vést k zachování života, zdraví, svobody a majetku druhých osob.

Nový občanský zákoník však neukládá občanům povinnost pouze zachovávat respekt k uvedeným statkům formou omisivního přístupu. Naopak se od nich očekává, že budou k ochraně statků druhých přistupovat aktivně, budou usilovat o volbu takového jednání, které nepovede ke vzniku nebezpečné situace, k ohrožení statků druhých, či dokonce ke způsobení újmy na statcích druhé osoby. Ačkoliv nelze vždy zaručit, že jednání jedné osoby nezpůsobí újmu druhé osobě, zákon nyní ukládá každému jedinci povinnost volit takové způsoby jednání, které povedou ke vzniku co nejmenšího rozsahu škody. Pokud potenciální škůdce disponuje povědomím o možném vzniku škody, zákon mu ukládá povinnost o této skutečnosti informovat osoby, kterým by mohla tato škoda vzniknout. Zároveň je škůdce povinen zakročit v případě, že je schopen vznikající škodu zmírnit či odvrátit.

Součástí prevenční povinnosti je též jednání vedoucí ke škodě z důvodu náhody. Pojem náhoda, který je v některých zahraničních právních ustanoveních ztotožňován s pojmem nedbalost, nevyjadřuje možnost vzniku škody bez určení jejího původce. Naopak, ke vzniku nahodilých okolností dal vždy podnět určitý jedinec, ať již z důvodu svého aktivního jednání, či proto, že určité jednání opomenul či zanedbal. Například v německém právním řádu je podobné jednání považováno za porušení zásad řádné péče, což zakládá nárok na žádání náhrady vzniklé škody. V českém právním řádu je důraz kladen na zjištění, která osoba dala ke vzniku náhody podnět, a ta je za vznik

případné škody následně vedena k odpovědnosti. U ní se též posuzuje míra zavinění, zdali mohla o vzniku dané újmy vědět, a do jaké míry byla schopna vzniku této újmy zabránit.

V neposlední řadě je pak možné průběh a výsledek škodní události omluvit, zejména pokud poškozený jednal v krajní nouzi, z důvodu nutné obrany či v omluvitelném vzrušení mysli. Pokud je prokázáno, že některý z těchto aspektů byl při jednání poškozeného přítomen, nelze po něm požadovat, aby uhradil například poškození věci patřící jiné osobě, pokud tuto věc použil k odvrácení škody. Taktéž nelze snahu bránit se hrozící škodě, zejména škodě na zdraví či životě, považovat apriori za neadekvátní. Ani poškozený nemá právo dopustit se při odvrácení škody protiprávního činu, přičemž čin obrany nemusí být označen za protiprávní právě z důvodu jednání v krajní nouzi.

I současné pojetí prevenčních opatření však podléhá určité kritice. Například pojetí nutné obrany je v soukromém právu pojímáno jiným způsobem, nežli je tomu v trestním právu, což může působit obtíže při dokazování přiměřenosti dané obrany. V určitých situacích tedy může být bránící se osoba povinna nahradit škodu, kterou způsobila při své obraně. Taktéž pojem krajní nouze lze využít spíše v trestním právu nežli v právu soukromém, jak je tomu učiněno v německém a rakouském pojetí. Zejména německý právní systém nemá pojem prevence specificky vymezen, povinnost chránit statky druhých pomocí jednání v souladu s dobrými mravy je však vyžadována v každém z uvedených právních systému. Právě koordinace těchto systémů je důležitá při rozhodování, zdali jsou právní systémy jednotlivých států připraveny čelit případům vzniku škody nejen na státní, ale též na mezinárodní úrovni.

I přes uvedené kritické hlasy se domnívám, že současné pojetí prevenční povinnosti je dostatečně srozumitelné a přijatelné pro potřeby české společnosti, a případné překrytí pojetí specifických termínů je nutno posuzovat na základě individuálních případů škodních událostí. Rozhodně kvituji posun, který úprava prevence spolu se zavedením nového občanského zákoníku udělala oproti předchozí úpravě. Díky speciálním ustanovením, které v předchozí úpravě nebyly zakotveny a subsidiárnímu generálnímu ustanovení, které je navíc oproti předchozí úpravě lépe formulované by tak nemělo docházet k tomu, co se dělo u příliš extenzivního ust. § 415

Obč.Z., kdy bylo ustanovení v některých případech zneužíváno, neboť zejména tam, kde nebylo dovozeno porušení jiné (speciální) právní povinnosti, soud dovodil porušení obecné povinnosti předcházet škodám. Svoji roli v tomto směru sehrálo i zakotvení povinnosti zohlednit okolnosti případu a zvyklosti soukromého života. Občanský zákoník dle mého názoru působí velice preventivně, a to nejen vybranými prevenčními ustanoveními, která můžeme považovat za doplnění sankčních mechanismů, protože díky nim je možné zahrnout povinnost respektovat nepsaná pravidla.

Problematikou a tématem práce jsem se zabýval i vzhledem k mým subjektivním poznatkům častého bagatelizování preventivních opatření a jsem rád, že významnost prevence z pohledu práva je značná a zároveň dostatečně ukotvená v českém právním řádu, jelikož je dle mého názoru nezpochybnitelnou součástí soukromého práva a zaslouží si pozornost. Závěrem bych rád zmínil výrok bývalého prezidenta USA R.W.Reagana: „Nemůžeme pomoci všem, ale každý může pomoci někomu.“ Věřím a doufám, že tato práce poskytla srozumitelný výklad institutu prevence v občanském zákoníku a také bych tímto rád poděkoval všem, kteří se dostali až na samotný závěr a věnovali mé práci svůj čas.

Seznam použitých zdrojů

1. Seznam použité odborné literatury a komentářů

- ADAMOVIČ, Karolína. Světla a stíny středověkého práva. Avenir Stiftung, 2006
- BOBEK, M. a kol. Komunistické právo v Československu. Kapitoly z dějin bezpráví. Brno: Masarykova univerzita, 2009, s. 425-482. Dostupné z: www.komunisticképrávo.cz
- BEDNÁŘ, Jiří. Základy trestního práva. Studijní opora. Pedagogická fakulta UJEP, 2019.
- BONFANTE, P.: Instituce římského práva. Brno. 1932. Přeložil. Vážný, J.
- DEUTSCH, Erwin. Allgemeines Haftungsrecht. 2., völlig neugestaltete und erw. Aufl. Köln, Berlin, Bonn, München : Heymann, 1996. ISBN 3-452-22692-1. s. 33
- ELIÁŠ, K. a kol. Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem. Praha: Sagit, 2012.
- ELIÁŠ, Karel a ZUKLÍNOVÁ, Michaela. Návrh občanského zákoníku. Část první až čtvrtá. Česká advokátní komora a Ministerstvo spravedlnosti, 2000.
- ELIÁŠ, Karel a kol. Občanský zákoník. Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha: Linde, 2008
- FRÝDEK, Miroslav. Principy ovládající obsah a rozsah náhrady škody podle římského práva a novověkých kodifikací občanského práva. 1. vyd. Praha: Leges, s.r.o., 2010.
- GOTTWALD, P.: Vor § 339 in MüKo 5.vyd. svazek 2, marg. č. 6, 2123, 2124.
- HRÁDEK, Jiří. 2009. Předmluvní odpovědnost: Culpa in contrahendo. Vyd. 1. Praha: Auditorium.
- HULMÁK, Milan a kol. Občanský zákoník VI. Závazkové právo. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2014.
- KADLECOVÁ, Marta a kol., Právní dějiny. Praha: Eurolex Bohemia, 2005.
- KEJŘ, Jiří: Středověká právní věda. In: SPUNAR, Pavel a kol.: Kultura středověku, Academia, Praha 1995.
- KINDL, Milan a kol. Občanský zákoník. Praktický komentář. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.

- KNAPP, Viktor. *Teorie Práva*. Praha: C. H. Beck, 1995.
- KNAPPOVÁ, Marta, Jiří ŠVESTKA a Jan DVOŘÁK. *Občanské právo hmotné*. 2, díl třetí, Závazkové právo. 4. aktualiz. a dopl. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2006.
- KNAPPOVÁ, Marta. *Občanské právo hmotné. Druhá část*. Praha: ASPI, 2005.
- KOBER, Jan. *Osnova československého občanského zákoníku*. Praha: Ústav státu a práva AV ČR, 2021.
- KRATOCHVÍL, Z. a kol. *Nové občanské právo*. Praha: Orbis 1964.
- KÖTZ, Hein; WAGNER, Gerhard. *Deliktsrecht*. 11. vydání. München : Verlag Franz Vahlen, 2010.
- LAVICKÝ, Petr a kol. *Občanský zákoník I. Obecná část. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2021
- LUBY, Štefan. *Prevenca a zodpovednosť v občianskom práve*. II. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1958. 507 s.
- MATULA, Zbyněk. *Culpa in contrahendo*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2012. Právní monografie.
- MELZER, Filip. *Občanský zákoník: velký komentář*. Praha: Leges, 2013.
- MUKNŠNÁBLOVÁ, Martina. *Prevenca nemocí*. Praha: Martina Muknšnáblová, 2015.
- PETRÁŠEK, Tomáš. *Člověk, hodnoty a dynamika středověké společnosti: antropologické koncepty středověku v transkulturní perspektivě*. Ostrava: Moravapress, 2014.
- PETROV, Jan a kol. *Občanský zákoník. Komentář*. Praha: C. H. Beck, 2014.
- ROZEHNAL, Aleš. *Závazkové právo. Obecná část – Deliktní právo*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2014.
- SCHELLE, Karel a Jaromír TAUCHEN. *Občanské zákoníky*. Ostrava: KEY Publishing, 2012.
- SKŘEJPEK, Michal. *Římské soukromé právo. Systém a instituce*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016.
- SKŘEJPEK, M. *Texty ke studiu římského práva*. 1. vyd. Praha: Orac, 2001.
- SOMMER, Otakar. *Učebnice soukromého práva římského*. II. Díl. *Majetková práva*. Praha 1933.

ŠVESTKA, Jiří a kol. Občanský zákoník komentář. Svazek VI. Praha: Wolters Kluvert, 2019

TICHÝ, Luboš a Jiří HRÁDEK, ed. *Prevention in law*. Praha: Centrum právní komparatistiky Právnické fakulty Univerzity Karlovy v Praze, 2013.

VÁŽNÝ, Jan. Římské právo obligacní. Část I. Bratislava: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislavě, 1924.

WINTR, Jan. Říše principů: obecné a odvětvové principy současného českého práva. Praha: Karolinum, 2006.

2. Seznam použitých odborných článků

MELZER, Filip. Náhrada újmy způsobené náhodou. Bulletin advokacie. 2018, č. 1-2,

RAAB, Thomas. Die Bedeutung der Verkehrspflichten und ihre systematische Stellung im Deliktsrecht. Juristische Schulung. 2002, č. 11.

SALAČ Jaroslav: Culpa in contrahendo v českém právu, [Právní rozhledy 9/2002, s. 413]

TICHÝ, Luboš. O prevenci v soukromém právu a „preventivní odpovědnosti.“ Praha: Acta Universitatis Carolinae . Iuridica 3, 2015, s. 9-14.

ŽIDLICKÁ, Michaela. Hrozící škoda v římském právu. Časopis pro právní vědu a praxi. 2002, roč. X, č. I, s. 61.

JANOUSHKOVÁ, Anežka. Generální prevenční povinnost v systému deliktního práva. Acta Universitatis Carolinae – Iuridica 2. Dostupné z:

https://karolinum.cz/data/clanek/10215/Iurid_68_2_0163.pdf

3. Seznam použitých internetových zdrojů

ABGB. (online) Rakouský občanský zákoník, 2023. Dostupné z: <https://www.jusline.at/gesetz/abgb/paragraf/1295>

HANZLÍKOVÁ, Jana a kol. Manuál implementace standardů kvality sociálně-právní ochrany. (online) Praha: MPSV, 2014. Dostupné z:

https://www.mpsv.cz/documents/20142/953091/manual_OSPOD.pdf/71acde91-cbdd-36a4-7383-0a4c4552958a

HEIN, Jan von. Culpa in Contrahendo. Max Planck Encyclopedia of European Private Law, 2012. Dostupné z:

https://max-eup2012.mpipriv.de/index.php/Culpa_in_Contrahendo

Human Rights Act 1998. UK Public General Acts, 1998 c. 42. Article 8. (online)

Dostupné z: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1998/42/schedule/1/part/I/chapter/7>

Kolektiv autorů. Prevence kriminality. (online) Webové stránky ministerstva vnitra, 2023. Dostupné z:

<https://www.mvcr.cz/clanek/web-o-nas-prevence-prevence-kriminality.aspx?q=Y2hudW09Mg%3D%3D>

Rakouský občanský zákoník online, 2023. Dostupné z:

<https://www.jusline.at/gesetz/abgb/paragraf/1295>

ŠČUREK, Radomír. Ochrana objektu Základní právní normy upravující ochranu objektů. Studijní opora. (online) Ostrava: VŠB-TU, 2007. Dostupné z:

<https://www.fbi.vsb.cz/export/sites/fbi/060/.content/galerie-souboru/studijni-materialy/ochrana-objektu.pdf>

ŠMÍD, Jan. Komentář zákona 89/2012 Sb., občanský zákoník, § 2904 – Náhoda. (online) Verlag Dashofer, 2014. Dostupné z:

<https://www.du.cz/33/komentar-zakona-89-2012-sb-obcansky-zakonik-2904-nahoda-uniqueidmRRWSbk196FNf8-jVUh4EtvCofjP1Dmj0u75Df7EEeU5vUX9InlwQ/>

VICHEREK, Roman. Účel trestu. 2013.

<https://www.epravo.cz/top/clanky/ucel-trestu-89770.html>

Zákon č. 40/1964 Sb. Občanský zákoník. (online) Sbírka zákonů online, 2023.

Dostupné z: <https://esipa.cz/sbirka/sbsrv.dll/sb?DR=SB&CP=1964s040>

Důvodová zpráva k zákonu č. 40/1964 Sb., občanský zákoník [online]. Webové stránky Poslanecké sněmovny, 2015. Dostupné z:

http://www.psp.cz/eknih/1960ns/tisky/t0156_13.htm

Občanský zákoník 141/1950 Sb. znění účinné od 1. 1. 1951 do 31. 3. 1964. (online) Nakladatelství Beck, 2023. Dostupné z:

<https://www.beck-online.cz/bo/chapterview-document.seam?documentId=onrf6mjzguyf6mjugexhazrtgu3c2ma>

4. Judikatura a soudní rozhodnutí

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 1. 4. 2014 sp.zn. 25 Cdo 3997/2013. In: KINDL, Milan a kol. Občanský zákoník, s. 773.

Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 4. února 2014, č.j. 1 Cmo 303/2013-166.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2017 sp. Zn. 25 Cdo 755/2015. In: KINDL, Milan a kol. Občanský zákoník, s. 774.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 27. 1. 2016, sp. zn. 8 Tdo 1623/2015.

Rozsudek Nejvyššího správního soudu ze dne 27. 9. 2023, č.j. 2 As 275/2020-35.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 30. 3. 2016 sp.zn. 25 Cdo 5366/2014: KINDL, Milan a kol. Občanský zákoník, s. 775.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 7. 11. 2019, sp. zn. 25 Cdo 478/2019.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 2. 2017, sp. zn. 25 Cdo 1743/2016.

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 26. 1. 2023, sp. zn. 25 Cdo 2695/2022.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 29. 7. 2017, sp.zn. 25 Cdo 450/2016. In: KINDL, Milan a kol. Občanský zákoník, s. 777.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 31. 10. 2018, sp. zn. 25 Cdo 535/2018.

Rozsudek NS ze dne 29. 6. 2017, sp. Zn. 29 Cdo 1598/2015. In: KINDL, Milan a kol. Občanský zákoník, s. 778

Rozsudek Nejvyššího soudu, sp. zn. 25 Cdo 3470/2019-II. ze dne 9. 6. 2021.

Rozsudek Krajského soudu v Hradci Králové ze dne 17. 1. 2018, sp. zn. 21 Co 225/2017.

Abstrakt

Prevence v občanském zákoníku

Téma mé diplomové práce je prevence v občanském zákoníku. Tato práce zkoumá vymezení pojmu prevence v rámci občanského zákoníku jako klíčového aspektu v ustanovení obecných pravidel vzájemného soužití v našem hlavním právním kodexu. Prevence zde není chápána pouze jako snaha zabránit protiprávnímu jednání, nýbrž je rozšířena na širší pojetí zabránění vzniku škody či újmy na zdraví a životě jednotlivců ve společnosti, kdy její podstata přesahuje pojetí práva. Práce reflektuje vývoj pojmu prevence a jeho zakotvení v občanském zákoníku, s důrazem na různá historická pojetí a vývoj právních předpisů.

První kapitola práce analyzuje různá pojetí prevence především v obecném smyslu, přičemž se zaměřuje na jeho význam v různých oblastech, včetně medicíny, sociálních věd a kriminologie. Je zde také vymezen obsah dalších druhů prevence jako primární a sekundární či generální a specifická.

Druhá kapitola se již věnuje stručnému shrnutí vývoje občanského zákoníku jako právního kodexu, s důrazem na jeho vývoj v římské společnosti, středověku a moderních dobách. Tato část práce sleduje také proměnu samotného institutu prevence v těchto jednotlivých částech historie.

Stěžejní část práce (kapitoly tři až pět) se zaměřuje na aktuální pojetí prevence v NOZ, který pojem prevence již výslovně uvádí, a to ve vztahu k odpovědnosti za škodu. Zatímco třetí kapitola analyzuje ustanovení týkající se prevence ve vztahu k odpovědnosti za škodu, zejména §2900 a §2904, v nichž jsou uvedeny povinnosti občanů, vedoucí k zamezení vzniku škody, a též možnosti náhrady majetkové škody, čtvrtá kapitola provádí srovnání českého NOZ s anglickým, německým a rakouským právním prostředím.

Pátá kapitola nastiňuje jednotlivé případy judikatury z posledních let, jejímž předmětem bylo právní pojetí prevence a ukazuje, že se rozhodně nejedná o mrtvý institut.

Práce je následně rozdělena do tří dílčích celků. První část se zaměřuje na současné pojetí prevence v NOZ s ohledem na historický kontext. Druhá část se věnuje srovnání českého NOZ s právními úpravami v anglickém, německém a rakouském právním systému. Třetí část práce se zabývá analýzou judikatury a ukazuje, jak je prevence v NOZ aplikována v praxi. Autor práce se v textu snaží kromě teoretického

vymezení pojmu prevence poskytnout také ucelený náhled na jeho vnímání v českém právním prostředí, včetně mezinárodního kontextu a judikatury.

Abstract

Prevention in the Civil Code

The topic of my thesis is prevention in the Civil Code. This thesis examines the definition of the concept of prevention within the Civil Code as a key aspect in the provision of general rules of mutual coexistence in our main legal code. Prevention is not only understood here as an effort to prevent illegal actions, but is extended to a broader concept of preventing damage or injury to the health and life of individuals in society, when its essence goes beyond the concept of law. The work reflects the development of the concept of prevention and its anchoring in the Civil Code, with an emphasis on various historical concepts and the development of legal regulations.

The first chapter of the thesis analyzes various concepts of prevention mainly in a general sense, focusing on its importance in various fields, including medicine, social sciences and criminology. The content of other types of prevention such as primary and secondary or general and specific is also defined here.

The second chapter is devoted to a brief summary of the development of the Civil Code as a legal code, with an emphasis on its development in Roman society, the Middle Ages and modern times. This part of the work also traces the transformation of the prevention institute itself in these individual parts of history.

The core part of the thesis (chapters three to five) focuses on the current concept of prevention in the NOZ, which already explicitly mentions the concept of prevention, in relation to liability for damage. While the third chapter analyzes the provisions regarding prevention in relation to liability for damage, especially §2900 and §2904, which state the obligations of citizens leading to the prevention of damage, as well as the possibility of compensation for property damage, the fourth chapter compares the Czech NOZ with the English, the German and Austrian legal environment.

The fifth chapter outlines individual cases of jurisprudence from recent years, the subject of which was the legal concept of prevention and shows that it is definitely not a dead institution.

The work is subsequently divided into three parts. The first part focuses on the current concept of prevention in NCDs with regard to the historical context. The second part is devoted to the comparison of the Czech NOZ with legal regulations in the

English, German and Austrian legal systems. The third part of the work deals with the analysis of jurisprudence and shows how prevention in NOZ is applied in practice. In addition to the theoretical definition of the concept of prevention, the author of the thesis tries to provide a comprehensive overview of its perception in the Czech legal environment, including the international context and jurisprudence.

Klíčová slova

Prevence, obecná prevenční povinnost, nový občanský zákoník, škoda, odpovědnost

Key words

Prevention, general preventive duty, new Civil Code, damage, liability